

Jumala ja Valtio

Mihail Bakunin

1882

Mihail Bakunin
JUMALA JA VALTIO
ESIPUHE

Mihail Bakunin (1814-1876) oli venäläinen, eurooppalaistunut ylimys, vallankumouksellinen ajattelijana, jonka tärkeimmät teokset ovat taskuun sopivia pamflettijulkaisuja. *Jumala ja valtio* on niistä keskeisin, fragmentiksi jäänyt tiivis ateismin ja vapauden puolustuspuhe, joka julkaistiin postuumisti v. 1882 ja on käännetty tähän mennessä 40 kielelle. Fragmentiksi Bakunin nimitti elämänsäkin.

Aatelispojalle kaavailtu sotilasura ei sopinut hänelle lainkaan. Hän keskeytti 14-vuotiaana aloittamansa Pietarin sotilasakatemian opinnot kuuden vuoden kuluttua ja siirtyi filosofian pariin Moskovaan. Vuonna 1840 hän matkusti Berliiniin, jossa tapasi vallankumouksellisia ateisteja ja kiinnostui heidän kauttaan Hegelin filosofiasta. Zürichissä ja Pariisissa oleskellessaan hän tutustui Marxiin ja Engelsiin sekä ranskalaiseen sosialistiin Proudhoniin. Bakunin osallistui vuoden 1849 Dresdenin nousuun, jossa hänet pidätettiin ja tuomittiin kuolemaan. Tuomio muutettiin kuitenkin elinaikaiseksi ja Bakunin passitettiin vankileirille Siperiaan. Hänen onnistui paeta sieltä v. 1861 ja loppuelämänsä hän vietti maanpaossa Euroopassa. Hän osallistui aktiivisesti vallankumouksellisen aatteen levittämiseen ympäri maailmaa, antaen siihen sekä kirjallisen että henkilökohtaisen panoksensa.

Vuonna 1860 Bakunin käänsi Marxin ja Engelsin Ensimmäisen Manifestin venäjäksi. Yhdeksän vuotta myöhemmin hän oli jo päätenyt huomattavasti anarkistisempaan ajatteluun ja perusti *Alliance internationale de la démocratie socialiste* -liikkeen, jonka päämääränä oli yhteiskuntaluokkien täydellinen kumoaminen. Tästä seurasi erimielisyyksiä Marxin kanssa ja ne johtivat lopulta siihen, että Bakunin kannattajineen erosi Internationaalista v. 1872. Bakunin kuoli Bernissä, Sveitsissä 1876.

Rationalistinen ja materialistinen Bakunin vastaa Voltairen lausumaan ”Jos Jumalaa ei olisi, hänet täytyisi keksiä”: ”Jos Jumala todella olisi olemassa, hänet pitäisi hävittää.” Bakuninilla Jumalan idea on ensisijaisesti kytköksissä auktoriteetteihin ja hierarkiaan, orjuuteen ja kurjuuteen eikä vapautta voi hänen mukaansa saavuttaa millään muulla kuin ateismilla ja anarkismilla.

Bakunin ei ihmettele sitä, että kurjuudessa ja tietämättömyydessä pidetty kansa uskoo Jumalaan. Sen sijaan häntä hämmästyttää ja intrigoi argumentoimaan se, että suuret ajattelijat ja valtiomiehet kuten vaikkapa Italian yhdistäjä tasavaltalainen Mazzini ja taloustieteilijä John Stuart Mill puhuvat tosissaan julmasta ja oikukkaasta mielikuvasta nimeltä Jumala. Bakunin ei itse asiassa hyväksy aikanaan jo Pascalin tekemää eroa järjen ja sydämen asioihin, joista usko tietysti kuuluu jälkimmäiseen. Hän vaatii jumaltodistusta. Onhan todistettu vääräksi muitakin ”jumalaisia totuuksia” kuten että maa on litteä ja pysyy paikallaan.

Bakuninin ateismi liittyy suoraan hänen vapaudenaatteeseensa. ”Jumala on, siis ihminen on orja. Ihminen on vapaa, Jumalaa siis ei ole.” Hän haastaa kaikki ajattelevat ihmiset irtautumaan vuosituhanneista teologisesta ajatuskehästä, jossa absurdi oletus ihmisen ulkopuolisesta Korkeammasta Olenosta vie väistämättä uusiin absurdiuksiin. Hän kaivaa idealistiselta filosofialta pohjaa ja selittää Feuerbachin tavoin jumaluuden ihmisen mielentuotoksena, materian sivutuotteena.

Vapaus ei Bakuninille ole yksilön asia, niin kuin esimerkiksi Rousseau sen näki, vaan sosiaalinen kysymys. Itse asiassa vapaus syntyy sosiaalisuudesta. Tämä edellyttää täyttä ekonomista, poliittista ja sosiaalista yhdenvertaisuutta. Kaikki hierarkkiset rakennelmat ovat omiaan orjuuttamaan ihmistä, joten ne on purettava alhaalta ylös, Jumalaan saakka – joka onkin vain maan päällä ilmenevän hierarkkisen systeemin, Valtion, taivaalliseksi nostettu oikeuttaja. Kun esim. Voltaire ja myöhemmin deistit, ovat sitä mieltä, että ihmiset tarvitsevat jo pelkän kurin ja järjestyksen vuoksi Jumalan (ja siitä alaspäin Kirkon, Valtion, virkavallan, poliisin jne.), Bakunin – joka ei (tässä mielessä näytä luottavan ihmiseen sen enempää kuin deistikkään – katsoo että valta-asema turmelee ihmisen aina. Hän joutui anarkistisine ajatuksineen törmäykseen myös Karl Marxin kanssa: Bakunin näki proletariaatin hallitseman valtion aivan yhtä huonona vaihtoehtona kuin muutkin luokkayhteiskunnat.

Käsillä oleva anarkismin klassikko käsittelee tiiviissä ja selkeässä muodossa demokraattisen ajattelun perusteita. Bakuninin lukeminen panee myös monessa kohtaa miettimään kriittisesti demokratiamme toteutumista. Tekee hyvää nähdä tällainenkin lause suomalaista, yhä enenevässä määrin muukalaisvihaista taustaa vasten: ”Minä olen vapaa vasta toisten ollessa vapaita, ja mitä enemmän vapaita ihmisiä minulla on ympärilläni, sitä syvempää ja laveampaa on oma vapauteni.”

Vai onko kaikki mitä Bakunin esittää vain utopiaa? Ja saamme vielä kauan odottaa ja lohdutella itseämme Bakunin sanoin: ”Ihminen, julma eläin, gorillan serkku, on lähtöisin animaalisten vaistojen pimeydestä ja kulkee kohti älyn valoa, mikä selittää täysin luonnollisesti kaikki hänen harhailunsa ja osin myös lohduttaa meitä hänen tämänhetkisiä virheitään tarkastellessamme. Hän on jättänyt taakseen eläimellisen orjuuden ja kulkenut jumalallisen orjuuden kautta, joka on hänen eläimellisyytensä ja inhimillisyytensä välitila, ja nyt hän kulkee kohti ihmisyyden toteutumista ja voittoa. (...) Takanamme meillä on eläimellisyys ja edessämme ihmisyyys.”

Olen käyttänyt käännöksessä nettieditiota: Dieu et l'état, L'altiplano, 2008, introd. Carlo Caffero, Elisée Reclus, Genève 1882.

Bakuninin viitteet on numeroitu roomalaisin numeroin ja sijoitettu teoksen loppuun, arabialaisin numeroin varustetut alaviitteet ovat suomentajan.

Helsingissä 7. maaliskuuta 2016

suomentaja

JUMALA JA VALTIO

Kolme elementtiä tai peruseriaatetta muodostaa historiassa kaiken inhimillisen kehityksen välttämättömät ehdot: 1) *ihmisen elämellisyys*, 2) *ajattelu*, 3) *kapina*. Ensimmäistä vastaa suoraan *yhteisöllinen ja yksityinen talous*, toista *tiede*, kolmatta *vapaus*.

Kaikkien koulukuntien idealistit, niin aristokraatit kuin porvarit, teologit, metafysiikot, poliitikot ja moralistit, uskonnolliset filosofit ja runoilijat, unohtamatta liberaaleja talousmiehiä, jotka kuten tiedämme, ovat ideaalin höyrypääisiä palvojia, loukkaantuvat kovasti kun heille sanoo, että ihminen, kaikessa loistavassa älykkyydessään, ylevine ajatuksineen ja loputtomine pyrkimyksineen on ainoastaan, niin kuin kaikki muukin maailmassa, *alhaisen materian* tuote.

Voisimme vastata heille, että sillä materiaalilla josta materialistit puhuvat, materiaalilla joka on spontaanisti ja ikuisesti liikkeessä, aktiivisella, produktiivisella, kemiallisesti tai orgaanisesti määritellyllä materiaalilla joka ilmenee mekaanisena, fyysisenä, animaalisena ja älyllisenä, ominaisuuksina jotka ovat siinä sisäsyntyisinä, ei ole mitään tekemistä idealistien *alhaisen materian* kanssa. Viime mainittu, joka on syntynyt heidän väärityksestä abstraktiostaan on todellakin typerää, elotonta ja liikkumatonta eikä se kykene luomaan elämää pienimpäänkään esineeseen, jonkinlainen *caput mortuum*, *alhainen* mielikuva vasten sitä *kauneutta*, jota he kutsuvat *Jumalaksi*. Korkeimman olennon edessä materia – heidän materiansa, jonka he *itse* ovat tyhjentäneet kaikesta siitä mikä on sen todellinen luonne – edustaa näin välttämättömästi äärimmäistä tyhjyyttä. He ovat poistaneet materiasta älyn, elämän, kaikki sitä määrittävät ominaisuudet, aktiiviset suhteet tai voimat, jopa liikkeen, jota ilman materiaalilla ei ole edes painoa, eivätkä ole jättäneet sille mitään muuta kuin tilassa olevan läpituokemattomuuden ja liikkumattomuuden. Kaikki sen luonnolliset voimat, ominaisuudet ja ilmenemismuodot he ovat liittäneet kuviteltuun olentoon, jonka heidän abstrahoiva mielikuvituksensa on tuottanut. Sitten kiepauttaen roolit ylösalaisin, he alkoivat kutsua tuota oman mielikuvituksensa tuotetta, tuota haamua, Jumalaa joka on tyhjä, nimellä ”Korkein olento”; ja tästä välttämättömänä seuraamuksena, he ovat julistaneet että todellinen olento, siis materia, maailma, on tyhjyyttä. Sen jälkeen he tulevat sanomaan meille vakavissaan, ettei tuo materia kykene tuottamaan mitään, ei edes saamaan itseään liikkeelle, ja näin muodoin sen täytyy olla Jumalan luomaa.

Kumpi on oikeassa, idealisti vai materialisti? Kun kysymys on kerran asetettu, ei voi enää epäröidä. Idealistit ovat varmasti väärässä ja materialistit oikeassa. Kyllä, faktat tulevat ennen ideaa; kyllä, ideaali, niin kuin Proudhon¹ sanoo, on vain kukka, jonka materiaaliset edellytykset ovat sen juurissa. Kyllä, koko älyllinen ja moraalinen, poliittinen ja sosiaalinen ihmiskunnan historia on ekonomisen historiansa heijastuma. Kaikki nykityeiden haarat, siis todellisen ja pyyteettömän tieteen, kilpailevat sen suuren, perustavan ja lopullisen totuuden julistamisessa, että yhteisöllinen maailma, ts. inhimillinen maailma eli ihmiskunta, on vain elämellisyuden harkittu ja kehittyvä negaatio. Ja juuri tämä negaatio, rationaalinen, koska luonnollinen, samaan aikaan sekä historiallinen että looginen, vääjäämätön kuten kaikki maailmassa oleva luonnonlakien kehitys ja ilmenemismuodot, muodostaa ja synnyttää ideaalin, älyllisten ja moraalisten vakaumusten maailman, ideat.

Kyllä, esi-isämme, Aatamimme ja Eevamme, olivat, jos ei gorilloja niin ainakin niiden hyvin läheisiä serkkuja, kaikkiruokaisia, älykkäitä ja julmia eläimiä, joilla oli suuremman määrän kuin kaikilla muilla lajeilla, kaksi arvokasta ominaisuutta: *kyky ajatella ja tarve kapinoida*.

¹ Pierre-Joseph Proudhon (1809-1865), ransk. anarkisti jonka mielestä vallankumous tuli saavuttaa rauhanomaisin keinoin. Oikeudenmukaisuus oli tärkein yhteiskunnan perusta ja yksityisomistus sen pahin vihollinen. Hän oli eräänlaisen osuuskunnan kannalla, jossa omistussuhteet ovat terveellä pohjalla. Ajattelu perustuu sille, että ihminen on luontojaan hyvä – pahuus johtuu ulkoisista olosuhteista.

Kun nämä kaksi ominaisuutta historian mittaan vaikuttavat yhdessä, ne edustavat negaatiovoimaa inhimillisen eläimellisyyden positiivisessa kehityksessä ja luovat näin ollen kaiken sen, mikä on ihmisissä inhimillistä.

Raamattu, joka on erittäin mielenkiintoinen kirja ja paikoin hyvin syvällinenkin, kun se ymmärretään yhdeksi varhaisimmista inhimillisen viisauden ja mielikuvituksen ilmauksista, esittää tämän totuuden varsin naiivisti perisyntin myytissään. Jehova, niin kuin kaikki hyvät ihmisen palvomat jumaluudet, oli epäilemättä kaikkein mustasukkaisin, turhamaisin, julmin, epäoikeudenmukaisin, verenhimoisin, despoottisin ja ihmisen vapautteen ja arvoon vihamielisimmin suhtautuva jumala. Jehova loi Aatamin ja Eevan ties mistä oikustaan, ehkä siksi että tarvitsi uusia orjia. Hän tarjosi avokätisesti heidän käyttöönsä koko maan kaikkine hedelmineen ja eläimineen asettaen tämän täyden nautintaoikeuden rajaksi ainoastaan yhden seikan: hän kielsi heitä selvin sanoin koskemasta tiedonpuuhun. Hän halusi siis, että ihminen, vailla tietoisuutta itsestään, jäisi ikuisesti eläimeksi ja olisi aina kontallaan ”elävän” Jumalan, luojaensa ja isäntänsä edessä. Mutta sitten tulee Saatanana, ikuinen kapinallinen, ensimmäinen vapaa-ajattelija ja maailmoiden vapauttaja! Hän käskää ihmisen hävetä elukan tietämättömyyttään ja tottelevaisuuttaan; hän vapauttaa, painaa vapauden ja ihmisyyden leiman otsaan kehottaen ihmistä tottelemattomuuteen ja syömään tiedonhedelmää.

Loppu on tuttua. Hyvä Jumala, jonka olisi pitänyt aavistaa ennakolta mitä tapahtuu, kuuluuhan asioiden ennustaminen jumalallisiin kykyihin, sai hirmuisen ja naurettavan raivokohtauksen. Hän kirosi Saatanan, ihmisen ja luomansa maailman, hyökäten siis oman luomuksensa kimppeen, niin kuin tekevät lapset suutuessaan. Eikä hän tyytynyt kurittamaan esi-isiamme siinä hetkessä, vaan kirosi kaikki tulevat sukupolvet, jotka olivat viattomia esi-isiansä rikoksiin. Katolisten ja protestanttisten teologiemme mielestä tämä on syvällistä ja oikeamielistä nimenomaan sen vuoksi, että se on epäoikeudenmukaista ja järjetöntä. Sitten muistaen, ettei ole pelkästään koston ja vihan Jumala, vaan myös rakkauden, kidutettuaan joitakin miljardeja ihmisparkoja ja tuomiten heitä ikuisen helvettiin, hänen kävi sääliksi loppuja ja pelastaakseen heidät ja sovittaakseen ikuisen ja jumalallisen rakkautensa ikuisen ja jumalalliseen vihaansa, yhä vieläkin janojen viattomien verta, hän lähetti maan päälle välittäjäuhriksi ainoan poikansa, jotta ihmiset hänet tappaisivat. Tätä nimitetään Lunastuksen mysteeriksi, joka on kaikkien kristillisten uskomusten pohjalla. Jospa jumalallinen Pelastaja edes olisi pelastanut ihmiset! Mutta ei; Kristuksen lupaamassa paratiisissa on hyvin vähän valittuja – tämän tiedämme, koska se on meille virallisesti kerrottu. Loput eli suurin osa tulevasta sukupolvista, palavat ikuisessa tuleessa. Tätä odotellessa aina oikeamielinen ja hyvä Jumala lohduttaa jättämällä maan Napoleon III:ien, Vilhelm I:sten, Itävallan Ferdinandien ja kaikkien Venäjien Aleksantereiden hallittaviksi.

Tällaisia ovat ne päättömät tarinat, joita saamme kuunnella ja hirviömäiset opit joita meille opetetaan keskellä XIX:ttä vuosisataa, kaikissa Euroopan kouluissa hallitusten nimenomaisella käskyllä. Tätä kutsutaan kansojen sivistämiseksi! Eikö ole ilmeistä, että hallitukset ovat ihmis-
massojen systemaattisia myrkyttäjiä ja omanvoitonpyynteisiä tyhmistäjiä?

Näillä alhaisilla ja rikollisilla menetelmillä ne pitävät kansoja ikuisessa orjuudessa, varmaan-
kin voidakseen paremmin puristaa heistä hyötyä. Mitä ovat kaikkien Tropmannien² rikokset verrattuina siihen ihmiskuntaa vahingoittavaan rikokseen, jota harjoittavat joka ikisenä päivä-

² Jean-Baptiste Tropmann (1849-70), giljotiiniin päätyneet alsacelainen rahahuijari ja murhaaja, joka aiheutti aikanaan valtavan lehdistökohun ja sai kirjailijoita kuten Baudelaire, Turgenev, Dumas, Rimbaud, Barbey D'aurevilly tarttumaan aiheeseen.

nä, kirkaassa päivänvalossa, koko sivilisoidun maailman pinnalla ne, jotka kehtaavat kutsua itseään kansojen johdattajiksi ja isiksi?

Jumala ei kuitenkaan perisynnin myytissä syyttänyt Saatanaa. Hän myönsi ettei paholainen ollut petkuttanut Aatamia ja Eevaa lupaamalla heille tietoa ja vapautta vastineeksi tottelemattomuudesta, jonka hän itse oli aikaansaanut. Heti heidän syötyään kiellettyä hedelmää, Jumala nimittäin tuumi: ”Nyt ihmisestä on tullut jumalan kaltainen, hän tietää hyvän ja pahan; estäkäämme häntä syömästä ikuisen elämän hedelmää, jottei hänestä tulisi kuolematonta niin kuin minä.”

Jätetään nyt syrjään tämän myytin tarunomainen osa ja tarkastellaan sen todellista merkitystä, joka on varsin selkeä. Ihminen vapautui, hän erkaantui eläimellisyydestä ja sai ihmisyytensä; hän aloitti puhtaasti inhimillisen historiansa ja kehityksensä tottelemattomuudella ja tiedolla, siis *kapinalla*

ja *ajatuksella*.

Idealisti esittää meille täsmälleen päinvastaista: kaiken inhimillisen ymmärryksen välttämätön edellytys on kokemuksen ja universaalien käytännöllisen järjen ympäri keikautus. Mutta järki joka perustuu yksinkertaiseen totuuteen, että kaksi ynnä kaksi on neljä, jatkuen mitä hienosyisimpiin ja monimutkaisimpiin tieteellisiin huomioihin saakka, järki joka ei hyväksy piiriinsä koskaan mitään muuta kuin sen minkä kokemus ja asioiden ja tapahtumien tarkastelu on ankarasti osoittanut todeksi, on ihmisen tiedon ainut kunnollinen perusta.

Materiaalisen maailman kehitys on helposti ymmärrettävissä, samoin kuin orgaanisen ja eläimellisen elämän sekä ihmisen historiallisesti progressiivisen yksilöllisen tai sosiaalisen älynkin. Se on täysin luonnollista liikettä yksinkertaisesta monimutkaisempaan, alhaalta ylös tai alemmasta kohti ylempää; liikettä joka vastaa kaikkia päivittäisiä havaintojamme ja näin ollen myös luontaista logiikkaamme ja mieleemme omia lainalaisuuksia, jotka eivät koskaan muotoudu eivätkä voi kehittyä muuta kuin näiden samojen kokemusten avulla ja ovat näin ollen ainoastaan sen mentaalinen tuote taikka ajateltu tiivistelmä.

Sen sijaan että idealistit seuraisivat luonnollista tietä alhaalta ylös, alemmasta ylempään ja suhteellisen yksinkertaisesta monimutkaisempaan, sen sijaan että he myöntäisivät viisaasti ja rationaalisesti epäorgaaniseksi tai orgaaniseksi, kasvimaailmaksi, animaaliseksi ja lopulta erityisesti inhimilliseksi maailmaksi nimitetyn todellisuuden progressiivisen siirtymän, kehityksen kemiallisesta materiaasta tai oliosta elävään materiaan tai olioon ja elävästä oliosta ajattelevaan olioon, he pakkomielleisesti ja sokeasti, teologiasta keksityn jumalallisen kummituksensa ohjaimina ajattelevat täsmälleen päinvastaisesti. He lähtevät ylhäältä alas, korkeimmasta alimpaan, monimutkaisesta yksinkertaiseen. He aloittavat Jumalasta, olkoon tämä sitten henkilö tai jumalallinen substanssi taikka ajatus, ja heidän ensimmäinen askeleensa on kauhistuttava suistuminen ikuisen ideaalin loistavista korkeuksista materiaalisen maailman lokaan; absoluuttisesta täydellisyydestä, absoluuttiseen epätäydellisyyteen; ajatuksesta olioon tai pikemminkin Korkeimmasta Oliosta Tyhjyyteen. Milloin, miten ja miksi Jumalallinen olio, ikuinen, päättymätön, täydellisen täydellinen, ehkä kyllästyttyään omaan seuransa, päätti tehdä tuon toivottoman *salto mortalen* – sitähan ei yksikään idealisti, ei teologi, ei metafysikko, ei poetta ole milloinkaan itse ymmärtänyt sen enempää kuin osannut maallikoille selittää. Kaikki menneet ja nykyiset uskonnot ja kaikki transsendentaaliset filosofiat jauhavat tätä samaa oikeutta loukkaavaal mysteeriä. Pyhät miehet, innoittuneet lainlaatijat, profeetat ja messiaat ovat etsineet siitä elämää, mutta löytäneet vain kidutusta ja kuolemaa. Kuten antiikin sfinks, se on syönyt heidät suihin, koska he eivät ole osanneet sitä selittää. Suuret filosofit, aina Herakleitoksesta ja Platonista Descartes'iin,

Spinozaan, Leibniziin, Kantiin, Fichteen, Schellingiin ja Hegeliin saakka, puhumattakaan hindulaisista filosofiista, ovat kirjoittaneet kasoittain teoksia ja luoneet nerokkaita ja loistokkaita järjestelmiä, joissa he ohimennen ovat sanoneet paljon kauniita ja merkittäviä asioita ja paljastaneet kuolemattomia totuuksia, mutta jotka ovat jättäneet yhtä koskemattomaksi kuin se oli ennen heitä, tuon mysteerin, koko transsendentaalisten tutkimustensa pääkohteen. Maailman kunnioitettavimpien nerojen jättiläismäiset ponnistelut, nerojen jotka yksi toisensa jälkeen vähintään kolmenkymmenen vuosisadan ajan ovat ryhtyneet tuohon Sisifyoksen työhön, eivät ole saaneet aikaan mitään muuta kuin sen että mysteeristä on tullut meille vieläkin käsittämättömämpi.

Voimmeko toivoa, että se paljastuisi meille jonkun keinotekoisesti lämmitetyn metafysiikan avulla, jota ties mikä pedantti oppipoika harjoittaa rutiininomaisissa spekulatioissaan, tällaisena aikana jolloin kaikki vireät ja vakavasti otettavat mielet ovat kääntyneet pois sellaisesta epämääräisestä tiedosta, joka syntyi uskon epä-älyllisyyden ja tieteellisen tervejärkisyyden liitosta?

On selvää, että tuo hirvittävä mysteeri on selittämätön, siis absurdi, koska se ainoana on selvitettämätön. On selvää että se joka sitä tarvitsee ollakseen onnellinen, elääkseen, joutuu luopumaan järjestään ja palaamaan, sikäli kuin siihen kykenee, lapselliseen, sokeaan ja typertyneeseen uskoon; toistelemaan Tertullianuksen ja kaikkien muiden puhdasmielisten uskovaisten kanssa näitä sanoja, joissa tiivistyy itse teologian ydin:

*Credo quia absurdum.*³

Silloin lakkaa kaikki keskustelu ja jää vain uskon riemullinen typeruus. Mutta heti kohta nousee toinen kysymys: *Kuinka saattaa älykkäässä ja oppineessa ihmisessä herätä tarve uskoa tähän mysteerin?*

On enemmän kuin luonnollista, että usko Jumalaan, luojaan, käskijään, tuomariin, mestariin, kiroajaan, pelastajaan ja maailman hyväntekijään on säilynyt kansan keskuudessa, ja maalaisväestön parissa vielä vahvemmin kuin kaupunkien proletariaatin keskuudessa. Kansa on valittavasti edelleen varsin tietämätöntä ja sitä pidetään tietämättömyydessä kaikkien hallitusten järjestelmällisin ponnisteluin, koska se ymmärretään, aivan oikein, yhdeksi niiden oman vallanpidon kulmakivistä. Kansa hyväksyy useimmiten kritisoimatta ja yhtenä möhkäleenä uskonnolliset perinteet, koska se on jokapäiväisen työn raskauttama, ilman vapaa-aikaa, älyllistä kanssakäyntiä, lukemista, toisin sanoen ilman lähes kaikkia niitä välineitä ja innoittajia, jotka kehittävät ihmisen ajattelukykyä. Se on perinteiden ympäröimä heti lapsuudesta ja kaikissa elämäntilanteissa ja niitä pitävät yllä keinotekoisesti kaikenlaiset viralliset myrkyttäjät, sekä papit että maallikot, ja ne muuttuvat sille jonkinlaiseksi mentaaliseksi tottumukseksi, joka liian usein on tervettä järkeä vahvempi.

On toinenkin syy, joka selittää ja jollakin tapaa oikeuttaa kansan järjettömät uskomukset.

Syy on se kurjuuden tila, johon sen on väijäämättä tuominut yhteiskunnan taloudellinen järjestelmä Euroopan sivistyneimmissä maissa. Älyllisessä, moraalisisessa ja materiaalisessa rajoituneisuudessaan, inhimillisen olemassaolon minimissä eläessään, kuin vanki omassa elämässään, ilman perspektiiviä, ulospääsyä, tulevaisuutta – jos on taloustieteilijöitä uskominen – kansalla tulisi olla porvareiden ahdas mieli ja vaistojen latteus, jottei se enää tuntisi tarvetta päästä tilastaan; mutta uskon, että siihen on vain kolme tietä, joista kaksi on silkkaa fantasiaa ja kolmas todellinen. Kaksi ensimmäistä ovat kabaree ja kirkko, kolmas on sosiaalinen vallankumous. Viimeksi mainittu kykenisi tuhoamaan, paljon tehokkaammin kuin vapaa-ajattelijoiden antiteologi-

³ Uskon koska se on absurdia.

nen propaganda, uskonnollisen hapatuksen ja siveettömyyden kansassa, siis nuo uskomukset ja tavat, jotka liittyvät toisiinsa tiiviimmin kuin mitä yleensä ajatellaan. Korvatessaan samalla kertaa sekä illusoriset että brutaalit ruumiillisen ja henkisen häpeämättömyyden orgiat yhteisöissä ja jokaisessa yksilössä kehittyneillä hienostuneilla ja sisältörikkailta inhimillisillä nautinnoilla, sosiaalisella vallankumouksella olisi voima sulkea samaan aikaan kaikki kabareet ja kaikki kirkot.

Siihen asti kansa, *en masse*, on uskossa; ja jos ei sillä ole syytä uskoa, on sillä siihen ainakin oikeus.

On olemassa ihmisiä, jotka ovat uskovinaan jos eivät uskokaan. Heitä ovat kaikki ihmiskunnan pahantekijät alistajat ja riistäjät: papit, monarkit, valtiomiehet, sotijat, julkiset ja yksityiset sijoittajat, kaikenlaiset virkamiehet, poliisit, santarmit, vanginvartijat ja pyövelit, kapitalistit, kiristäjät urakoitsijat ja maanomistajat, lakimiehet, taloustieteilijät, kaikenkarvaiset poliitikot, aina vihoviimeistä mausteidenmyyjää myöten kaikki huutavat kuorossa näitä Voltairen sanoja:

Jos Jumalaa ei olisi, hänet täytyisi keksiä.

Kyllähän te ymmärrätte, että ”kansaa tarvitsee uskonnon”. Se on vakauden alipapitar.

On myös joukoittain rehellisiä, mutta heikkoja sieluja, jotka ovat liian älykkäitä suhtautuakseen vakavasti kristinuskon dogmeihin ja jotka hylkäävät ne yksitellen, mutta joilla ei ole rohkeutta, ei voimaa eikä vaadittavaa päättäväisyyttä hylätä niitä kertakaikkisesti. He kritisoivat uskonnon yksittäisiä järjettömyyksiä, eivät piittaa ihmeistä, mutta takertuvat epätoivoisesti niihin järjettömpään, joka on kaiken perustana, siihen ihmeeseen joka selittää ja oikeuttaa kaikki muut ihmeet, nimittäin Jumalan olemassaoloon. Heidän Jumalansa ei ole raju ja väkevä Olento, teologian esittämä täydellisen positiivinen Luoja. Hän on hämärä, läpinäkyvä, illusorinen, niin illusorinen että muuttuu Tyhjäksi kun hänet kuvittelee saavuttavansa; kangastus hän on, virvattuli joka ei lämmitä eikä valaise. Ja kuitenkin nämä ihmiset uskovat siihen ja uskovat myös, että jos tämä olento häviäisi, kaikki häviäisi hänen mukanaan. Kyseessä ovat epävarmat, sairaalloiset ja nykyajan sivilisaatiossa eksyneet sielut, jotka eivät kuulu tähän hetkeen enempää kuin tulevaisuuteenkaan, kalpeat haamut, jotka ikuisesti riippuvat taivaan ja maan välillä ja joilla on porvarillisen politiikan ja proletariaatin sosialismiin nähden täsmälleen sama asema. Heillä ei ole voimia ajatella asioita loppuun saakka, ei tahdonvoimaa, ei päättäväisyyttä, ja he tuhlaavat aikansa ja vaivansa yrittämällä sovittaa yhteen sellaista, jota ei voi sovittaa yhteen.

Julkisessa elämässä heitä kutsutaan porvarisocialisteiksi. Heidän kanssaan ei voi käydä minikäänlaista vuoropuhelua. He ovat liian sairaita.

Mutta on olemassa myös pieni ryhmä kirkasjärkisiä yksilöitä, joista kukaan ei rohkenisi puhua epäkunnioittavasti ja joiden vahvaa terveyttä ja hengenvoimaa ja hyvää tahtoa kukaan ei uneksisikaan asettaa kyseenalaiseksi. Riittänee että mainitsen Mazzinin⁴, Michelet'n⁵, Quinet'n⁶, John Stuart Millin⁷. Avarakatseisia ja voimakkaita, humaaneja, älykkäitä, suuria kirjailijoita, ja ensimmäinen heistä loistokkaan kansakunnan sankarillinen ja vallankumouksellinen uudistaja;

⁴ Giuseppe Mazzini (1805-1872), Italian vapauttaja ja yhdistäjä yhdessä Giuseppe Garibaldin sotilaallisen johdon kanssa.

⁵ Jules Michelet (1798-1874), ransk. liberaali ja antiklerikaali, joka on tunnettu Ranskaa ja Ranskan vallankumousta käsittelevistä historiateoksistaan.

⁶ Edgar Quinet (1803-1875), ransk. tasavaltalainen ja antiklerikaali runoilija-filosofi-poliitikko.

⁷ John Stuan Mill (1806-1873), engl. utilitaristisen filosofian kehittäjä, taloustieteilijä ja naisasialiikkeen puolestapuhuja.

he ovat kuitenkin kaikki idealismin apostoleja, materialismin halveksujia ja tulisieluisia vastustajia ja näin ollen myös sosialismin – sekä filosofisella että poliittisella kentällä. On siis tarkasteltava kysymystä heidän ajatuksiaan vasten.

TODETTAKOON ALKUUN ettei yksikään näistä mainitsemistani kuuluista miehistä, kuten ei myöskään yksikään muu idealistinen ajattelija jolla on aikanamme jonkinlaista merkitystä, ole kiinnittänyt huomiota kysymyksen puhtaasti loogiseen osaan. Kukaan ei ole yrittänyt filosofian avulla ratkaista jumalallisen *salto mortalen* mahdollisuutta, hyppyä ikuisuuden maisemista materiaalisen maailman rapaan. Ovatko kaikki pelänneet lähestyä tätä räikeää ristiriitaa sen jälkeen kun historiamme suurimmat nerot ovat siinä epäonnistuneet vai ovatko he sitä mieltä, että asia on jo saanut tyydyttävän ratkaisunsa? Se jää heidän salaisuudekseen. Tosiasia on, että he eivät ole todistaneet Jumalan mahdollista olemassaoloa, vaan ovat ainoastaan johtaneet siitä käytännöllisiä syitä ja seurauksia. He ovat puhuneet siitä universaalisti hyväksyttynä faktana ja koska sellaisena sitä ei enää ole voinut asettaa minkäänlaisen epäilyksen alaiseksi, he ovat keskittyneet ikään kuin todisteena toteamaan Jumalaan uskomisen muinaisuuden ja yleismaailmallisuuden.

Tämä vakuuttava yksimielisyys on monien nerokkaiden aivojen ja kuuluisien kirjailijoiden, esim. Joseph de Maistren⁸ ja suuren italialaisen patriootin Giuseppe Mazzinin mielestä paljon arvokkaampaa kuin kaikenlaiset tieteelliset todistelut. Ja jos joku pieni ajattelijajoukko, olkoon se kuinka johdonmukainen ja vahva näkemyksessään, on toista mieltä, niin olkoon, sillä idean universaalia ja kaukaa muinaisuudesta juontuvaa hyväksyntää on kautta aikojen pidetty sen totuuden kirkkaimpana todisteena. Tunne joka on kaikilla maailman ihmisillä, vakaumus joka pysyy ja on nähtävissä kaikkialla maailmassa, ei voi olla väärässä; sillä täytyy olla juurensa itse ihmisluontoon ehdottomasti kuuluvassa tarpeessa. Ja koska olemme todenneet, että kaikki kansat, menneet ja nykyiset, ovat uskoneet ja uskovat Jumalan olemassaoloon, on ilmiselvää, että ne jotka onnettomuudekseen sitä epäilevät – oli tähän epäilykseen johtanut ajatuskulku sitten mikä tahansa – ovat poikkeuksia, anomaliaita, hirviöitä. Näin siis uskomuksen muinaisuus ja universaalisuus olisi, vastoin kaikkea tiedettä ja logiikkaa, riittävä ja kumoamaton todiste sen oikeellisuudesta.

Miksi?

Galileon ja Kopernikuksen vuosisataan asti ihmiset uskoivat, että aurinko kiersi maata. Eivätkö kaikki olleet silloin väärässä? Onko olemassa mitään muinaisempaa ja yleismaalisempaa kuin orjuus? Ihmissyönti ehkä. Aina historiallisista yhteisöistä tähän päivään saakka on aina kaikkialla ollut pakkotyöhön perustuvaa massojen riistoa, orjia, palvelijoita ta palkollisia, joita on hallinnut vähemmistö; kansoja ovat sortaneet Kirkko ja Valtio. Onko tästä riistosta ja sorrosta tehtävä se johtopäätös, että ne ovat ihmisyyhteisön olemassaolon ehdottomia edellytyksiä? Tässä siis esimerkkejä siitä, etteivät Jumalamme asianajajien todistelut todista yhtään mitään.

Mikään ei itse asiassa ole universaalimpaa ja muinaisempaa kuin epätasa-arvo ja järjettömyys. Totuus ja oikeus sen sijaan ovat ihmisyyhteisöjen kehityksessä vähiten universaaleja ja nuorimpia tulokkaita. Näin saa myös selityksensä historiassa alati läsnä oleva ilmiö, vainot; ne jotka ensimmäisinä julistavat niiden oikeutusta ovat kuuluneet ja kuuluvat edelleen niihin virallisiin lupakirjan saaneisiin omanvoitonpyynteisiin edustajiin, jotka tunnustavat ”universaalit” ja ”muinaiset” uskomukset ja niihin kuuluvat jopa ne kansanjoukot, jotka alkuun hylkäävät heidät mutta lopulta kuitenkin aina päätyvät juhlimaan heidän ajatuksiaan.

⁸ Joseph-Marie de Maistre (1753-1821), ransk. vastavalistusta edustanut filosofi-kirjailija, joka kannatti Ranskan vallankumouksen jälkeen paluuta monarkiaan sekä katolisen kirkon aseman restauraatiota.

Meille materialisteille ja vallankumouksellisille sosialisteille ei mikään ole ihmetyttävää eikä meitä pelota mikään tässä historiallisessa ilmiössä. Olemme vahvoja tunnossamme ja rakkauksessamme totuuteen, järkeen perustuvassa intohimossamme, joka itsessään muodostaa suuren voiman ja jonka ulkopuolella ei ole mitään ajatusta; olemme vahvoja intohimossamme oikeudenmukaisuuteen ja horjumattomassa uskossamme ihmiskunnan voittoon kaikista teoreettisista ja käytännöllisistä hirviömäisyyksistä; olemme vahvoja luottamuksessa ja keskinäisessä avunannossa, jota osoittaa se pieni joukko, joka jakaa vakaumuksemme ja me vetäydymme itsemme tähden eroon kaikista tämän historiallisen ilmiön seurauksista, joissa näemme yhtä lailla muututtoman sosiaalisen lainalaisuuden kuin muissakin tätä maailmaa ohjaavissa laeissa.

Laki on looginen ja välttämätön seuraus ihmisyyhteisön *eläimellisestä alkuperästä*. Ja vasten kaikkia tieteellisiä, fysiologisia, psykologisia ja historiallisia todistuksia, joita tähän päivään mennessä on kertynyt, yhtä hyvin kuin vasten saksalaisia Ranskan valloittajia⁹, jotka tällä hetkellä antavat eläimellisyydestä häikäisevän todisteen, ei asiaa enää voi epäillä. Ja heti kun hyväksymme ihmisen eläimellisen alkuperän, on kaikki selvää. Historia näyttäytyy meille silloin vallankumouksellisena menneisyyden kieltämisenä, joka väliin on hidasta, apaattista, uneliasta, väliin taas intohimoista ja voimakasta. Siinä on kyse nimenomaan primaarin eläimellisyyden asteittaisesta hylkäämisestä humanisuuden kehittymisen myötä. Ihminen, julma eläin, gorillan serkku, on lähtöisin animaalisten vaistojen pimeydestä ja kulkee kohti älyn valoa, mikä selittää täysin luonnollisesti kaikki hänen harhailunsa ja osin myös lohduttaa meitä hänen tämänhetkisiä virheitään tarkastellessamme. Hän on jättänyt taakseen eläimellisen orjuuden ja kulkenut jumalallisen orjuuden kautta, joka on hänen eläimellisyytensä ja inhimillisyytensä välitila, ja nyt hän kulkee kohti ihmisyyden toteutumista ja voittoa. Mistä on seurauksena, että jonkin uskomuksen tai ajatuksen muinaisuus ei suinkaan todista mitään sen hyväksi, vaan päinvastoin meidän on sitä sen vuoksi epäiltävä. Sillä takanamme meillä on eläimellisyyden ja edessämme ihmisyyden. Inhimillinen valo, ainut joka kykenee meitä lämmittämään ja valaisemaan, ainut joka voi meidät vapauttaa orjuudesta, antaa meille arvomme vapautemme, onnemme ja toteuttaa veljeyden keskuudessamme, ei koskaan ole alussa, vaan suhteessa aikaan jossa elämme, aina historian lopussa. Älkäämme siis katsoko taaksepäin, vaan aina eteenpäin; sillä edessämme on aurinko, edessämme on pelastuksemme; jos meille sallitaan, jos on hyödyllistä, välttämätöntä kääntyä tutkimaan mennyttä, se tapahtuu ainoastaan, jotta voisimme todeta sen, mitä olemme olleet ja mitä meidän ei enää pidä olla, mitä olemme uskoneet ja mitä meidän ei enää tule uskoa eikä ajatella, mitä olemme tehneet ja mitä meidän ei ikinä enää tule tehdä.

Se muinaisuudesta. Mitä taas tulee erehdyksen universaalisuuteen, se todistaa vain yhden asian: inhimillisen luonnon samankaltaisuuden, jos ei suorastaan täydellisen identtisuuden kaikkina aikoina ja kaikkialla maailmassa. Ja koskapa olemme todenneet, että kaikki kansat kaikkina elämänsä aikakausina ovat uskoneet ja uskovat vieläkin Jumalaan, on tästä tehtävä yksinkertaisesti se johtopäätös, että jumalaisen idea, joka on peräisin meistä itsestämme, on historiallisesti välttämätön erehdys ihmiskunnan kehityksessä; on asetettava kysymys, miksi ja miten se on historiassa tapahtunut ja miksi lajimme suuri enemmistö vieläkin hyväksyy tämän seikan totuudeksi?

Niin kauan kuin emme kykene hahmottamaan sitä, millä tavoin ylikuonnollisen tai jumalallisen maailman idea on syntynyt ja miten se on pystynyt kehittymään ihmismielen historiassa, meitä ei auta olla tieteellisesti vakuuttuneita tämän idean absurdiudesta; emme koskaan onnistu

⁹ Bakunin viittaa Ranskan-Saksan sotaan 1870-71, jonka seurauksena Saksa valloitti Alsacen alueen.

juurimaan sitä yleisestä ajattelusta jos emme saa siitä otetta ihmismielen syövereissä, jossa se on syntynyt. Näin olisimme tuomittuja toivottomaan ja loputtomaan epäonnistumiseen ja meidän täytyisi vain tyytyä taistelemaan sitä vastaan pinnallisella tasolla, sen lukemattomissa ilmenemis-
muodoissa, ja tuskin olisimme saaneet sitä tuhottua kun sen absurdius jälleen syntyisi uudessa eikä yhtään vähemmän järjettömässä muodossa. Niin kauan kuin maailmaamme hämmentävien järjettömyyksien juuria ei ole tuhottu, usko Jumalaan jää elämään ja tuottaisi taas uusia versoja. Näin esimerkiksi meidän päivinäme joissakin korkeimmissa piireissä spiritismi on ottamassa paikkansa kristinuskon raunioilla.

Meidän on ponnisteltava ymmärtääksemme historiallista prosessia, joka on synnyttänyt ja kehittänyt Jumalan ideaa ihmisten mielissä, ei ainoastaan suurten massojen etua ajatellen vaan myös omaa mielenterveyttämme silmällä pitäen. Turhaan me julistaudumme ateisteiksi ja uskomme siihen itsekin niin kauan kuin emme ole ymmärtäneet syitä; meitä hallitsevat kuitenkin enemmän tai vähemmän universaalin uskovan mielen julistukset, joiden salaisuutta emme ole pystyneet paljastamaan, ja kun ottaa huomioon yksilön, jopa kaikkein voimakkaimman yksilön, luontaisen heikkouden sosiaalisen ympäristönsä puristuksessa, olemme aina enemmän tai myöhemmin, tavalla tai toisella, vaarassa suistua uskonnollisen järjettömyyden syöveriin. Tällaisten häpeällisten kääntymysten esimerkkejä on nyky-yhteiskunnassa paljon.

OLEN KERTONUT pääasiallisen käytännöllisen syyn sille, että uskonnolliset uskomukset vielä tänäkin päivänä vaikuttavat voimakkaasti massoihin. Tämä mystisyyteen taipuvaisuus ihmisessä ei niinkään kerro hengen harhapoluista kuin sydämen syvästä pettymyksestä. Kyseessä on ihmisolennon vaistomainen ja intohimoinen protesti hänen olemassaolonsa ahtautta, latteutta, tuskaa ja häpeää vastaan. Tähän sairauteen on vain yksi lääke, niin kuin olen todennut: sosiaalinen vallankumous.

Toisissa kirjoituksissa olen pyrkinyt esittelemään ne syyt, jotka edeltävät ihmismielen uskonnollisten hallusinaatioiden syntyä ja kehitystä. Nyt en halua puuttua kysymykseen Jumalan olemassaolosta tai maailman ja ihmisen jumalallisesta alkuperästä kuin siinä määrin, mikä hyödyttää moraalisesti ja sosiaalisesti, enkä puhu paljonkaan tämän uskomuksen teoreettisista syistä, jotta saisin paremmin ajatukseni esille.

Kaikki uskonnot jumalineen, puolijumalineen ja profeettoineen, ilmoituksentuojuineen ja pyhimyksineen on ihmisen herkkäuskoinen mieli luonut kun hän ei ole vielä saavuttanut kehityksensä huippua eikä ole kyennyt täydesti käyttämään älyllistä kapasiteettiaan. Uskonnon taivas ei siis ole muuta kuin kangastus, jossa tietämättömyydessä ja uskossa oleva ihminen riemuitsee nähdessään oman kuvansa suurentuneena ja ylösalaisin eli *jumalallistettuna*. Uskontojen historia, ihmisten uskomuksissa syntyneet, kukoistaneet ja langenneet jumalat, ovat siis ainoastaan ihmisten kollektiivisen tajunnan ja älyn kehittämiä. Sitä mukaa kuin he historiallisessa kehityskulussaan löysivät joko itsessään tai ulkopuolisessa luonnossa voiman, ominaisuuden tai jopa jonkin suuren puutteen, he arvelivat niiden olevan peräisin jumalistaan, sen jälkeen kun he olivat uskonnollisen mielikuvituksensa huumassa liioitelleet ja paisutelleet niitä yli äyräittänsä, aivan kuten lapsilla on tapana. Uskovien ja herkkäuskoisten vaatimattomuuden ja hurskauden takia taivas on rikastunut maan raunioitumisesta ja välttämättömänä seurauksena on käynyt niin, että mitä rikkaampi taivaasta on tullut, sitä kurjemmaksi on käynyt maankamara ja ihmiskunta. Kun jumaluus kerran oli asettunut paikalleen, siitä tietenkin tuli syy, alkuperä, tuomari ja oikeudenjakaja kaikissa asioissa; ja ihminen, sen luoja, vedettyään sen tietämättään tyhjyydestä esille, polvistui sen edessä, palvoi sitä ja julistautui sen luomukseksi ja orjaksi.

Kristinuskosta voi sanoa, että se on uskonto *par excellence*, koska se ilmentää paljaimmillaan kaikkien uskonnollisten järjestelmien luonnetta s.o. *köyhdyttämistä, orjuuttamista, ihmisyiden polkemista jumaluuden kustannuksella.*

Koska Jumala on kaikki, todellinen maailma ja ihminen eivät ole mitään. Koska Jumala on totuus, oikeudenmukaisuus, hyvä, kaunis, voima ja elämä, ihminen on valhe, epätasa-arvo, paha, rumuus, heikkous ja kuolema. Koska Jumala on herra, ihminen on orja. Hän ei kykene omin voimin löytämään oikeaa, totuutta ja ikuista elämää, vaan voi ne saavuttaa ainoastaan jumalallisessa ilmoituksessa. Ja joka puhuu ilmoituksesta, puhuu ilmoituksenantajasta, messiaasta, profeteoista, papeista ja lainlaatijoista, joita Jumala on suoraan innoittanut. Ja kun nämä kerran on korotettu jumaluuden maanpäällisiksi edustajiksi, ihmiskunnan pyhiksi opettajiksi, Jumalan valituiksi johdattamaan sitä pelastuksen tielle, heillä tietenkin on absoluuttinen valta. Kaikkien ihmisten on toteltava heitä vailla omaa tahtoa ja rajattomasti, sillä jumalaista järkeä vastaamaan ei ole inhimillistä järkeä ja Jumalan oikeutta vastaamaan ei ole maallista oikeutta, joka pysyisi. Ihmiset ovat Jumalan orjia ja näin heidän täytyy olla myös Kirkon ja Valtion orjia, *sillä Kirkkohan senkin siunaa.* Tämä on se minkä kristinusko on kaikista uskonnoista, jopa kaikkein vanhimmista itämaisistä, jotka ovat koskeneet joitakin erityisiä privilegioituja kansoja, parhaiten ymmärtänyt; kristinuskohan haluaa olla koko ihmiskunnan uskonto, ja kaikista kristillisistä suuntauksista roomalaiskatolisuus on ainoana ankaran johdonmukaisesti julistanut ja toteuttanut mainittua oppia. Sen vuoksi kristinusko on absoluuttinen uskonto, viimeinen uskonto ja sen vuoksi apostolinen roomalainen Kirkko on ainut tällä idealle perustettu johdonmukainen ja looginen instituutio.

Sanottakoon siis metafysiikoille ja uskonnollisille idealisteille, filosoifeille, poliitikoille ja poeetoille: *jumalan idea edellyttää luopumista inhimillisestä järjestä ja oikeudenmukaisuudesta; se on ihmisen vapauden kaikkein selkein negaatio ja johtaa vääjäämättä orjuuteen, sekä teoriassa että käytännössä.*

Jos emme siis halua ihmisten orjuutta ja alistamista, mitä jesuiitat juuri tahtovat ja kaikenkarvaiset protestantit, pietistit ja metodistit: me emme voi emmekä saa antaa pientäkään myönnytystä enempää teologian kuin metafysiikan Jumalalle. Se joka näissä mystiikan aakkosissa aloittaa Jumalasta, joutuu vääjäämättä lopettamaan Jumalaan. Se joka haluaa palvoa Jumalaa joutuu olemaan reipas ja luopumaan vapaudestaan ja ihmisydestään – siinä eivät lapselliset illuusiot auta.

Jos Jumala on, ihminen on orja. Mutta ihminen voi ja hänen tulee olla vapaa. Jumalaa ei siis ole.

Haastan jokaisen pääsemään irti tästä kehästä ja tekemään valintansa nyt.

TARVINNEKO muistuttaa missä määrin ja millä tavoin uskonnot tyhmistävät ja raunioittavat kansoja? Ne tappavat heissä järjen, inhimillisen vapautumisen tärkeimmän työkalun ja alentavat heidät typeryyteen, joka on orjuuden oleellinen edellytys. Ne vetävät lokaan ihmisen työn ja tekevät siitä orjuuden merkin ja lähteen. Ne tappavat inhimillisen oikeuden käsitteen ja tunteen antamalla vaa'an aina painua voitonriemuisten typerysten, jumalallisen armon lempilasten puoleen. Ne tappavat ihmisen ylpeyden ja arvon suojelemalla vain ryömiviä ja heikkoja. Ne tukahduttavat kansojen sydämessä kaiken inhimillisen veljeyden tunteen ja täyttävät sen julmuudella.

Kaikki uskonnot ovat julmia, kaikki ne on perustettu verelle, sillä kaikkien pääidea on uhrissa eli ihmiskunnan jatkuvassa alentamisessa jumalalliselle kostonhimolle. Tässä verisessä mysteerissä ihminen on aina teuraseläin, ja pappi joka myös on ihminen, mutta etuoikeutettu ihminen

Jumalan armosta, on taivaallinen teurastaja. Tämä selittää meille, miksi kaikkien uskontojen pa-peissa, jopa parhaimmissa, humaaneimmissa, lempeimmissä – heidän sydämensä, mielikuvituksen-sa, mielensä pohjalla – aina on jotakin julmaa ja verenhimoista.

Tämän kaiken meidän aikamme erinomaiset idealistit tietävät paremmin kuin kukaan. He ovat oppineita miehiä, jotka osaavat historiansa ulkoa. Ja koska he samalla ovat eläviä ihmisiä, suuria sieluja joita elähdyttää aito ja syvä rakkaus ihmiskuntaa kohtaan, he ovat kironneet ja kuihduttaneet kaiken uskonnon aiheuttaman pahan ja rikollisen vertaansa vailla olevalla kau-nopuheisuudellaan. He työntävät närkästyneinä luotaan kaikki maan päällä olevat positiivisten uskontojen jumaluuksien edustajat, niin menneet kuin nykyiset.

Jumala jota he palvovat, tai kuvittelevat palvovansa, eroaa historian todellisista jumalista siinä, ettei hän ole lainkaan positiivinen Jumala, määriteltiin hänet sitten millä tavoin hyvänsä, teo-logisesti tai jopa metafysisesti. Kyseessä ei ole Robespierren tai J.-J. Rousseau'n Korkein Olento, ei myöskään Spinozan panteistinen jumala eikä edes Hegelin samaan aikaan viaton, transsen-dentti ja hyvin monimielinen jumala. He kyllä tekevät parhaansa määrittelyä hänet jollakin tavoin positiivisesti, tietäen hyvin, että kaikenlainen muu määrittely alistaisi hänet kriittiselle erittelylle. He eivät sano, onko hän persoonallinen vai epäpersoonallinen, onko hän luonut maailman vai jättänyt luomatta; he eivät puhu edes hänen jumalallisesta johdatuksestaan. Kaikki tuollainen voisi saattaa hänet väärään valoon. He tyytyvät sanomaan: Jumala, siinä kaikki. Mutta mikä heidän jumalansa sitten on? Se ei ole edes idea, vaan pyrkimys.

Se on kaiken suuren, hyvän, kauniin, jalon ja inhimillisen yleisnimi. Mutta mikseivät he siinä tapauksessa sano: ihminen? Sen takia tietenkään, että Preussin kuningas Vilhelm ja Napoleon III ja kaikki heidän kaltaisensa ovat myös ihmisiä, ja tämä häiritsee heitä kovasti. Todellinen ihmiskun-ta edustaa meille kaiken sen kasautumaa, mikä maailmassa on ruminta ja hirviömaisintä. Kuinka päästä irti tästä ajatuksesta? He nimittävät toisen jumalaiseksi, toisen eläimelliseksi, kuvitellen kaksi ääripäätä, joiden väliin he asettavat ihmisyyden. He eivät halua tai kykene ymmärtämään, että nämä kolme termiä ovat yksi ja sama asia ja jos ne erotetaan toisistaan, se on niiden tuho.

He eivät ole vahvoilla logiikassa ja oikeastaan halveksivat sitä. Tässä he eroavat panteisti-sista metafysikoista ja deisteistä ja tämä antaa heidän ajatuksilleen käytännöllisen idealismin luonteen, joka ammentaa innoituksensa paljon vähemmän ajatuksen ankarasta kehittelystä kuin kokemuksesta, sanoisinpa melkein, emotioista, jotka voivat olla yhtä hyvin historiallisia ja kol-lektiivisiä kuin yksilöllisiä. Tämä antaa heidän propagandalleen rikkauden ja elinvoimaisuuden tunnun, mutta se on vain pintaa, sillä elämästä itsestään tulee steriiliä kun looginen ristiriita sen halvaannuttaa.

Ristiriita on tässä: He haluavat Jumalan ja he haluavat ihmisyyden. He yhdistävät toisiinsa kaksi termiä, jotka eivät enää erotettuina voi yhdistyä muuta kuin tuhotakseen toisensa. He sa-ovat samaan hengenvetoon: Jumala ja ihmisen vapaus, Jumala ja ihmisarvo, oikeus, tasa-arvo, veljeys, ihmisen kukoistus – kiinnittämättä huomiota fataaliin logiikkaan, jonka mukaan Juma-lan olemassaolo pyyhkii pois kaiken muun. Sillä jos Jumala on olemassa, hän on väistämättä ikuisesti elävä hallitsija, korkein, absoluuttinen, ja jos tämä hallitsija on olemassa, ihminen on orja; ja jos ihminen on orja, ei ole olemassa mitään oikeutta, tasa-arvoa, veljeyttä tai kukoistusta. Turhaan he vastoin tervettä järkeä ja kaikkea historiasta saatua kokemusta esittävät Jumalan-sa ihmisen vapautta rakastavana: hallitsija on aina hallitsija, mitä ikinä hän tekeekään ja kuinka

vapaamielinen hän ikinä yrittääkään olla. Hänen olemassaolonsa edellyttää välttämättömästi kaiken sen orjuuden, joka on hänen alapuolellaan. Jos siis Jumala olisi olemassa, hän voisi palvella ihmisen vapautta vain yhdellä tavalla: lakkaamalla olemasta.

Puolustan mustasukkaisesti ihmisen vapautta ja pidän sitä ehdottomana edellytyksenä kaikelle sille, mitä me ihmisyydessä kunnioitamme ja ihailimme; tartun siis Voltairen lauseeseen ja väännän sen muotoon *jos Jumala olisi olemassa, hänet täytyisi hävittää*.

ANKARA LOGIIKKA, jota tässä noudatan, puhunee puolestaan niin, ettei minun tarvitse jatkaa argumentointiani. Enkä voi kuvitella, etteivät viisaat ja kunniansa ansainneet miehet, joiden kuuluisat nimet jo mainitsin, hätkähtäisi, etteivät he muka olisi huomanneet sitä ristiriitaa, johon he aina joutuvat puhuessaan Jumalasta ja ihmisen vapaudesta samassa lauseessa. Jotta he voisivat tämän sivuuttaa, heidän on siis täytynyt ajatella, että tämä epäsuhta tai oikotie on *käytännössä välttämätön ihmiskunnan hyvinvoinnille*.

Voi tietysti myös olla niin, että he puhuessaan korkeasti kunnioittamastaan ja hyvästä asiasta, vapaudesta, tarkoittavat sillä jotakin aivan muuta kuin me materialistit ja vallankumoukselliset sosialistit. Itse asiassa he eivät puhukaan siitä koskaan lisäämällä heti toista sanaa, *auktoriteettia*, sanaa, jota me vihaamme koko sydämestämme.

Mikä on auktoriteetti? Onko se luonnonlakien vääjäämätön voima, joka ilmenee fyysisen ja sosiaalisen maailman ilmiöiden vääjäämättömässä kulussa? Näitä lakeja vastaan ei ole lupa nousta ja se on jopa mahdotonta. Voimme olla kuin niitä ei olisi tai niistä vielä tietämättömiä, mutta emme voi olla alistumatta niille, sillä ne ovat olemassaolomme edellytysten perusta. Ne ympäröivät meidät, tunkeutuvat meihin, määräävät kaikkia liikkeitämme, ajatuksiamme ja tekojamme. Silloinkin kun kuvittelemme tekevämme jotakin niitä vastaan, me ainoastaan vahvistamme niiden kaikkivoipuutta.

Kyllä, me olemme ehdottomasti näiden lakien orjia. Mutta tässä orjuudessa ei ole mitään alentavaa, sillä se ei tarkoita ulkopuolisen hallitsijan olemassaoloa, sellaisen lainsäätäjän, jota lait eivät koske, sillä nämä lait eivät ole erillään meistä. Ne ovat osa meitä, me olemme ne, kokonaan, ruumiillisesti, älyllisesti ja moraalisesti: me elämme, hengitämme, toimimme, ajattelemme ja tahdomme vain niiden kautta. Niiden ulkopuolella me emme ole mitään, *meitä ei ole*. Mistä siis voisi olla peräisin voima ja tahto nousta niitä vastaan?

Luonnonlakien suhteen ihmisellä on vain yksi vapaus: niiden tunnustaminen ja yhä tarkempi noudattaminen, joka on sopusoinnussa sekä emansipaation että kollektiivisen ja yksilöllisen ihmisyyden kehittymisen päämäärän kanssa. Kun nämä luonnonlait on tunnustettu suurin osa ihmisistä ei enää aseta niiden auktoriteettia kyseenalaiseksi. On oltava luonnoltaan vaikkapa teologi tai ainakin jonkinlainen metafysikko tai juristi taikka porvarillinen taloustieteilijä jotta ryhtyisi nousemaan sellaista lakia vastaan, joka vahvistaa että kaksi plus kaksi on neljä. On oltava uskossa voidakseen kuvitella, ettemme pala tulesta tai huku veteen, jollei sitten turvauduta johonkin silmänkääntötemppuun, joka perustuu jollekin toiselle luonnonlaille. Mutta tällainen kapina, tai oikeammin sanottuna nämä mahdottoman kapinan yritykset tai hullut kuvitelmat, ovat verrattain harvinaisia poikkeuksia. Yleensä ottaen suuri osa ihmisistä käyttää tervettä järkeään jokapäiväisessä elämässään, mikä tarkoittaa lähes täydellistä alistumista yleisesti tunnettuihin luonnonlakeihin.

Valitettavasti suuri osa tieteen luonnonlaeiksi määrittämistä laeista ovat kansan syville kerroksille tuntemattomia holhoavien hallitusten ansiosta, jotka kuten tiedämme, ovat olemassa ainoastaan jotta toteutuisi kansakuntien etu.

On vielä toinenkin vakava ongelma: suurinta osaa luonnonlaeista, jotka liittyvät ihmiskunnan kehitykseen ja jotka ovat yhtä välttämättömiä ja muuttumattomia kuin lait, jotka vallitsevat fyysisessä maailmassa, ei ole asianmukaisesti todennettu ja varmistettu tieteen piirissä. Silloin kun tiede ne hyväksyy sellaisiksi, ja kun tiede itse laajalle levittyvän kansanvalistuksen ja koulutuksen avulla on saanut ne kaikkien ihmisten tietoisuuteen, vapauden kysymys tulee itsestään ratkaistuksi. Kaikkein vastahankaisimmatkin auktoriteetit joutuvat myöntämään, ettei sen jälkeen enää tarvita organisaatioita, johtoa eikä poliittista lainsäätämistä, näitä kolmea asiaa, jotka ovat peräisin hallitsijan tai yleisellä äänioikeudella valitun kansanedustuston tahdosta ja jotka eivät milloinkaan ole luonnonlakien mukaisia vaan aina yhtä tuhoisia ja massojen vapauden vastaisia siitä ainoasta syystä, että ne pakottavat sen alistumaan ulkopuoliseen lakijärjestelmään, joka on luonteeltaan despoottinen.

Ihmisen vapaus on ainoastaan siinä, että hän alistuu luonnonlaeille, koska hän on *itse* ne sellaisiksi havainnut ja hyväksynyt eikä sen vuoksi, että ne on hänelle ulkopuolelta pakottanut jokin vieras tahto, olkoon se sitten jumalallinen tai inhimillinen, kollektiivinen tai yksilöllinen.

Kuvitelkaa tiedeakatemia, joka koostuu mitä erinomaisimmista tieteen edustajista; kuvitelkaa että tämän akatemian tehtävänä on säätää lakeja ja organisoida yhteiskuntaa; sitä innoittaa mitä suurin totuudenrakkaus eikä se säädä muita lakeja kuin sellaisia, jotka perustuvat täydellisesti viimeisiin tieteellisiin tutkimustuloksiin. Minäpä väitän, että tuollainen lainsäätö ja organisointi olisi hirviömäistä kahdesta syystä: ensinnäkin siksi, että tiede ei voi olla muuta kuin epätäydellistä ja mikäli katsomme mitä se on selvittänyt ja mitä sillä vielä on selvitettävänä, voidaan hyvin sanoa, että se on vasta kehdoissaan. Jos siis haluaisimme käytännön elämän, sekä kollektiivisella että yksilöllisellä tasolla, noudattavan ankarasti tieteen viimeistä sanaa, tuomitsimme yhteiskunnan ja yksilöt Prokrusteen vuoteen kidutukseen¹⁰, mikä hyvin pian saa heidät tolaltaan ja menehdyttää heidät, kun itse elämä kukkii äärettömän paljon laveampana kuin tiede.

Toinen syy on tämä: Yhteiskunta joka mukautuisi tiedeakatemian säätämiin lakeihin, ei sen vuoksi että se ymmärtäisi itse niiden järkipärisen luonteen – missä tapauksessa koko akatemiaa ei tarvittaisi – vaan siksi, että tämä akatemiasta peräisin oleva lainsäädäntö olisi tieteen kunnioittamiseen perustuva pakko, jonka se hyväksyisi ymmärtämättä sitä, olisi raakalaisten, ei ihmisten, yhteiskunta. Uusi versio Paraguayan yhteisöistä, joita Jeesuksen komppaniat niin kauan hallitsivat¹¹. Siitä vajottaisiin saman tien älyttömyyden alimmalle asteelle.

Mutta on olemassa vielä kolmaskin syy, mikä tekee tuonkaltaisen hallituksen mahdottomaksi. Ja se on se, että tiedeakatemia, jolla olisi mainitunlainen siis täydellinen suvereniteetti, koskapa se koostuisi alansa kirkkaimmista aivoista, korruptoituisi vääjäämättä ja nopeasti sekä moraalisesti että älyllisesti Niin on käynyt meidän päiviimme asti kaikille akatemioille. Kun nerokkaasta tiedemiehestä tulee akatemikko, virallinen ja lupakirjalla toimiva tieteen edustaja, hän taantuu ja nukahtaa. Hän menettää spontaaniutensa, vallankumouksellisen teränsä ja sen epämukavuutta aiheuttavan, kahlitsemattoman energian joka on ominaista kaikille neroille ja jonka avulla he tuhoavat vanhentuneita maailmoja ja luovat uusia. Hänestä tulee varmasti kohteliaampi, käytännöllisempi ja hyödyllisempi, mutta hän menettää ajatuksen voimansa. Hän korruptoituu.

Erityisasema kaikissa merkityksissään tappaa ihmisen mielen ja sydämen. Ihminen joka on erityisasemassa, oli se sitten poliittista tai ekonomista laatua, on ihminen vailla sielua ja sydäntä.

¹⁰ P. sovittaa vieraansa vuoteeseen, joko lyhentämällä tai venyttämällä jalkoja.

¹¹ Jesuiittojen v. 1609 perustama ja vuoteen 1763 toiminut utooppinen teokratia Santísima Trinidad de Parana, jonka rauniot kuuluvat Unescon maailmanperintöluetteloon.

Tämä on sosiaalinen laki, josta ei ole poikkeuksia ja joka selittää yhtä hyvin kansakuntien kuin yhteiskuntaluokkien tai seurojen ja yksilöiden käyttäytymistä. Se on tasa-arvon laki, ihmiskunnan vapauden tärkein perusta. Tämän tutkielmamme tarkoitus on nimenomaan osoittaa tämän totuuden olemassaolo kaikissa inhimillisen elämän ilmenemismuodoissa.

Tiedeyhteisö, jolle olisi annettu tehtäväksi yhteiskunnan hallinta, lakkaisi pian harjoittamasta tiedettä ja siirtyisi ihan muihin asioihin; ja se olisi sama, mikä koskee kaikkia etabloituneita valtarakenteita, oman itsensä ikuistaminen tekemällä itsensä yhä tarpeellisemmaksi saattamalla kansan aina vain tyhmemmäksi ja näin ollen riippuvaisemmaksi sen hallinnasta ja johdatuksesta.

Ja se mikä on totta tiedeakatemioiden kohdalla, on totta kaikkien lakiasäätävien kokousten suhteen, silloinkin kun ne on yleisellä äänioikeudella valittu. Viimeksi mainittu voi toki muuttaa sen koostumusta, mutta kaikesta huolimatta muodostuu joidenkin vuosien päästä poliitikkojen ryhmä, jotka ovat privilegioituja ei oikeudellisesti vaan käytännön kautta ja jotka antautuessaan yksinomaan maan julkisten asiain hoidolle, lopulta muodostavat jonkinlaisen aristokratian tai poliittisen oligarkian. Katsokaa vaikka Yhdysvaltoja tai Sveitsiä.

Näin ollen ei pidä olla minkäänlaista ulkopuolista lainsäädäntöä eikä auktoriteettia, koskapa toista ei voi erottaa toisesta ja koska molemmat pyrkivät yhteisön orjuuttamiseen ja johtavat jopa itse lainsäätäjien tyhmistymiseen.

Onko tästä johtopäätöksenä, että kiellän kaiken auktoriteetin? Ei suinkaan. Kun on kyse saappaista, alistun mielelläni suutarin auktoriteettiin; jos on kyse talosta, kanavasta tai rautatiestä, keskustelen arkkitehdin tai insinöörin kanssa. Ja erikoistieteiden kysymyksissä käännyin asianmukaisen tiedemiehen puoleen. Mutta en salli suutarin, arkkitehdin enkä tiedemiehen asettua itseni yläpuolelle. Suvaitsen heitä ja kunnioitan heitä kaikesta siitä, mitä heidän älynsä, luontonsa, osaamisensa edellyttävät, mutta jätän itselleni kiistämättömän oikeuden kritiikkiin ja kontrolliin. En tyydy konsultoimaan yhtä erikoisalan asiantuntijaa, käännyin useamman puoleen; vertailen heidän mielipiteitään ja valitsen sen, joka minusta tuntuu oikeimmalta. Mutta en tunnusta yhtäkään erehtymätöntä auktoriteettia, edes erikoiskysymyksissä. Niin paljon kuin saatankin kunnioittaa jonkun yksilön inhimillisyyttä tai rehellisyyttä, en usko sokeasti yhteenkään ihmiseen. Sellainen usko olisi tuhoisaa älylleni ja vapaudelleni ja jopa omien pyrintöjeni onnistumiselle. Se muuttaisi minut välittömästi tylsämieliseksi orjaksi, toisten tahdon ja pyyteiden välikappaleeksi.

Antaudun asiantuntijoiden valtaan ja olen valmis seuraamaan heidän neuvojaan ja johdatustaan, ainakin tiettyssä määrin ja sen aikaa kuin katson tarpeelliseksi, koska tällaista auktoriteettia ei kukaan ole minulle väkisin tarjonnut, eivät ihmiset eikä Jumala. Muussa tapauksessa kieltäytisinkin kauhuissani, lähettäisin asiantuntijat hiiteen neuvoineen, johdatuksineen ja palveluksineen, ollen varma siitä että vielä saisin maksaa heidän valheisiin kiedotuista totuudenmuruistaan vapauteni ja arvoni menettämällä.

Antaudun asiantuntijoiden auktoriteetin edessä, koska sen säätää minulle oma järkeni. Olen tietoinen siitä, etten kykene omaksumaan, kaikissa yksityiskohdissaan ja positiivisessa kehityksessään, kuin hyvin pienen osan tieteen saavutuksista. Suurinkaan äly ei kykenisi omaksumaan kaikkea, mitä tiede tuottaa. Tästä on seurauksena, mitä tulee tieteseen yhtä hyvin kuin tuotantolämään, työnjako ja voimien yhdistäminen. Saan ja annan, sitä on ihmisen elämä. Jokainen on johtaja ja jokaista johdetaan. Ei siis ole mitään lopullista ja muuttumatonta auktoriteettia,

sen sijaan on jatkuvaa, ohimenevää ja vapaaehtoista auktoriteettiasemassa olemisen ja siihen alistumisen vaihtelua.

Tästä samasta syystä en voi myöskään tunnustaa muuttumatonta, pysyvää ja universaalia auktoriteettia, sillä ei ole olemassa universaalia ihmistä, sellaista ihmistä joka kykenisi älynsä avulla luovimaan kaikessa detaljirikkaudessa, jota ilman tieteen soveltaminen elämään ei ole mahdollista, kaikissa tieteenhaaroissa ja sosiaalisissa aktiviteeteissa. Ja jos sellainen universaalisuus voisi olla yhdessä ihmisessä ja jos hän sen takia esittäisi itsensä auktoriteettina muille, hänet tulisi karkottaa yhteiskunnasta, sillä hänen auktoriteettinsa tekisi väistämättä toisista orjia ja imbesillejä. En ole sitä mieltä, että yhteiskunnan tulisi kohdella huonosti neroja, niin kuin se on tähän saakka tehnyt; mutta en myöskään ole sitä mieltä, että on hyvä liikaa lihottaa heitä tai myöntää heille minkäänlaisia erioikeuksia tai vapauksia. Ja tämä kolmesta syystä, ensinnäkin koska usein saatetaan markkinahuijaria pitää nerona, toiseksi koska etuoikeutettu asema usein muuttaa nerot markkinahuijareiksi, laskee heidän moraaliaan ja tyhmistyyttää heidät ja viimeiseksi koska hän silloin alkaisi hallita muita. Kertaan vielä ajatukseni. Hyväksymme tieteen ehdottoman auktoriteetin, koska tieteellä ei ole muuta päämäärää kuin materiaalisen, älyllisen ja moraalisen elämän luonnonlakien harkittu ja mahdollisimman systemaattinen esitys – tämä koskee yhtä hyvin fyysistä kuin sosiaalista maailmaa, näiden kahden itse asiassa ollessa yhtä ja samaa luonnollista maailmaa. Tämän oikeutetun auktoriteetin ulkopuolella – oikeutetun siksi ja vain siksi, että se on rationaalinen ja perustuu inhimilliseen vapauteen – ei voi olla mitään muita kuin valheellisia, mielivaltaisia ja tuhoisia auktoriteetteja. Hyväksyn tieteen ehdottoman auktoriteetin, mutta en tiedemiehen erehtymättömyyttä ja kaikkítietävyyttä. Meidän kirkossamme – sallittakoon minulle hetkeksi, että käytän tätä sanaa, jota itse asiassa vihaan, Kirkko ja Valtio ovat minulle kaksi kauhistusta – kuten myös protestanttisessa kirkossa on yksi johtaja, näkymätön Kristus, tiede. Ja samoin kuin protestantit, mekin ja vielä suuremmissa määrin, tahdomme hylätä paavin, konsiilit, konklaavit ja erehtymättömät kardinaalit, piispat ja jopa papit. Kristuksemme eroaa protestanttisesta Kristuksesta siinä, että se on persoonaton kun taas heillä se on persoonallinen. Kristillinen Kristus joka jo on vaikuttanut ikuisessa menneisyydessä, esitetään täydellisenä olentona, kun taas meidän Kristuksemme, tieteen todentuminen ja täydellistyminen, on aina tulevaisuudessa, toisin sanoen sitä ei tapahdu koskaan. Kun siis hyväksymme *puhtaan tieteen* absoluuttisen auktoriteetin, me emme siinä menetä vapauttamme.

Tarkoitan puhtaalla tieteellä aidosti universaalia tiedettä, joka esittäisi ideoiden tasolla, kaikessa laajuudessaan ja kaikissa loputtomissa yksityiskohdissaan, yleismaailmallisen järjestelmän tai kaikkien luonnonlakien koordinaation, joka ilmenee maailmojen jatkuvassa kehityskulussa. On selvää, ettei tämä tiede, ihmisaivojen ponnistusten korkein päämäärä, toteudu ilman omaa absoluuttista täyteyttään. Meidän Kristuksemme jää siis ikuisiksi ajoiksi vaillinaiseksi, minkä tulisi hillitä huomattavastikin sen virallisten edustajien korskeutta. Siinä tapauksessa että he yrittävät asettua röyhkeästi ja oppimestarimaisesti auktoriteettiasemaan Poika Jumalansa nimissä, me muistuttaisimme heitä Isä Jumalasta, joka on todellinen maailma, todellinen elämä, ja jonka hyvin epätäydellinen ilmaus se ainoastaan on ja jonka välittömiä eläviä, työtätekeviä, taistelevia, rakastavia, eteenpäin pyrkiviä, nauttavia ja kärsiviä edustajia me olemme.

Sanalla sanoen, hylkäämme kaiken lainsäädännön, kaiken etuoikeutetun auktoriteetin ja vaikuttamisen, kaiken patentoidun, virallisen ja laillisen vallan, olkoonkin se yleisen äänioikeuden aikaansaamaa, vakuuttuneena siitä, että se ei koskaan hyödytä muuta kuin vallassa olevaa, riis-toa harjoitettavaa vähemmistöä ja on vastoin orjuutetun enemmistön etua.

Tässä suhteessa olen aito anarkisti.

AIKAMME IDEALISTIT ymmärtävät auktoriteetin aivan toisella tavalla. Vaikka heitä eivät rasitakaan positiivisten uskontojen perinteiset uskomukset, he kuitenkin liittävät auktoriteetin ideaan jumalallisen ja absoluuttisen merkityksen. Tämä auktoriteetti ei ole ihmeenomainen totuuden paljastuminen eikä myöskään ankaran johdonmukaisesti ja tieteellisesti todistettu totuus. He perustavat sen pienelle määrälle kvasifilosofista argumentointia ja suurelle määrälle epämääräistä uskonnollisuutta ja runollista abstraktiota. Heidän uskontonsa on kuin yritys jumalallistaa kaikki se, mikä muodostaa ihmisten inhimillisyyden.

Tämä on aivan vastakkaista sille, mitä me olemme tekemässä. Olemme sitä mieltä, että inhimillisen vapauden, arvokkuuden ja hyvinvoinnin nimissä on otettava taivaalta takaisin kaikki se hyvä, jonka se on meiltä anastanut ja annettava se taas maan päälle. He taas, yrittäen tehdä vielä viimeisen uskonnollisherooisen rikoksen, haluaisivat palauttaa taivaalle, tuolle jumalalliselle rosvoille, kaiken mikä ihmiskunnassa on suurinta, kauneinta ja jalointa. Nyt olisi vapaa-ajattelijoiden vuoro tehdä taivaaseen pyhiä kunnioittamaton tieteellinen ryöstöretki!

Idealistit varmaankin luulevat, että nauttiakseen suuremmasta auktoriteettiasemastaan ihmisten keskuudessa, inhimilliset ideat ja asiat täytyy pukea jumalalliseen sanktioon. Kuinka tämä sanktio ilmenee? Ei ihmeen kautta, niin kuin positiivisissa uskonnoissa, vaan ideoiden ja asioiden pyhydessä ja suuruudessa: se mikä on suurta, kaunista, jaloa ja oikeudenmukaista on jumalallista. Tässä uudessa uskonnollisessa kultissa jokainen ihminen jota nämä ideat ja asiat elähdyttävät, ryhtyy papiksi, jonka Jumala itse saman tien siunaa. Ja todiste? Muunlaista todistetta ei tarvita; se ilmenee ideoissa ja tehdyissä teoissa. Ne ovat niin pyhiä, ettei niitä ole voinut innoittaa kuin Jumala.

Tässä on kaikessa lyhykäisyydessään heidän filosofiansa: tunteiden filosofiaa, ei todellisten ajatusten, jonkinlaista metafysisistä pietismistä, joka vaikuttaa viattomalta, muttei ole sitä lainkaan, ja sen runollisten muotojen tavoittamattomaan hyökyyn kätkeytyvä hyvin täsmällinen, ahdas ja kuivakka oppijärjestelmä vie samaan tuhoisaan lopputulokseen kuin kaikki positiiviset uskonnot, ts. inhimillisen vapauden ja arvon mitä täydellisimpään negaatioon.

Se että julistetaan jumalalliseksi kaikki mikä on ihmiskunnassa suurta, oikeamielistä, todellista ja kaunista, tarkoittaa implisiittisesti uskoa siihen, ettei ihmiskunta itse olisi kyennyt sitä kaikkea tuottamaan; mikä johtaa edelleen ajatukseen, että jos ihmiskunta jätetään oman onnensa nojaan, siitä tulee luonnoltaan kurja, epäoikeudenmukainen, alhainen ja ruma. Nyt olemmekin päässeet kaiken uskonnollisuuden ytimeen, joka on ihmisyyden tahraamista jumaluuden suuremman kunnian nimissä. Ja heti kun myönnämme ihmisen luonnossa olevan alemmuuden ja hänen perimmäisen mahdollisuutensa nousta itse alennuksestaan, ilman jumalallista henkäystä, kohti oikeita ja tosia ideoita, on välttämätöntä myös myöntää kaikki ne positiivisten uskontojen poliittiset ja sosiaaliset seuraamukset. Siitä hetkestä kun Jumala, Täydellinen ja Korkein Olento, asettuu ihmiskuntaa vastaan, jumalaiset välittäjät, valitut, Jumalan innoittamat nousevat koloistaan valaisemaan, johdattamaan ja hallitsemaan ihmisiä hänen nimissään.

Emmekö voisi olettaa, että Jumala innoittaa yhtä lailla kaikkia ihmisiä? Silloin ei varmasti-kaan enää tarvittaisi välittäjiä. Mutta tällainen oletus on mahdoton, koska se on liian suuressa ristiriidassa tosiasioiden kanssa. Siinä tapauksessa pitäisi olettaa jumalallisen innoituksen olevan kaikkien järjettömyyksien ja virheiden, kaikkien maailmassa tapahtuvien kauhujen, halpamaisuuksien, raukkamaisuuksien ja typeryyksien takana. Ei siis voi olla muuta kuin harvoja Jumalan innoittamia sieluja, historian suurmiehiä, *hyveellisiä neroja*, kuten tunnettu kansalainen ja profeetta Giuseppe Mazzini sanoi. Näiden suoraan Jumalan innoittamien ja yleisen hyväksynnän kruunaamisen; kansan itse valitsemien, *Dio e Popolo*, on määrä hallita ihmisyyhteisöjä.III

Olemme jälleen Kirkon ja Valtion ikeessä. On kuitenkin totta, että tässä uudessa organisaatiossa, joka kaikkien muinaisten poliittisten organisaatioiden tavoin on olemassa *Jumalan armosta*, mutta perustuu tällä kertaa, ainakin muodollisesti *kansan tahdolle*, niin kuin Napoleon III:n keisarillisten dekreettien johdannoissa sanotaan – välttämätön myönnytys uudelle ajalle – Kirkko ei ole enää Kirkko vaan Koulu. Entä sitten? Tämän koulun penkeillä ei istu pelkästään lapsia: siellä on ikuinen alaikäinen, koululainen jonka ei ikinä uskota selviytyvän tehtävistään, nousevan opettajiensa tasolle tiedoissaan ja pääsevän pois heidän kurinpidostaan, se on kansa. Valtio ei ole enää monarkia, sen nimi on tasavalta, mutta se on silti Valtio eli holhousinstituutio, jonka on virallisesti ja säännönmukaisesti luonut asiantuntevien henkilöiden pieni joukko, *nerot, lahjakkuudet tai hyveelliset ihmiset*, jotka valvovat ja johtavat tätä suurta, oppimatonta ja kamalaa lasta, kansaa. Koulun opettajat ja Valtion virkamiehet kutsuvat itseään tasavaltalaisiksi, mutta he ovat silti johtajia, paimenia, ja kansa jää siksi mikä se aina on ollut, laumaksi. Ja varokoon nahkaansa, sillä siellä missä on lammasmaa, on myös aina paimenia, jotka nylkevät ja syövät lampaat.

Kansa on tässä maailmanjärjestyksessä koululainen ja ikuinen oppilas. Huolimatta täysin kuvaannollisesta itsemääräämisoikeudestaan, hän on yhä muiden ajatusten ja tahdon ja niin muodoin myös edun välikappale. Tämän tilanteen ja sen välillä, mitä me kutsumme vapaudeksi, ainoksi oikeaksi vapaudeksi, on valtava kuilu. Kyseessä on muinainen alistaminen ja orjuus uudessa muodossa. Ja siellä missä on orjuutta, on myös kurjuutta, tyhmyyttä, todellista yhteiskunnan *materialisaatiota*, joka koskee sekä etuoikeutettuja luokkia että massoja.

Jumalallistaessaan inhimillisiä asioita, idealistit päätyvät aina brutaalien materialismin riemuvoittoon. Ja tämä hyvin yksinkertaisesta syystä: jumalallinen höyrystyy ja nousee kohti omaa aluettaan, taivasta, ja brutaalius yksin jää maan päälle.

Kysyin kerran Mazzinilta, mihin toimenpiteisiin ryhdyttäisiin kansan vapauttamisessa sitten kun yhdistetty valtakunta olisi lopullisesti totta? ”Ensimmäisenä toimenpiteenä on” hän sanoi minulle, ”koulujen perustaminen kansalle.” – Ja mitä kansalle kouluissa opetettaisiin? ”Ihmisen velvollisuuksia, uhrautumista ja itsensä pyhittämistä jollekin asialle.” – Mutta mistä löydätte tarpeeksi opettajia opettamaan näitä asioita, joita kenelläkään ei ole oikeus opettaa ja joita kukaan ei voi opettaa, jollei ryhdy vallan saarnaamaan? Niiden ihmisten lukumäärä, jotka saavat suurimman tyydytyksensä uhrautumisessa korkeampien päämäärien vuoksi on kai aika rajoittunut? Ne jotka uhrautuvat suuren idean puolesta, seuraavat voimakasta intohimoaan ja *tyydyttyessään tämän henkilökohtaisen intohimonsa*, jota ilman koko elämä menettää heidän silmissään merkityksensä, he yleensä ajattelevat jotakin aivan muuta kuin tekojensa muuttamista oppijärjestelmäksi, kun taas ne jotka oppijärjestelmiä laativat, yleensä unohtavat muuttaa sen teoiksi siitä yksinkertaisesta syystä, että oppi tappaa elämän ja teon elävän spontaanisuuden. Sellaiset miehet kuin Mazzini, joiden henkilössä oppi ja teko muodostavat ihailtavan ykseyden, ovat hyvin harvinaisia poikkeuksia. Myös kristinuskon historiassa on ollut suurmiehiä, jota ovat todellakin tehneet, tai ainakin intohimoisesti pyrkineet tekemään niin kuin ovat puhuneet, ja joiden rakastavat sydämet ovat halveksineet kaikkea tämän maailman nautintoa. Mutta suurin osa katolisista ja protestanttisista papeista, jotka ammatikseen ovat saarnanneet ja saarnaavat siveydestä, pidättäytymisestä ja nautintojen hylkäämisestä, rikkovat opetuksiaan vastaan omalla esimerkillään. Monien vuosisatojen kokemus on opettanut kaikkien maiden kansoja tässä asiassa eivätkä turhaan ole syntyneet sananparret kuten: Irstas kuin pappi, ahmatti kuin pappi, kunnianhimoinen kuin pappi, ahne kiskuri kuin pappi. Voi siis todeta, että kristillisten hyveiden opettajat, jotka Kirkko on siunannut, papit, *suurella enemmistöllä* ovat tehneet juuri päinvastoin kuin ovat itse saarnanneet.

Se että kyseessä on valtaenemmistö ja universaali fakta, todistaa, ettei syy ole yksilöissä, vaan heidän sosiaalisessa asemassaan, joka on itsessään mahdoton ja ristiriitainen ja johon ihminen on joutunut.

Kristityn papin asemassa on kahtalainen ristiriita. Ensinnäkin se, että pidättäytymisen oppi on vastakkainen ihmisluonnon positiivisille taipumuksille ja tarpeille, jotka kylläkin joissakin harvoissa tapauksissa voi jatkuvasti työntää pois mielestä, kutistaa mitättömiksi tai jopa kokonaan hävittää siinä tapauksessa, että niihin kohdistuu voimakkaasti jatkuva älyllinen ja moraalinen paine; jotka joissakin kollektiivisen kuohunnan hetkissä voivat unohtua suurelta joukolta joksikin aikaa, mutta jotka ovat niin meidän luontoomme erottamattomasti kuuluvia, että ne lopulta aina ottavat osansa niin, että jollei niitä tyydytetä säännöllisesti ja normaalisti, niiden tilalle tulee lopulta aina huonoja ja hirviömäisiä tapoja. Tämä on luonnonlaki ja sen vuoksi vääjämätön ja rikkomaton ja sen puristukseen joutuvat väistämättä kaikki kristilliset ja etenkin roomalaiskatolisen kirkon papit.

On vielä olemassa toinen ristiriita, joka koskee kumpiakin. Tämä ristiriita liittyy suoraan opettajan titteliin ja asemaan. Opettaja joka antaa käskyjä, joka alistaa ja riistää, on täysin järkipäinen ja luontoaan seuraava olento. Sen sijaan opettaja joka uhrautuu niiden puolesta, jotka ovat jumalallisen tai inhimillisen asetuksen mukaan hänen alapuolellaan, on täysin mahdoton olento. Näin rakentuu tekopyhyys, jota niin hyvin henkilöi paavi, joka sanoessaan olevansa *Jumalan palvelijoiden viimeinen palvelija*, jonka merkinä Kristuksen esimerkkiä seuraten, hän jopa kerran vuodessa pesee Roomassa kahdentoista kerjäläisen jalat, samaan aikaan ilmoittaa olevansa Jumalan sijainen, maailman erehtymätön yksinvaltiainen. Täytyykö minun edes muistuttaa, että kaikkien Kirkkojen kaikki papit, kaukana siitä että uhrautuisivat heille uskottujen laumojen puolesta, aina ovat uhranneet heidät, riistäneet heitä ja pitäneet heitä tyhjän lauman asemassa, osittain tyydyttääkseen omia henkilökohtaisia intohimojaan ja osittain palvellakseen toimillaan kaikkivaltiaista Kirkkoa? Samat tilanteet, samat syyt synnyttävät aina samat lopputulokset. Sama koskee siis nykyaikaisten Oppilaitosten opettajia, joita jumalaisesti innoittaa ja tukee Valtio. Heistä tulee väistämättä, toisistaan tietämättä, sen oppijärjestelmän välittäjiä, jonka nimissä kansa uhrautuu Valtiolle ja etuoikeutetuille luokille.

Pitäisikö yhteiskunnasta sitten hävittää opetus ja kaikki koulut? Ei suinkaan. On tartuttava lujin käsin kansanvalistustyöhön ja muutettava kaikki Kirkot, kaikki Jumalan kunniaa ylistävät ja ihmistä orjuuttavat temppelit ihmisen vapautusliikkeen opinahjoiksi. Mutta ensin on tehtävä selväksi vielä tämä: koulut jotka normaalissa yhteiskunnassa perustuvat tasa-arvoisuuteen ja ihmisen vapauden kunnioittamiseen ovat vain lapsia, eivät aikuisia varten. Ja jotta niistä tulisi vapausliikkeen eikä orjuuttamisen opinahjoja, niistä pitäisi ennen muuta poistaa kaikki Jumalasta kertova loruilu, sillä hän on ikuinen ja kaikkivoipa orjuuttaja. Koko lasten opetus ja ohjaus tulisi perustaa järjen tieteelliselle kehittämiselle, ei uskon; henkilökohtaisen arvokkuuden ja riippumattomuuden kehitykselle, ei hurskastelun ja tottelevaisuuden; totuuden ja oikeudenmukaisuuden kultille ennen kaikkea, ja ihmisen kunnioittamiselle, jonka täytyy kaikessa ja kaikkialla korvata jumalallinen kultti. Lastenkasvatuksessa auktoriteetin periaate on luonnollinen lähtökohta, se on oikeutettu, välttämätön silloin kun sitä sovelletaan pieniin lapsiin, sillä heidän älynsä ei ole vielä täysin kehittynyt. Mutta kuten. kaikessa kehityksessä, ja näin ollen myös kasvatuksessa, lähtökohta on asteittain sivuutettava, tämänkin periaatteen on saatava yhä vähemmän tilaa sitä mukaa kuin kasvatusta ja opetus edistyvät, jotta syntyisi tilaa nousevalle vapaudelle.

Kaikki rationaalisuudelle perustuva kasvatusta on pohjimmiltaan ainoastaan auktoriteetin asteittainen hävittäminen, jotta vapaus saisi jalansijaa, kasvatuksen perimmäisen tarkoituksen ol-

lessa vapaiden ja muiden vapautta rakastavien ihmisten luominen. Näin koulunkäynti on aloitettava pienestä mitä suurimman auktoriteettisuuden vallitessa ja vapauden lähes täydellisessä puutteessa, mikäli lapset aloittavat koulun vasta jokeltaessaan joitakin sanoja. Mutta viimeisen koulupäivän täytyy olla suurimman vapauden päivä, kaikenlaisen auktoriteetin, eläimellisen tai jumalallisen, raunioidenkin pois raivaaminen.

Auktoriteetti jota sovelletaan täysi-ikäisiin, muuttuu hirviömäisyydeksi, ihmisyyden räikeäksi kieltämiseksi, orjuuden lähteeksi ja älyn ja moraalin riistämiseksi. Valitettavasti holhoavat hallitukset ovat jättäneet kansanjoukot kyykkimään sellaiseen tietämättömyyteen, ettei enää riittäisi koulujen perustaminen kansan lapsille, vaan myös itse kansalle. Näistä kouluista täytyisi ehdottomasti eliminoida vähäisimmätkin auktoriteetin sovellukset ja ilmenemismuodot. Kyse ei olisi enää kouluista, vaan kansanakatemiaista, joissa ei puhuttaisi oppilaista eikä opettajista, jonne kansa tulisi, mikäli katsoisi tarpeelliseksi, vapaaehtoisesti ottamaan vastaan vapaata opetusta ja joissa se, kokemuksistaan oppineena, voisi vuorostaan opettaa muille paljonkin, myös opettajille jotka sille ovat avanneet asioita, joita se ei tuntenut. Kyseessä olisi siis vastavuoroinen opettaminen, älyllisen veljeyden muoto koulutetun nuorison ja kansan välillä.

Todellinen koulu kansalle ja koulutusta saaneille on elämä. Ainut suuri ja kaikkivoipa luonnollinen ja samaan aikaan rationaalinen auktoriteetti, ainut jota voimme pitää arvossa, olisi sellaisen yhteiskunnan kollektiivinen ja yleinen äly; joka perustuu kaikkien sen jäsenten keskinäiselle kunnioitukselle. Siinä on auktoriteetti, joka ei ole lainkaan jumalallinen, vaan täysin inhimillinen, mutta jonka edessä kumarramme koko sydämeistämme varmoina siitä, että ihmisten orjuuttamisen sijasta se auttaa heitä vapautumaan. Ja voitte olla varmoja, että se on tuhat kertaa voimakkaampi kuin kaikki teidän jumalalliset, teologiset, metafysiset, poliittiset ja juridiset auktoriteettinne, jotka Kirkko ja Valtio ovat pystyttäneet, voimakkaampi kuin rikoslakinne, vanginvartijananne ja pyövelinne.

Kollektiivisuuden tunteen ja yhteisen älyn voima on tänä päivänä jo varsin suuri. Ihmiset jotka ovat alttiimpia suorittamaan rikoksia, harvoin uskaltavat uhmaamaan sitä avoimesti. He yrittävät ehkä ovelasti kiertää sitä, mutta varovat tekemästä sitä liian rajusti, jolleivät tiedä jonkin vähemmistön tukevan itseään. Yksikään ihminen, kuinka vahvaksi hän itsensä tuntee, ei ole kyllin voimakas kantaakseen yhteiskunnan yksimielistä halveksuntaa, yksikään ihminen ei pysty elämään jollei hän tunne, että häntä tukee ja arvostaa ainakin jokin osa yhteiskuntaa. Ihmisellä täytyy olla valtava ja läpeensä rehellinen vakaumus, jotta hänessä olisi rohkeutta vastustaa kaikkia ja kulkea omaa tietään muita vastaan eikä egoistisella, paatuneella ja alhaisella ihmisellä koskaan ole sellaista rohkeutta.

Mikään ei paremmin todista kuin tämä, sitä luonnollista ja vääjämätöntä solidaarisuutta, joka yhdistää kaikkia ihmisiä. Jokainen meistä voi osoittaa tämän lain päteväksi, joka päivä, sekä itsensä että muiden tuntemiensa ihmisten kohdalla. Mutta jos tämä yhteiskunnallinen voima on olemassa, miksi se ei ole tähän päivään asti riittänyt tekemään ihmisistä moraalisia ja inhimillisiä? Yksinkertaisesti sen vuoksi, että voima itsessään ei ole vielä inhimillistynyt; eikä se ole inhimillistynyt sen vuoksi, että sosiaalinen elämä, jonka autenttinen ilmaus se on, perustuu, kuten tiedämme, jumalalliselle kultille eikä ihmisen kunnioitukselle, auktoriteetille eikä vapaudelle, etuoikeuksille eikä tasa-arvolle, riistolle eikä ihmisten veljeydelle, epäoikeudenmukaisuudelle ja valheelle eikä oikeudenmukaisuudelle ja totuudelle. Tämän vuoksi se on aiheuttanut, aina ristiriidassa humanitäärinen teorioidensa kanssa joita se niin julistaa, vain tuhoa ja puutetta. Se ei estä paheita ja rikoksia: se luo ne. Sen auktoriteetti on jumalallista, epähuomaania, sen vaikutus on lamaava, ja tuhoisa. Haluatteko hyvää tekeviä ja humaaneja vaikutuksia? Tehkää sosiaali-

nen vallankumous. Järjestäkää niin, että kaikki tarpeet perustuvat solidaarisuudelle, että jokaisen materiaaliset ja sosiaaliset intressit vastaavat jokaisen inhimillisiä velvollisuuksia. Tähän on vain yksi tie: tuhotkaa kaikki epätasa-arvon instituutiot, luokkaa kaikkia koskeva ekonominen ja sosiaalinen tasa-arvo niin sen perustalle voi nousta kaikkien välillä vallitseva vapaus, moraali, humanisuus ja solidaarisuus.

KYLLÄ, teoreettisesta idealismista on välttämättömänä seurauksena käytännön raaka materialismi. Ei ehkä niiden kohdalla, jotka hyvää uskoaan sitä saarnaavat – heille tuloksena on tavallisesti kaikkien ponnistelujen hyödyttömyys – mutta kylläkin niiden, jotka pyrkivät toteuttamaan teorioitaan elämässä ja koko yhteiskunnassa, siinä määrin kuin ne perustuvat idealistisille oppijärjestelmille.

Todistaaksemme tämän yleisen totuuden, joka ensi näkemältään saattaa tuntua oudolta, mutta jolla on varsin luonnollinen selitys kun sitä tarkemmin miettii, ei todellakaan ole pulaa historiallisista esimerkeistä.

Vertailkaa antiikin kahta viimeistä sivilisaatiota: kreikkalaista ja roomalaista. Kumpi niistä on materialistisempi ja luonnollisempi lähtökohdiltaan ja humaaneimmin ideaalinen tuloksissaan? Epäilemättä kreikkalainen. Kumpi taas on lähtökohtaisesti abstraktin idealistinen ja uhraa ihmisen materiaalisesta vapauden kansalaisen ideaaliselle vapaudelle ja jonka luonnollista kehitystä edustavat abstraktioina laki ja Valtio? Kummasta tuli lopulta brutaalimpi? Epäilemättä roomalaisesta. On totta, että kreikkalainen sivilisaatio, niin kuin kaikki antiikin sivilisaatiot Rooma mukaan luettuna, oli kansallisuuteen ja orjuuteen perustuva. Mutta huolimatta näistä kahdesta suuresta epäkohdasta, ensimmäinen on joka tapauksessa arvostanut ihmisyyttä ja toteuttanut sitä, se on jalostanut ja idealisoinut ihmisten elämän, se on muuttanut ihmislaumat vapaiden ihmisten vapaiksi yhteisöiksi, se on luonut vapaudessa tieteet, taiteet, kuolemattoman runouden ja filosofian sekä ensimmäiset käsitykset ihmisen kunnioittamisesta. Se on luonut poliittisessa ja sosiaalisessa vapaudessa vapaan ajattelun.

Keskiajan lopussa, renessanssin aikaan, riitti että siirtokreikkalaiset toivat Italiaan joitakin kuolemattomia teoksiaan, jotta katolisen uskonnon hämäriin kammioihin haudatut elämä, vapaus, ajatus ja humanisuus heräisivät jälleen eloon. Ihmisen emansipaatio, se on kreikkalaisen sivilisaation nimi. Entä minkä niminen on roomalainen sivilisaatio? Se on valloitus, kaikkine brutaleine seuraamuksineen. Ja sen viimeinen sana? Keisareiden kaikkivalta. Kansakuntien ja ihmisten alistaminen ja orjuus.

Mikä vielä tänäkin päivänä tappaa, rumentaa raa'asti alleen vapauden ja humanisuuden kaikissa Euroopan maissa? Keisarillisen eli roomalaisen ajatuksen riemuvoitto.

Verratkaa nyt kahta modernia sivilisaatiota: italialaista ja saksalaista. Ensimmäinen edustanee yleisesti ottaen. materialismia, toinen taas kaikkea, mikä on abstraktia, idealismin läpikäymää transsendenssia. Katsotaanpa, minkälaisista hedelmää kumpikin käytännössä on kantanut.

Italia on jo tehnyt suuria palveluksia ihmisen vapautusliikkeelle. Se oli ensimmäisenä Euroopassa nostamassa uudelleen esille ja soveltamassa vapauden prinssiippiä, se on jalostanut ihmiskuntaa teollisuudella, kaupankäynnillä, runoudella, taiteilla, positivistisilla tieteillä ja vapaalla ajattelulla. Kolmen vuosisadan ajan sitä on sortanut Keisarin ja paavin despotismi ja hallitseva porvaristo on vetänyt sitä lokaan, joten se joutuu nyt aloittamaan taipaleensa aika lailla runnottuna – ja kuitenkin, miten erilainen se on kuin Saksa! Italiassa voi elää ja hengittää ihmisen lailla, siellä ympäröi kansa joka tuntuu syntyneen vapautta varten huolimatta tästä toivottavasti väliaikaisesta dekadenssista. Jopa porvarillinen Italia voi esitellä sellaisia miehiä kuin Mazzini ja

Garibaldi. Saksassa Joutuu hengittämään raskaan poliittisen ja sosiaalisen orjuuden ilmaa, jonka kansa on suuruudessaan filosofisesti selittänyt ja hyväksynyt, alistuen hyväntahtoisesti ja tietoisesti. Sen – tarkoitan edelleen tämän päivän Saksan, en tulevaisuuden, tarkoitan aatellisen Saksan, byrokraattisen, poliittisen ja porvarillisen, en proletariaatin Saksan – sankarit ovat niin tyystin vastakohtia Italian Mazzinille ja Garibaldille: julma ja naiivi protestanttisen Jumalan edustaja Vilhelm I, herrat Bismarck¹² ja Moltke¹³, kenraalit Manteuffel¹⁴ ja Werder¹⁵. Kaikissa kansainvälisissä suhteissaan Saksa on siitä lähtien kun se on ollut olemassa, systemaattisesti valloittanut naapurikansoilta tilaa ja tieteen tahtoen orjuuttanut niitä. Ja siitä lähtien kun se on ollut yhtenäisen voima, siitä on tullut uhka ja koko Euroopan vapauden vaarantaja. Tänä päivänä Saksa on brutaali ja voitonriemuinen orjuuttaja.

Todistaaksemme kuinka teoreettinen idealismi jatkuvasti ja fataalisti muuttuu käytännölliseksi materialismiksi, voimme ottaa esimerkeiksi kaikki kristilliset Kirkot ja tietysti ennen kaikkea apostolisen roomalaisen Kirkon. Onko olemassa mitään pyyteettömämpää, kaikesta tämän maailman voitonpyynnöstä vapaampaa kuin Kristuksen oppi, jota tämä Kirkko saarnaa? Ja onko mitään brutaalimmin materialistista kuin tämän samaisen Kirkon käytäntö, joka on jatkunut VIII:lta vuosisadalta lähtien eli siitä asti kun se alkoi olla oma valtionsa? Mikä oli ja mikä on vieläkin sen Ja Euroopan valtioiden välisen riidan pääasiallinen syy? Maallinen omaisuus, tulot ennen kaikkea, maallinen valta, poliittiset privilegit.

Se oikeutus Saksalle on annettava, että se on ensimmäisenä modernissa historiassa oivaltanut kiistämättömän totuuden, jolla kylläkin on vähän tekemistä kristillisyyden kanssa, että rikkaus ja valta, massojen taloudellinen ja poliittinen nujertaminen ovat kaksi erottamatonta termiä kun puhutaan jumalallisen idean hallitsemisesta maan päällä. Rikkaus lujittaa ja lisää valtaa, valta avaa ja luo aina uusia. rikkautenlähteitä, ja molemmat takaavat paremmin kuin marttyyrius tai apostolien usko, paremmin kuin jumalallinen armo, kristillisen propagandan menestyksen. tämä on historiallinen totuus, ja kirkot tai pikemminkin protestanttiset lahkot ovat siitä hyvin tietoisia. Puhun tietysti Englannin riippumattomista kirkoista, Amerikasta ja Sveitsistä, en Saksan alitetuista kirkoista. Niillä ei nimittäin ole omaa aloitekykyä, ne tekevät, mitä herrat, maalliset käskijät, jotka samalla ovat heidän hengellisiä herrojaan, käskivät heidän tehdä. Protestanttinen propaganda on, ennen kaikkea Englannissa ja Amerikassa, hyvin tiukasti sidoksissa materiaaliin intresseihin ja näiden kahden suuren kansakunnan kaupalliseen propagandaan; ja sekin on hyvin tiedossa, ettei propagandan päämääränä ole niiden maiden vaurastuminen ja aineellinen hyvinvointi, joihin se Jumalan sanan seurassa tunkeutuu, vaan maiden riisto sekä tiettyjen luokkien vaurastuminen ja aineellinen hyvinvointi, joka heidän maassaan ei tarkoita muuta kuin riistämistä ja ryöstöä.

Lyhyesti, ei siis ole millään tavoin vaikeaa, historiankirja kädessä, todistaa, etteivät Kirkko, kaikki Kirkot, niin kristilliset kuin ei-kristilliset ole hengellisen propagandansa ohessa koskaan jättäneet perustamatta laajoja kauppakomppanioita voidakseen riistää massoja; ja varmaankin juuri siinä tarkoituksessa propagandaa on harjoitettukin, nopeuttamaan ja lujittamaan riistotoimia jonkun jumaluuden erityissiunauksella. Kaikki Valtiot, jotka poliittisine ja juridisine instituutioineen sekä johtavine, etuoikeutettuine luokkineen ovat olleet ainoastaan eri Kirkkokun-

¹² Otto von Bismarck (1815-98), tuolloin Saksan ensimmäinen valtakunnankansleri.

¹³ Helmut Karl Bernhard von Moltke (1800-91), sotamarsalkka, Preussin yleisesikunnan päällikkö.

¹⁴ Edwin von Manteuffel (1809-85), Bismarckin aikainen sotamarsalkka.

¹⁵ Karl Wilhelm Friedrich August Leopold von Werder (1808-88), preussilainen kenraali, kunnostautui mm. Saksan-Ranskan sodassa.

tien maallisia haaraliikkeitä, ovat pitäneet päätavoitteenaan samaista riistoa noiden maallisten vähemmistöjen hyväksi ja tämän on Kirkko epäsuorasti oikeuttanut. Lopulta on siis käynyt niin, että hyvän Jumalan ja kaikkien jumalisten ideoitten toteutukset maan päällä ovat johtaneet aina ja kaikkialla siihen, että on perustettu pienen ryhmän kukoistava materialismi, joka lepää massojen fanaattisen ja ikuisesti nälkää näkevän idealismin varassa.

Se mitä tänä päivänä näemme, on vain uusi todiste. Ketkä ovat nykyään, niitä suuria ja valaisuneita sieluja lukuun ottamatta jotka aiemmin mainitsin, idealismin raivoisimpia puolustajia? Ensinnäkin kaikki hovit. Ranskassa Napoleon III ja hänen puolisonsa madame Eugénie, kaikki hänen ministerinsä, kurtisaanit, ex-marsalkat aina Rouher'sta ja Bazainesta Fleury'hin ja Piétrihin, virallisen keisarillisen piirin miehet ja naiset – joka niin taitavasti on idealisoinut ja pelastanut Ranskan. Mukana ovat myös lehtimiehet ja tiedemiehet: Cassagnacit, Girardinit, Duvernois't, Veuillot, Leverrier't, Dumas't... Sitten tulee jesuiittojen ja jesuiittarien kaikenkarvainen musta falangi, Ranskan ylempi ja alempi porvaristo, vapaa-ajattelijat joilla on jokin oppijärjestelmä ja . vapaa-ajattelijat ilman oppijärjestelmää: Guizot, Thiers'it, Jules Favres'it, Pelletanit, Jules Simonit, kaikki porvarillisen riiston raivoisia puolustajia. Preussissa on Vilhelm I, Jumalan tämänhetkinen mielen osoitin maan päällä; kaikki hänen kenraalinsa, pommerilaiset upseerit ja muut, koko armeija joka vahvana uskossaan on juuri valloittanut Ranskan sillä ideaalilla tavalla, jonka hyvin tiedämme. Venäjällä tsaari ja koko hovi, Muravjevit ja Bergit, kaikki Puolan pyövelit ja hurskaat kääntäjät. Joka paikassa siis uskonnollinen ja filosofinen idealismi; jonka toinen määre on oikeastaan vain enemmän tai vähemmän vapaa käänös toisesta, on nykyään verisen ja väkivaltaisen voimankäytön ja häpeämättömän materiaalsen riiston lippu; kun taas teoreettisen materialismin, taloudellisen tasa-arvoisuuden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden punainen lippu nousee alistettujen ja nälkäisten massojen käytännöllisestä idealismista ja pyrkii tekemään todeksi suurimman mahdollisen vapauden ja inhimillisen oikeuden veljeydessä, joka vallitsee maan päällä kaikkien ihmisten kesken.

Ketkä täällä siis ovat oikeita idealisteja, ei abstraktin idean, vaan elämän, ei taivaan vaan maan – ja ketkä ovatkaan materialisteja?

ON SANOMATTAKIN SELVÄÄ, että teoreettinen tai jumalallinen idealismi tarvitsee perusedokseen logiikan ja ihmisjärjen uhraamisen, tieteellisyydestä luopumisen. Samalla huomaamme, että puolustaessamme näitä ideaan perustuvia doktriineja joudumme väistämättä kansanjoukkojen riistäjien ja sortajien joukkoon. Siinä kaksi syytä, joiden luulisi riittävän pitämään jokaisen suuren sielun loitolla idealismista. Kuinka voi siis olla mahdollista, että nykypäivän suuret idealistimme, joilta ei todellakaan puutu älyä, sydäntä tai hyvää tahtoa, ovat antautuneet sellaisen ihmiskunnan palvelukseen ja kuinka he itsepintaisesti jäävät sellaisen luokan palvelukseen, jonka oppi on tuomittava ja häpeällinen?

Heillä täytyy olla siihen hyvä syy. Se ei voi olla logiikka eikä tiede, sillä logiikka ja tiede ovat idealististen oppien suhteen sanansa sanoneet. Se ei voi myöskään olla henkilökohtainen etu, koska nämä miehet ovat sellaisen yläpuolella. Syyn täytyy siis olla moraalinen. Mikä se on? On ainoastaan yksi mahdollisuus. Nämä suurmiehet arvatenkin ovat sitä mieltä, että ideaaliset teoriat tai uskomukset ovat ihmisarvolle ja ihmisen moraalille kasvulle välttämättömät, ja materialistiset teoriat sen sijaan alentavat hänet eläinten tasolle.

Ja entä jos totuus olisikin juuri päinvastainen?

Kaikki kehitys, niin kuin jo totesin, edellyttää lähtökohtansa negaation. Materialistisen koulukunnan mukaan perusta tai lähtökohta on materiaallinen ja näin ollen sen negaation täytyy

olla ideaalinen. Kun puhutaan reaali maailmasta kokonaisuutena tai siitä, mitä abstraktisti nimitetään materiaksi, siitä tulee loogisesti reaalin idealisaatio eli humanisaatio, toisin sanoen yhteiskunnan täydellinen vapautus. Sen sijaan mutta samasta syystä, ideaalisen koulukunnan lähökohdan ja perustan ollessa ideaalinen, se päättyy väistämättä yhteiskunnan materialisaatioon, brutaalin despotismin organisaatioon ja iljettävään ja epäoikeudenmukaiseen riistoon Kirkon ja Valtion nimissä. Ihmisen historiallinen kehitys on materialistisen koulukunnan mukaan asteittaista nousua, idealistisessa systeemissä se ei voi olla muuta kuin jatkuvaa putoamista.

Käsittelimmepä mitä tahansa inhimillistä kysymystä, päädymme aina samaan perusrivistään näiden kahden koulun välillä. Kuten olen jo esittänyt, materialismi lähtee eläimellisyydestä päätyäkseen ihmisyyteen, idealismi lähtee jumalallisesta päätyäkseen orjuuteen ja tuomitukseen massat eläimellisyyteen, josta ei ole ulospääsyä. Materialismi kiistää vapaan tahdon ja päättyy vapauden rakentamiseen, idealismi taas julistaa vapaata tahtoa ihmisarvon nimissä ja perustaa auktoriteetin kaiken vapauden raunioille. Materialismi hylkää auktoriteetin, koska se aivan oikein näkee sen eläimellisyyttä ylläpitävänä voimana, kun taas ihmisyyden voitto, historian päämäärä ja suunta, voi toteutua ainoastaan vapauden kautta. Voitte siis aina yllättää idealistit verkseltään puuhaamassa käytännön materialismia, kun taas materialistit voi nähdä tavoittelemassa ja toteuttamassa mitä laajimmin idealistisia ajatuksia ja pyrkimyksiä.

Historia ei voi idealistien systeemissä tarkoittaa muuta kuin jatkuvaa putoamista, näinhän jo totesimme. He aloittavat hirvittävällä pudotuksella, josta ei enää nousta: korkeuksistaan lähtevän puhtaan, absoluuttisen idean *salto mortalesta* suoraan materiaan. Ja minkälaiseen materiaan! Ei siihen ikuisesti aktiiviseen ja liikkuvaan, täynnä ominaisuuksia ja voimaa olevaan, elämän ja älyn materiaan sellaisena kuin se meille maan päällä näyttäytyy, vaan abstraktiin materiaan, köyhtyneeseen, täydelliseen kurjuuteen tuomittuun absoluuttiseen materiaan, niin kuin sen näkevät teologit ja metafysikot, jotka ovat riistäneet siltä kaiken antaakseen sen keisarilleen ja Jumalalleen. Tämä materia, jossa ei ole mitään omaa liikettä, ei edusta enää jumalalliseen vastakohtaansa verrattuna muuta kuin typeryyttä, sumeutta, tahmeutta ja liikkumattomuutta puhtaimmillaan.

Pudotus on niin hirmuinen, että jumaluus, jumalainen olento jossa idea latistuu, menettää tajun itsestään eikä enää koskaan saa sitä takaisin. Ja tässä epätoivoisessa tilanteessa sen vielä pitää suorittaa ihmeitä! Siitä hetkestä kun materia on kuollutta, kaikki maailmassa tapahtuva liike, materiaalisinkin, voi olla ainoastaan johdatuksellista interventiota, Jumalan työtä materian parissa. Ja kun tämä raukka Jumalolento, pudotuksessaan melkein hengestään päässyt, jää joikisikin tuhansiksi vuosiksi pökertyneisyyden tilaansa, yrittää sitten turhaan saada kiinni oman olemassaolonsa muistosta, jokainen liike materiassa joka tämän seurauksena tapahtuu, on uusi luomus, uusi ihme. Tällä tavoin se käy läpi kaikki materiaalisin ja eläimellisen vaiheet: kaasun, yksinkertaisen tai moninkertaisen kemiallisen muodon, mineraalin, levittyä sitten maan päälle kasvikuuntana ja eläinkuntana ja lopulta tiivistyy ihmiseen. Ja sieltä hän näyttää löytävän itsensä, sillä hän syyttää ihmisolennessa taivaallisen kipinän, oman jumalallisen olentonsa sirpaleen, ikuisen sielun.

Kuinka hän on onnistunut asettamaan jotakin absoluuttisen immateriaalista absoluuttisen materiaaliseen – kuinka voi ihmisruumis sisältää, pitää itsessään, rajoittaa ja halvaannuttaa puhtaan idean? Vielä yksi sellainen kysymys, jonka vain usko, absurdista intohimoisesti ja typerästi

kiinni pitäminen, voi ratkaista. Ihmeistä suurin. Meille jää vain vaikutusten toteaminen, ihmeen käytännölliset seuraamukset.

Yritettyään tuhansia vuosia palautua, Jumaluus, uponneena ja levinneenä materiaan, jota se liikuttaa ja jolle se on antanut sielun, löytää vihdoinkin kiintopisteen, jonkinlaisen rauhansataman jossa voi koota itsensä. Ihmisen, hänen kuolemattoman sielunsa, joka on merkittävä kyllä, vangittuna kuolevaisen ruumiiseen. Mutta ihminen yksilönä on aivan liian rajoittunut, liian pieni, voidakseen pitää sisällään valtaisan jumaluuden; hänessä voi olla sitä vain pieni sirpale, joka on kuolematon kuin Kaikkeus, mutta äärettömästi pienempi kuin Kaikkeus. Tästä seuraa, että Jumalainen Olento, absoluuttisen immateriaalinen Olento, Henki, on jaettavissa samoin kuin materiaalin. Vielä yksi mysteeri siis, jonka ratkaisu on jätettävä uskolle.

Jos Jumala kaikkineen mahtuisi jokaiseen ihmiseen, jokainen ihminen olisi Jumala. Meillä olisi valtava määrä Jumalia, joita kaikki muut rajoittaisivat ollen samalla äärettömiä, ristiriita joka väistämättä johtaisi siihen, että ihmiset tuhoaisivat toinen toisiaan – eihän Jumalia voisi olla kuin yksi. Mitä taas tulee sirpaleisiin, ei ole mitään rationaalisempaa kuin se, että sirpaleen olemassaolo rajoittaa toinen sirpale ja että se on kokonaisuutta pienempi. Tässä on vain vielä yksi ristiriita. Olla pienempi ja olla suurempi ovat materiaalin ominaisuuksia, ei hengen niin kuin idealistit sen selittävät. Materialistien mukaan tosin henki on vain ihmisen täysin materiaalisen organismin toimintaa ja hengen pienuus ja tai suuruus riippuvat ihmisorganismien suuremmasta tai pienemmästä täydellistymisen asteesta. Mutta nämä samat rajoittamisen ja relatiivisen koon määreet eivät sovi henkeen, niin kuin idealistit sen ymmärtävät, täysin immateriaaliseen henkeen, henkeen joka on olemassa kaiken materiaalisen ulkopuolella. Ei voi olla olemassa suurempaa tai pienempää eikä minkäänlaista rajoitusta henkien välillä, sillä on vain yksi Henki: Jumala. Jos lisätään tähän, että ihmissielujen äärettömän pienet ja rajoittuneet sirpaleet ovat myös kuolemattomia, saamme ristiriitaisuuden huipentuman, mutta se on taas uskon asia. Olkoon niin.

Jumaluus on siis revitty kappaleiksi ja sijoitettu äärettömän pieninä osasina valtavaan määrään molempaa sukupuolta edustavia olentoja, kaikenikäisiin, kaiken rotuisiin ja kaiken värisiin. Todellakin epämukava ja onneton tilanne, sillä jumaluuden sirpaleet tuntevat alkuun olonsa niin huonoksi ihmismuodossaan, että ne alkavat tappaa toinen toisiaan. Kuitenkin tämän eläimellisen villin julmuuden tilassa jumaluuden sirpaleet eli ihmissielut muistavat hämärästi alkuperäisen jumalallisuutensa ja niitä alkaa tavattomasti vetää puoleensa Kaikkeus; ne etsivät itseään, etsivät sitä. Itse materiaaliseen maailmaan levinnyt ja uponnut Jumaluus etsii ihmisissä itseään ja se on niin typerytynyt siitä inhimillisen vankiloiden määrästä, että etsiessään itseään se tekee tyhmyyden toisensa perään.

Alkaen fetisismistä, se etsii ja palvoo itseään milloin kivessä, milloin puunkappaleessa, milloin rievussa. On jopa hyvin mahdollista, ettei se koskaan olisi päässyt riepua pitemmälle, jollei *toinen* jumaluus, joka ei koskaan päästänyt itseään putoamaan materiaan ja joka säilyi puhtaana henkenä absoluuttisen ideaalin korkeuksissa ja taivaallisissa asumuksissa, olisi säälinyt sitä.

Taas uusi mysteeri. Jumaluus joka halkeaa kahdeksi puolikkaaksi, joista kumpikin on silti täydellinen ja joista toinen – Isä Jumala – pysyy puhtaana immateriaalisilla seuduillaan, ja toinen – Poika Jumala – pudottautuu materiaan. Ja kohta näemmekin näiden toisistaan erotettujen Jumaluuksien alkavan pitää yhteyttä ylhäältä alas ja alhaalta ylös; tämä ikuinen ja jatkuva liike on Pyhä Henki. Siinä teologisesti ja metafysisesti ymmärrettynä koko suuri ja hirvittävä kristillisen Kolmiyhteyden mysteeri.

Jättäkäämme kiireesti korkeudet ja katsokaamme, mitä tapahtuu maan päällä.

Isä Jumala, nähdessään ikuisen loistonsa korkeuksista, että poika Jumala on nitistettynä ja järkyttyneenä putoamisestaan uponnut ja kadonnut materiaan siinä määrin, ettei enää löydä itseään, päättää tulla hänen avukseen. Niiden kuolemattomien ja äärettömän pienten sirpaleiden valtaisasta joukosta, joihin poika Jumala on sirottunut ja hävinnyt, Isä Jumala valitsee ne, jotka häntä eniten miellyttävät, hänestä innoittuneet, profeetat, hyveelliset suurmiehet, hyväntekijät ja ihmiskunnan lainlaatijat: Zoroasterin, Buddhan, Mooseksen, Konfutsen, Lykurgoksen, Solonin, Sokrateen, jumalaisen Platonin ja ennen kaikkea Jeesus Kristuksen, joka on poika Jumalan täydellinen toteutuma, vihdoinkin itsensä koonnut ja yhteen persoonaan kiteytynyt; kaikki apostolit, Pyhän Pietarin, Paavalin ja Johanneksen, Konstantinus Suuren, Muhammedin, sitten Gregorius VII:n, Kaarle Suuren, Danten, joidenkin mukaan myös Lutherin, Voltairen, Rousseau'n, Robespierren ja Dantonin ja paljon muita pyhiä henkilöitä, joiden nimiä ei tässä millään voi muistaa, mutta joiden joukosta minä venäläisenä pyydän muistamaan Pyhän Nikolauksen.

Olemme siis päässeet Jumalan ilmentymään maan päällä. Mutta heti kun Jumala ilmestyy, ihminen haihtuu. Väitetään ettei hän haihdu, koska hän on Jumalan sirpale. Anteeksi! Myönnän, että määritellyn, rajallisen Kaikkeuden sirpale, kuinka pieni se ikinä onkaan, on määrä, siis positiivinen suure. Mutta sirpale äärettömän suureen verrattuna on äärettömän pieni. Kertokaa miljardeja ja miljardeja miljardeilla ja miljardeilla niin niiden tulos on äärettömän suureen nähden äärettömän pieni, ja äärettömän pieni on yhtä kuin nolla. Jumala on kaikki, siis ihminen ja koko reaallinen maailma, universumi, eivät ole mitään. Tästä ei pääse yli eikä ympäri.

Jumala ilmestyy, ihminen haihtuu. Ja mitä suuremmaksi Jumaluus kasvaa, sitä kurjemmaksi käy ihmiskunta. Tässä on kaikkien uskontojen historia. Tässä on kaiken innoituksen ja taivaallisen lainlaadinnan seuraus. Historiassa Jumalan nimi on ollut se kauhistuttava moukari, jolla eri tavoin innoittuneet ihmiset ja suuret nerot ovat nuijineet hengiltä vapauden, arvokkuuden, järjen ja kukoistuksen.

Ensin oli Jumalan putoaminen. Nyt meillä on putoaminen, joka on vielä kiinnostavampi, ihmisen, ja se tapahtuu heti kun Jumala ilmestyy maan päälle.

Huomatkaa millaiseen syvään erehdykseen maineikkaat ja rakkaat idealistimme ovat joutuneet. Puhuessaan meille Jumalasta, he uskovat, he haluavat nostaa meidät, vapauttaa, jalostaa, mutta sen sijaan he murskaavat ja alentavat meidät. Jumalan nimen avulla he kuvittelevat voivansa luoda veljeyden ihmisten välille, mutta sen sijaan he luovat ylpeyden ja halveksunnan; he kylvävät eripuraa, vihaa, sotaa, he saavat aikaan orjuuden. Jumalan kanssa näet tulevat erilaiset inspiraation asteet: ihmiskunta jakautuu hyvin innoittuneisiin, vähemmän innoittuneisiin ja kokonaan innoittumattomiin. Kaikki ovat kylläkin samalla tavoin arvottomia Jumalan edessä, mutta jos heitä verrataan keskenään, toiset ovat suurempia kuin toiset. Eikä-ainoastaan käytännön elämässä – se ei ole vielä mitään sillä epätasa-arvo hukkuu kollektiivisessä mielessä, jollei se saa kiinnittyä mihinkään tarinaan tai lailliseen instituutioon – vaan inspiroituneessa jumalallisessa laissa, josta muodostuu heti vankka, jatkuva ja kivettynyt epätasa-arvo. *Vähemmän* innoittuneet ja kokonaan innoittumattomat *joutuvat* kuuntelemaan ja tottelemaan enemmän innoittuneita. Siinä on hyvin omaksutun auktoriteetin periaate ja sen myötä tulevat *orjuuden* molemmat perusinstituutiot: Kirkko ja Valtio.

Kaikista hirmuhallinnoista uskonnollisesti innoittuneiden ja johonkin oppiin höyrähtäneiden hallinto on pahin. He varjelevat niin mustasukkaisesti Jumalansa kunniaa ja oman ideansa riemuvoittoa, ettei heille jää aikaa välittää vapauden asiasta sen enempää kuin ihmisarvostakaan, vaikka kyseessä olisivat elävien, todellisten ihmisten kärsimykset. Uskon palo ja idean pakkomielteisyys kuivettavat lopulta pehmeimmissäkin sieluissa ja myötätuntoisimmissakin sydämissä ihmisrakkauden lähteen. Nähdessään kaiken olevaisen ja sen mitä maailmassa tapahtuu ikuisuuden tai abstraktion kautta, he suhtautuvat halveksivasti ohimeneviin asioihin. Ihmisten elämä, luuta ja lihaa olevien ihmisten, muodostuu kuitenkin yksinomaan ohimenevistä asioista, he itsekin ovat vain ohimeneviä ja kun heidän aikansa tulee, heidät sivuuttavat toiset yhtä ohimenevät eivätkä he enää omana itsenään palaa. Se mikä on alati olemassa tai suhteellisen ikuista, on ihmiskunta joka jatkuvasti kehittyy sukupolvesta toiseen. Sanon *suhteellisen* ikuista, koska silloin kun meidän planeettamme tuhoutuu – minkä täytyy tapahtua jossakin vaiheessa, sillä kaikki mikä alkaa myös loppuu – kun planeettamme haihtuu, varmaankin jotta siitä tulisi materiaalia johonkin oikeasti ikuisen universumin muuhun rakennelmaan, kuka tietää mitä koko tälle meidän inhimilliselle kehityksellemme tapahtuu? Kuitenkin hajoaminen on meistä niin valtavan kaukana, että voimme pitää lyhyeen ihmiselämään verrattuna ihmiskuntaa ikuisena. Mutta kehittyvä ihmiskunta on todellinen ja elävä ainoastaan tiettyinä aikoina ja tietyissä paikoissa tapahtuvien manifestaatioidensa kautta, elävien ihmisten kautta eikä yleisessä ideassaan.

YLEINEN IDEA on aina abstraktio ja sellaisena tavallaan oikean elämän negaatio. Tiede ei pysty tavoittamaan todellisista tapahtumista kuin niiden yleisen merkityksen, suhteet ja lainalaisuudet, toisin sanoen sen, mikä niiden jatkuvassa informaatioissa on pysyvää, eikä koskaan sitä materiaalista, yksilöllistä puolta, joka sykkii elämää ja joka sellaisena pakenee tavoittamattomiin. Tiede käsittää todellisen ajattelemisen, ei todellista itsessään, elämän ajattelemisen, ei elämää itsessään. Siinä sen rajoitukset, sen todellinen ylittämätön rajoite, sillä se perustuu ajatteluun, joka on tieteen ainut instrumentti.

Tälle sen ominaislaadulle perustuvat sen kiistämättömät oikeudet ja tieteen suuri missio, mutta myös sen kyvyttömyys luoda elämää ja jopa sen aiheuttama paha silloin kun se virallisten, lupakirjaansa käyttävien edustajiensa kautta ottaa oikeudekseen hallita elämää. Tieteen missio on todeta ohimenevien ja todellisten asioiden välisiä yleisiä suhteita: paljastaessaan yleisiä lainalaisuuksia, jotka sisältyvät fyysisen ja sosiaalisen maailman kehitykseen, se niin sanoakseni pystyttää vakaasti seisovia peruskiviä ihmiskunnan kehitysmarssille, osoittaen yleiset olosuhteet, joiden huomioon ottaminen on välttämätöntä ja joiden laiminlyönti on aina kohtalokasta. Sanalla sanoen, tiede on elämän kompassi, mutta ei itse elämä. Tiede on vakaata, epäpersoonallista, yleistä, abstraktia, tunteilematonta, kuten ne lainalaisuudet joiden ideaalinen, joko ajateltu tai mentaalinen eli aivojen tuottama (muistuttakaamme, ettei tiede ole muuta kuin materiaalisen orgaanin eli *aivojen* materiaalinen tuote) heijastuma se on. Elämä on pakenevaa ja ohimenevää, mutta se myös sykkii todellisuutta, yksilöllisyyttä, herkkyyttä, kärsimyksiä, iloja, pyrkimyksiä, tarpeita ja intohimoja. Vain se luo spontaanisti todellisia asioita ja olioita. Tiede ei luo mitään, se toteaa ja tunnistaa elämän luomaa. Ja joka kerta kun tiedemiehet tulevat ulos abstraktista maailmastaan ja sekaantuvat todellisen maailman elävään luomistapahtumaan, kaikki mitä he esittävät tai luovat on köyhää, naurettavalla tavalla abstraktia, veretöntä ja kuolleena syntynyttä, kuin Wagnerin, kuolemattoman tohtori Fustin pedantin oppilaan, luoma *homunculus*.¹⁶ Tieteen ainut missio

¹⁶ Goethen Faustissa kuvaama, alkemian keinoin puhtaasta hengestä luotu ruumiillinen ”pikku ihminen”.

on siis elämän valottaminen, ei sen hallitseminen.

Tieteen ja tiedemiesten hallitseminen, olkoot he vaikka positivistejä, Auguste Comten oppi-
poikia taikka peräti saksalaisen kommunistisaatteellisen koulun oppilaita, on joka tapauksessa
surkeaa, naurettavaa, epäinhimillistä, julmaa, alistavaa, riistävää ja vahingollista. Tiedemiehistä
sinänsä voi sanoa niin kuin olen sanonut teologeista, ja metafysikoista: heillä ei ole järkeä eikä
sydäntä ymmärtää eläviä yksilöitä. Heitä ei voi edes syyttää siitä, sillä se on heidän ammattinsa
luonnollinen seuraus. Tiedemiehinä heitä voivat kiinnostaa vain yleiset totuudet ja lainalaisuu-
det, muu ei heille kuulu.

Yksilöllisyys todellisena ja elävänä on vain toisen elävän yksilön havaittavissa, ei ajattelevan
yksilön joka on abstrahoisensa kautta asettanut itsensä elämän välittömän kosketuksen ylä-
ja ulkopuolelle. Heille se on olemassa vain lajin enemmän tai vähemmän täydellisenä edustajana
eli määriteltynä abstraktiona. Jos kyseessä on kani, mitä kauniimpi edustaja on, sitä onnellisempi
tieteilijä on leikkellessään sitä siinä toivossa, että tuhoamisellaan onnistuu saamaan siitä ulos sen
yleisluonteen eli lajin lainalaisuudet.

Jos kukaan ei asettuisi vastaan, eikö vain meidänkin aikanamme löytyisi fanaatikkoja, jotka
kykenisivät tekemään samanlaisia kokeita ihmisille? Ja jos luonnontieteilijät eivät leikkeleäkään
elävää ihmistä, ei heitä estä siitä tiede, vaan elämän kaikkivoipa protesti. Vaikka he viettävätkin
tutkimustensa parissa kolmanneksen olemassaolostaan ja muodostavat, nykyisessä sosiaalisessa
organisaatiossa, oman maailmansa – mikä vahingoittaa heidän fyysistä ja henkistä terveyttään
– he eivät siltikään ole pelkästään tiedemiehiä, vaan myös enemmän tai vähemmän miehiä.

Siihen ei kuitenkaan ole luottaminen. Jos voi olla suurin piirtein varma siitä, että tiedemies
voisi tänä päivänä käsitellä ihmistä niin kuin hän käsittelee kania, saa aina olla peloissaan, ettei
tiedeyhteisö alista eläviä ihmisiä tieteellisiin kokeisiin, jotka varmasti ovat hyvin kiintoisia, mut-
ta eivät siitä syystä yhtään sen miellyttävämpiä uhreilleen. Jos he eivät voi tehdä kokeitaan ih-
misruumiilla, he tyytyvät hyvinkin tekemään niitä yhteiskuntaruumiilla – ja se on ehdottomasti
estettävä.

Nykyisessä organisaatiossaan, monopolisoidessaan tieteen ja jääden näin sosiaalisen elämän
ulkopuolelle, tieteilijät muodostavat erillisen kastin, jolla on paljon yhtäläisyyksiä pappiskastin
kanssa. Tieteellinen abstraktio on heidän Jumalansa, yksilöt heidän uhrejaan ja he itse lupakirjan
saaneita uhraajia.

Tiede ei pääse mihinkään abstraktioiden maailmasta. Siinä suhteessa se on huomattavasti tai-
teen alapuolella, jolla ei myöskään ole tekemistä muuta kuin yleisten tapausten ja tilanteiden
kanssa, mutta joka antaa niille omanlaatuisella taidollaan konkreettisen muodon. Tietenkään nä-
mä taiteen muodot eivät ole itse elämä, mutta silti ne sytyttävät mielikuvituksessamme elämän
muiston ja tunteen; taide tavallaan yksilöllistää havaitsemansa tyytit ja tilanteet, vailla lihaa ja
luita olevien olentojen kautta, jotka se kykenee luomaan, se muistuttaa meitä todellisista, elä-
vistä yksilöistä, jotka ilmestyvät silmiemme eteen ja taas häviävät. Taide on siis jollakin tapaa
abstraktion paluu elämään. Tiede sen sijaan on pakenevan, ohimenevän, mutta todellisen elämän
jatkuvaa uhraamista ikuisten abstraktioiden alttarilla.

Tiede pystyy yhtä vähän tavoittamaan ihmisen yksilöllisyyden kuin kanin. Ei ole kyse siitä,
että se ei olisi tietoinen yksilöllisyyden periaatteista – sehän onkin yksi periaatteista, mutta ei
faktoista. Se tietää hyvin, että kaikki eläinlajit, ihmislaji mukaan luettuna, ovat olemassa vain
tietyissä määrässä yksilöitä, jotka syntyvät ja elävät ja tekevät tilaa uusille yksilöille, jotka ovat
yhtä hajoavia. Se on tietoinen siitä, että noustessaan eläinlajeja korkeampien lajien joukkoon,
yksilöllisyyden periaateista määrätty uudelleen; yksilöistä tulee täydempiä ja vapaampia. Se on

tietoinen siitä että ihminen, maan päällä olevista eläimistä viimeinen ja täydellisin, edustaa kaikkein täydellisintä ja huomattavinta yksilöllisyyttä kyvyssään ymmärtää ja konkretisoida, jollakin tavoin personoida universaali lainalaisuus sosiaalisessa ja yksityisessä olemassaolossaan. Senkin se tietää, että kun sitä ei vahingoita ja vääristä teologinen tai metafyyminen, poliittinen tai juridinen doktriiniin pitäytyminen taikka silkka tyhmänylpeys, kun se ei ole kuuro elämän vaistoille ja pyrkimyksille – ja tämä on sen viimeinen sana – Ihmiskunnan korkein laki on ihmisen kunnioittaminen ja että historian todellinen päämäärä, ainut oikeutettu, on inhimillistäminen, emansipaatio, oikea vapaus, jokaisen yhteiskunnassa elävän yksilön kukoistus. Sillä, jottemme *joutuisi* takaisin vapaudentappofiktioon, jota esittää Valtio yhteisen hyvän nimissä ja joka aina perustuu kansan järjestelmälliseen polkemiseen, on tunnustettava, että kollektiivinen vapaus ja vauraus ovat olemassa vain kaikkien yksilöiden vapauden ja kukoistuksen summana.

Tiede on tietoinen kaikista näistä seikoista, mutta se ei kurkota eikä voi kurkottaa pitemmälle. Koska abstraktio on sen luonto, se voi kyllä käsittää elävän ja todellisen yksilöllisyyden periaatteessa, mutta sillä *ei* voi olla mitään tekemistä todellisten ja elävien yksilöiden kanssa. Se käsittelee yksilöitä yleisen kaavan mukaan, mutta ei puhu Pekasta tai Jaakosta, siitä tai siitä, joita ei ole olemassa ja jotka eivät voi olla sille olemassa. Yksilöt ovat sille abstraktioita.

Historiaa tekevät kuitenkin aktiiviset, elävät yksilöt eivätkä abstraktiot, jotka kävelevä vain jos niitä liikuttelevat oikeat ihmiset. Näistä kivettyneistä olioista, jotka eivät ole sitä vain ajatuksen tasolla, vaan aivan aidosti, tiede ei ole kiinnostunut. Se pitää niitä korkeintaan *älyllisessä ja sosiaalisessa kehityksessä olevana lihana*. Mitä sitä liikuttavat Pekan tai Jaakon erityisolosuhteet tai heidän kohtalonsa? Se tekisi itsensä naurun alaiseksi, sen olisi väistyttävä vallasta, se annihioloisi itsensä jos se yrittäisi lähestyä asiaa muuten kuin ikuisia teorioitaan valaisevin esimerkein. Olisi naurettavaa moittia sitä siitä, sillä sehän vain tottelee omia lakejaan. Se ei pysty konkreettiseen, se voi liikkua ainoastaan abstraktissa. Sen tehtävänä on huolehtia joko olemassaolon ja kehityksen yleisistä tilanteista ja olosuhteista tai yleensä ihmislajista, tietyistä rodusta, kansasta, tietyistä luokasta tai yksilökategoriasta, niiden vaurauden yleisistä syistä, dekadenssista ja niistä yleisistä keinoista, joiden avulla he kaikki tavoin voivat kukoistaa.

Kunhan tiede täyttää kunnolla ja rationaalisesti tämän tehtävänsä, se on tehnyt parhaansa ja olisi väärin vaatia siltä yhtään enempää.

Mutta olisi myös naurettavaa ja tuhoisaa antaa sille sellainen tehtävä, jota se ei kykene täyttämään, koska sen luonto itse pakottaa sen olemaan piittaamatta Pekasta ja Jaakosta. Se ei piittäisi heistä edelleenkaan, mutta sen patentoidut edustajat, miehet jotka eivät suinkaan ole abstrakteja vaan päinvastoin hyvinkin eläviä, joilla on hyvin todellisia intressejä, antaisivat periksi sille vahingolliselle vaikutukselle, jonka etuoikeus tekee ihmisille, ja loppujen lopuksi he olisivat nylkemässä toisia ihmisiä tieteen nimissä, kuten tähän saakka papit, kaiken karvaiset poliitikot ja asianajajat ovat tehneet Jumalan, Valtion ja Oikeuden nimissä.

Se mitä olen saarnaamassa, on siis tiettyyn pisteeseen asti *elämän kapina tiedettä vastaan* taikka pikemminkin *tieteen hallitsevaa asemaa vastaan*, ei sen vuoksi että tiede olisi tuhattava – se olisi ihmisyysrikos – vaan asettaakseni sen paikalleen niin, ettei se koskaan enää pääse siitä asemastaan. Tähän saakka kaikki inhimillinen historia on ollut vain miljoonien ihmisparkojen polkeminen jatkuvasti ja verisesti jonkun säälimättömän abstraktion taholta: Jumalan, Isänmaan, Valtiomahdin, kansalliskunnian, historiallisten oikeuksien, poliittisen vapauden, yleisen edun. Tällainen on tähän päivään saakka ollut yhteiskuntien luonnollinen, spontaani ja fataali kulku. Meillä ei ole siinä mitään tehtävissä, se on siedettävä menneenä niin kuin siedämme kaikkia nykyisiä kauheuksiakin. On uskottava, että tämä oli ainut mahdollinen tie ihmislajin kasvamisessa.

Ei pidä pettää itseään: vaikka jokin vähemmistö olisi käyttänyt minkälaisia macchiavellisiä hallitsevan luokan keinoja, on myönnettävä ettei se olisi ollut tarpeeksi vahva pakottaakseen massat kammottaviin uhrauksiin, jos ei niissä itsessään olisi ollut sitä spontaania, pyöräyttävää liikettä, joka on aina pakottanut ne uhrautumaan milloin minkin raatelevan abstraktion puolesta – noiden historian vampyyrien, jotka ovat aina imeneet ihmisverta.

On ymmärrettävää, että teologit, poliitikot ja juristit pitävät tätä hyvänä asiana. Hehän ovat näiden abstraktioiden pappeja ja elävät sitä, että massoja jatkuvasti poljetaan. Meitä ei hämmästyttä lainkaan, että metafysiikkakin antaa siihen suostumuksensa. Ei sillä olekaan muuta missiota kuin legitimoida ja rationalisoida mahdollisimman suurena määrin se, mikä on epäoikeudenmukaista ja absurdia. Mutta sitä me suremme, että positivistinen tiedekin on näyttänyt toimivan samalla tavoin. Ja se on ollut mahdollista kahdesta syystä: Ensinnäkin koska se on elämän ulkopuolella ja sitä edustaa etuoikeutettujen ryhmä, toiseksi koska se on itse tähän saakka esittänyt itsensä inhimillisen kehityksen viimeisenä täydellistyneenä päämääränä. Harjoittamalla itseään kohtaan tervettä kritiikkiä, johon se kyllä kykenisi ja johon sen olisi alistuttava, sen täytyisi ymmärtää, että kyse on vain välineestä, jolla voidaan saavuttaa paljon korkeampi päämäärä: kaikkien maan päällä syntyvien, elävien ja kuolevien yksilöiden täydellinen ihmisarvoisuus.

Se missä positiivinen tiede on paljon teologiaa, metafysiikkaa, politiikkaa ja juridiikkaa edellä, on tämä: valheellisten ja tuhoisien abstraktioiden sijasta, joita doktriineina esitetään, se asettaa eteemme aitoja abstraktioita, jotka ilmaisevat asioiden yleistä laatua ja logiikkaa, niiden suhteita ja niiden kehitykseen vaikuttavia yleisiä lakeja. Tämä takaa sille aina tärkeän paikan yhteiskunnassa. Siitä tulee tavallaan sen kollektiivinen omatunto; mutta yhdessä suhteessa se muistuttaa kaikkia aiempia doktriineja: koska sillä ei ole eikä voi olla kohteenaan muita kuin abstraktioita, sen on luontonsa mukaan pakko jättää sivuun todelliset ihmiset, joita ilman taas ei ole kaikkein tosimpia abstraktioita. Jotta tähän vakavaan seikkaan saataisiin parannus, tulevaisuuden tieteen täytyisi edetä toisin kuin menneet oppijärjestelmät ovat tehneet. Ne ovat hyötäneet massojen tietämättömyydestä uhratakseen niitä mielin määrin abstraktioilleen, jotka sitä paitsi aina ovat hyvin tuottoisia niiden lihallisille edustajille. Positiivisen tieteen, joka tunnistaa täydellisen kyvyttömyytensä ottaa huomioon todellisia yksilöitä ja kiinnostua niiden kohtalosta, täytyy lopullisesti ja ehdottomasti lakata hallitsemasta yhteiskuntia, sillä jos se sen tekee, se ei tapahdu millään muulla tavalla kuin uhraamalla taas eläviä ihmisiä, joista se ei piittaa, abstraktioille, jotka ovat sen ainut oikeutettu objekti.

Historiatiedettä ei vielä ole; tuskin on herätty huomaamaan olosuhteiden ääretön kompleksisuus. Mutta oletetaan, että ne olisi jo kartoitettu, mitä silloin olisi tieteellä meille annettavaa? Se olisi kaikkien historiaansa elävien yhteiskuntien luonnollisen kehityksen yleisten olosuhteiden uskollinen ja järkeenkäyvä esitys: niin materiaalistien kuin ideaalistien, ekonomisten, poliittisten ja sosiaalisten, uskonnollisten, filosofisten, esteettisten ja tieteellisten olosuhteiden. Mutta niin yksityiskohtainen kuin tämä sivilisaation yleisesitys olisikin, se ei kuitenkaan voisi pitää sisälleen muuta kuin yleisiä eli *abstrakteja* luonnehdintoja. Ne miljardit yksilöt, jotka ovat olleet tämän samalla kertaa sekä voittoisan että kalmanhajuksen historian materiaalia – voittoisan niissä hekatombeissaan ihmisuhreja, jotka nääntyivät taakkansa alla – miljardit hämäärään jäävät yksilöt, joita ilman yhtäkään historian suurista ja abstrakteista lopputuloksista ei olisi ollut, ja jotka – huomattakoon – eivät koskaan ole päässeet nauttimaan niistä. Ne miljardit eivät pääse edes aikakirjoihimme. He elivät ja heidät uhrattiin abstraktin ihmiskunnan hyväksi, siinä koko juttu!

Pitäisikö tästä syyttää historiatiedettä? Se olisi epäoikeudenmukaista ja tyhmää. Yksilöitä ei voi tavoittaa ajattelulla, reflektiolla, edes sanalla joka ilmaisee vain abstraktioita: heistä ei saa

otetta sen enempää nykyisyydessä kuin menneisyydessä. Sosiaaliset tieteet, tulevaisuuden tiede, ei tule piittaamaan heistä sen enempää. Kaikki mitä me voimme siltä vaatia on, että se osoittaa meille luotettavasti ja varmasti *inhimillisten kärsimysten yleiset syyt* – ja näiden syiden joukossa ei unohtaisi oikeuksien polkemista ja alistamista, jotka vieläkin ovat aivan liian yleisiä! Eivät uhraisi eläviä yksilöitä abstrakteille yleistyksille. Ja samalla sen tulisi näyttää meille *yhteiskunnassa elävien yksilöiden vapautusliikkeelle välttämättömät yleiset ehdot*. Siinä sille missio, siinä myös sen rajoitukset, joiden ulkopuolella sosiaalisen tieteen toiminta ei voi olla muuta kuin ponneonta ja tuhoisaa. Koska näiden rajojen ulkopuolelta alkavat sen pappien, patentoitujen edustajien opilliset ja hallinnolliset pretensiot. On aika tehdä loppu papistosta, kutsuivat he itseään sitten vaikka demokraattisocialisteiksi.

Kerran vielä: tieteen ainoa tehtävä on valaista tietä. Mutta vapaana kaikista hallinnollisista ja opillisista esteistä ja täyteen kukoistukseen päästettynä, vain elämä voi luoda.

Kuinka ratkaista tämä antinomia?

Toisaalta tiede on välttämätöntä yhteiskunnan rationaalisen organisoinnin kannalta; toisaalta se on kyvytön ottamaan kantaa siihen, mikä on todellista ja elävää.

Tämän ristiriidan voi ratkaista vain yhdellä tavalla: tieteen ei tule enää jäädä kaikkien elämän ulkopuolelle, niin että sitä edustaa joukko lupakirjan haltijoita, sen täytyy sulautua ja levitä massoille. Tieteen, jonka tehtävä tästä lähtien on edustaa yhteiskunnan kollektiivista tietoisuutta, on oltava kaikkien omaisuutta. Näin se tulee sulautumaan kaikkien yksilöiden aitoon elämänvirtaan, menettämättä silti mitään universaalista luonteestaan, josta se ei voi erota ollakseen tiedettä ja jatkaessaan yleisten syiden, yksilöiden ja asioiden olosuhteiden ja muuttumattomien suhteiden tutkimista. Se tulee olemaan saman suuntainen sen liikkeen kanssa, joka sai saarnaajat uskonnollisen reformin alkaessa sanomaan, ettei pappeja enää tarvittu, koska jokaisesta ihmisestä oli nyt tullut oma pappinsa, Herramme Jeesuksen Kristuksen näkymättömästä johdatuksesta, joka lopulta oli onnistunut nielemään hyvän Jumalansa.

Nyt ei vain ole kyse Jeesuksesta eikä Jumalasta eikä poliittisesta vapaudesta, ei juridiikasta, kaikista teologisesti tai metafysisesti paljastetuista ja vaikeasti nieltävistä asioista.

Tieteellisten abstraktioiden maailmaa ei ole paljastettu; se on maailmassa itsessään, todellisessa maailmassa jonka yleinen tai abstrakti esitys se on. Ei se muodosta oppineiden ryhmän edustamaa erillistä aluetta, mutta silti tuo ideaalinen maailma uhkaa todellisen maailman kustannuksella ottaa Jumalan paikan, jättäen virallisille edustajilleen papiston tehtävät. Sen vuoksi on hajotettava oppineiden erityisorganisaatiot kaikille yleisen ja yhtäläisen kansanvalistuksen avulla, jotta massat lakkaisivat olemasta etuoikeutetun papiston johtama ja nylkemä lauma ja ne voisivat ottaa kohtalonsa omiin käsiinsä.IV

Mutta täytyykö massojen alistua oppineiden hallittaviksi niin kauan kuin ne eivät ole saavuttaneet tätä koulutustasoa? Ei todellakaan. Niille olisi parempi sivuuttaa tiede kuin antaa oppineiden johtaa itseään. Näiden ihmisten hallinnon ensimmäisenä seurauksena olisi tehdä tiede kansalle mahdolliseksi saavuttaa, sillä nyt tiedeinstituutiot ovat ennen kaikkea aristokratian vallassa. Tieteen aristokratian! Kaikkein ankarimmasta käytännöllisestä näkökulmasta ja kaikkein turhamaisimmasta ja röyhkeimmästä sosiaalisesta näkökulmasta nähtynä: sellainen olisi tieteen nimissä toimiva vallankäyttö. Tämä hallinto halvaannuttaisi yhteiskunnan elämän ja liik-

keen. Aina yhtä kopeat, itseriittoiset ja silti kyvyttömät oppineet haluaisivat pistää nenänsä joka asiaan, ja elämän lähteet kuivuisivat kasaan heidän abstraktioidensa henkäyksestä.

Vielä kerran on sanottava, että elämä, ei tiede, luo elämää: vain itse kansan spontaani toiminta voi johtaa vapauteen. Olisi tietenkin varsin onnellista jos tiede voisi, jo tästä päivästä lähtien, valaista kansan spontaania marssia kohti omaa vapautustaan. Mutta mieluummin pimeys kuin vapiseva ja epävakaa valo, joka vain eksyttää sitä seuraavat. Ei kansa turhaan ole käynyt läpi historiaansa ja maksanut erehdyksistään vuosisatojen kurjuudella. Sen tuskallisten kokemusten käytännöllisestä yhteenvedosta tulee eräänlainen perinteinen tieteenhaara, joka joissakin suhteissa vetää vertoja teoreettiselle tieteelle. Lopulta osa nuorisoa, ne jotka opinhaluisina porvareina tuntevat tarpeeksi vihaa porvariston valhetta, tekopyhyttä, epäoikeudenmukaisuutta ja raukkamaisuutta kohtaan ja löytävät itsestään rohkeuden kääntää sille selkensä ja jotka tuntevat tarpeeksi intohimoa ollakseen varauksetta proletariaatin oikealla ja humanilla asialla, tulevat olemaan kansan veljellisiä opettajia ja heidän ansiostaan ei oppineiden hallintoa enää tarvita.

Jos kansan on kartettava oppineiden hallintoa, sitä suuremmalla syyllä sen on varustauduttava innoittuneita idealisteja vastaan.

Mitä vilpittömämpiä uskovaiset ja taivaan papit ovat, sitä vaarallisempia heistä tulee. Totesin jo, että tieteen abstraktio on rationaalista ja olemukseltaan tosi ja välttämätön elämälle, jonka teoreettinen esitys – tai voisi myös sanoa tietoisuus – se on. Se voi ja sen täytyy sulautua elämään ja elämän on johdettava sitä. Idealistinen abstraktio, Jumala, on syövyttävä myrkky, joka tuhoaa ja hajottaa elämän, väärentää ja tappaa sen. Oppineiden ylpeys on vain henkilökohtaista pöyhkeilyä ja sen voi raivata pois ja rikkoa. Idealistien ylpeys ei ole henkilökohtaista, vaan jumalallista ja näin ollen vihan täyttämää ja leppymätöntä: sen on kuoltava, mutta se ei anna koskaan periksi, ja niin kauan kuin siinä henki pihisee, se yrittää orjuuttaa ihmiset Jumalan edessä; samalla tavoin Preussin luutnantit, Saksan käytännön idealistit, haluaisivat nähdä kansan rusementun imperaattorin kannustetun saappaan alla. Sama: uskonpalo eikä päämääräkään eroa. Tämän palon tulos on aina orjuus. Samalla se on rumimman ja brutaaleimman materialismin riemuvoitto; tätä ei tarvitse Saksan kohdalla edes todistaa, on oltava sokea, ettei sitä näkisi.

IHMINEN, niin kuin koko luonto, on kokonaan materiaallinen. Äly, ajatuskapasiteetti, kyky vastaanottaa ja pohtia erilaisia ulkoisia ja sisäisiä tuntemuksia, muistaa ne niiden mentyä ohi ja tuottaa ne uudestaan mielikuvituksen avulla, verrata niitä keskenään ja nähdä niissä eroja, abstrahoida niistä yhteisiä määritelmiä ja luoda näin yleisiä termejä ja viimeksi muodostaa ideoita ryhmittelemällä ja yhdistelemällä käsitteitä erilaisten mallien mukaan, älyllisyys, lyhyesti sanottuna ideaalisen maailmamme ainoa luoja, on animaalisena ruumiin ja tarkemmin ilmaistuna aivojen ominaisuus.

Tiedämme sen varmasti kaikkien kokemuksesta, mikään ei ole koskaan todistanut sitä vastaan ja jokainen ihminen voi todeta sen jokaisena elämänsä hetkenä. Kaikissa eläimissä, mukaan lukien alhaisimmat lajit, on tietynasteista älyllistä toimintaa, ja voimme huomata, että lajien keskuudessa eläimellinen älykkyys on sitä kehittyneempää mitä lähempänä laji rakenteeltaan on ihmistä; mutta ainoastaan ihmisessä se saavuttaa sellaisen abstraktiotason, jota voidaan nimittää ajatteluksi.

Universaali kokemusV, joka on ainut alku, kaiken tiedon lähde, todistaa siis, että kaikki älyllisyys on aina yhteydessä johonkin eläimelliseen ruumiiseen, ja että tämän eläimellisen toiminnon kyky on suhteessa organismin kehitystasoon. Tämä universaalinen kokemuksen tulos ei ole sovellettavissa ainoastaan eri eläinlajeihin, voimme todeta sen myös ihmisissä, joiden älyllinen ja

moraalinen taso riippuu niin ilmiselvästi heidän organisminsa kehityksestä mitä tulee rotuun, kansakuntaan, luokkaan ja yksilöihin.VI

Toisaalta on selvää, ettei yksikään ihminen ole koskaan nähnyt eikä voinut nähdä puhdasta älyä, joka olisi irrallaan kaikesta materiaalisesta, joka olisi olemassa erillään jostakin eläimellisestä ruumiista. Mutta jos kukaan ei ole sitä nähnyt, kuinka ihmiset ovat voineet uskoa sen olemassaoloon? Tämä uskomus on olemassa, ja jos ei se olekaan universaali – niin kuin kaikki idealistit väittävät – on se kuitenkin hyvin yleinen ja sellaisena ansaitsee kaiken huomiomme. Yleinen uskomus, miten typerä se ikinä onkaan, vaikuttaa liian voimakkaasti ihmisten kohtaloon, jotta sen voisi sivuuttaa tai selittää abstraktisti.

Tämä uskomus selittyy sitä paitsi rationaalisesti. Lapset ja nuoret ovat meillä esimerkkinä siitä, että ihmisille, jo aika päiviä täysi-ikäisyyden ohittaneillekin, on täysin mahdollista käyttää mentaalisia kykyjään ennen kuin heille valkenee se tapa, miten he niitä käyttävät. Tässä järjestyksen vaiheessa, jossa äly ei ole tietoinen itsestään, jossa se toimii naiivisti tai uskon perustalta, ihminen jota ulkomaailma ahdistaa ja jota sisäinen kompassineula nimeltä elämä johdattaa sekä hänen moninaiset tarpeensa, luovat mielikuvia, käsitteitä ja ajatuksia, jotka ensin ovat hyvin epätäydellisiä ja vastaavat huonosti asioiden ja tapahtumien todellisuutta, jota ne yrittävät kuvata. Kun ihminen ei vielä ole tietoinen omasta älyllisestä toiminnastaan, kun hän ei tiedä tuottaneensa ja tuottavansa itse mielikuvansa, käsitteensä ja ideansa, kun hän ei tiedä niiden täysin *subjektiivisesta* eli inhimillisestä alkuperästä, hän tietenkin kuvittelee ne *objektiivisiksi* olioiksi, kuin elollisiksi olennoiksi, jotka ovat täysin hänestä riippumattomia ja jotka ovat olemassa itsensä ja itsessään.

Näin primitiiviset kansat, noustessaan vähitellen eläimellisestä tietämättömyydestään, ovat luoneet jumalansa. Kun he ovat heidät luoneet, he eivät tule ajatelleeksi itseään niiden ainoina luoja ja näin he ovat alkaneet niitä palvoa; pitäen niitä todellisina ja itseään ylempänä olevina, he ovat kuvitelleet ne kaikkivoiviksi ja itsensä niiden luomuksiksi ja palvelijoiksi. Sitä mukaa kun humaanit ajatukset kehittyvät, jumalat jotka eivät koskaan ole olleet muuta kuin käänteisen omakuvan fantastinen, ideaalinen ja poeettinen revelaatio, idealisoituvat myös. Oltuaan ensin karkeita fetissejä, niistä tulee pikkuhiljaa puhtaita henkiä, jotka oleilevat näkyväisen maailman ulkopuolella ja lopulta ne historian kulun myötä sulautuvat kaikki yhdeksi ainoaksi jumalaiseksi olennoiksi, puhtaaksi, ikuisiksi absoluuttiseksi Hengeksi, maailman luojaksi ja herraksi.

Kaikessa kehityksessä, oli se sitten oikean tai väärän suuntaista, todellista tai kuviteltua, kollektiivista tai yksilöllistä, ensimmäinen askel on aina tärkein, ensimmäinen teko on aina vaikein. Kun ensimmäinen askel on otettu, loppu tapahtuu itsestään ollen välttämätön seuraus.

Se mikä oli historiallisessa kehityksessä, tuossa hirvittävässä uskonnollisessa hulluudessa, joka vainoaa meitä yhä, kaikkein vaikeinta, oli jumalallisen maailman asettaminen sellaisenaan todellisen maailman ulkopuolelle. Tämä ensimmäinen järjetön teko, joka fysiologian kannalta ja näin ollen ihmiskunnan historiassa oli välttämätön, ei tapahtunut yhdellä kertaa. Tarvittiin vuosisatoja kehittää ja ympätä tämä uskomus ihmisten sosiaalisiin tapoihin. Mutta kun se kerän oli ottanut paikkansa, siitä tuli kaikkivoipa, niin kuin hulluudesta aina tulee kun se pääsee ihmisen aivoihin. Katsokaa hullua, mikä ikinä onkaan hänen hulluutensa kohde, voitte huomata, että se hämärä pakkomielle jonka vallassa hän on, tuntuu hänestä täysin luonnolliselta ja että todellisuus joka on ristiriidassa hänen ajatustensa kanssa, sen sijaan on naurettavaa ja vihattavaa mielettömyyttä. Uskonto on kollektiivista hulluutta ja voimakasta siitä syystä että se on traditiota ja sen alkuperä on jossakin kaukaisessa muinaisuudessa. Kollektiivisena hulluutena se on päässyt aina kansojen yksityisen ja yhteisen elämän pohjaan asti; se on saanut oman muotonsa

yhteiskunnassa, siitä on tullut niin sanoakseni sielu ja ajatus. Jokainen ihminen on sen vallassa jo syntymästään, se imetään äidinmaidosta, se tulee kaikesta mitä ihminen koskettaa ja näkee. Hänet on sillä niin hyvin syötetty, myrkytetty, se on niin uutettu hänen koko olemukseensa, että on ponnisteltava aivan valtavasti jos siitä haluaa myöhemmin eroon, oli ihmisen oma luonnomukainen henki kuinka vahva hyvänsä – eikä siinä aina edes kokonaan onnistu. Modernit idealistimme ovat siitä todisteena ja oppineet materialistimme, saksalaiset konservatiivit, toisena. He eivät ole irrottautuneet Valtio-uskonnosta.

Kun yliluonnollinen, jumalallinen maailma kerran on saanut jalansijan ihmisten mielissä, uskonnollisten järjestelmien kehitys on seurannut luonnollista ja loogista kulkuaan, seuraten sitä paitsi ekonomisten ja poliittisten suhdanteiden nykykehitystä, jonka uskollinen ja pyhitetty kuva se aina on uskonnollisen fantasian maailmassa ollut. Näin kollektiivinen ja historiallinen hulluus, jota uskonnoksi kutsutaan, on kehittynyt fetisismistä, käyden läpi kaikki kehitysvaiheet polyteismistä kristilliseen monoteismiin.

Uskonnollisten uskomusten kehityksen toinen askel, luultavasti se vaikein erillisen jumalallisen maailman luomisen jälkeen, oli nimenomaan siirtyminen polyteismistä monoteismiin, pakanoiden uskonnollisesta materialismista kristittyjen henkistyneeseen uskoon. Pakanalliset jumalat – ja tämä on niiden pääasiallinen määritelmä – olivat ennen kaikkea kansallisia jumaluuksia. Niitä oli paljon ja ne säilyttivät näin enemmän tai vähemmän materiaalisen luonteensa; tai ehkä juuri sen vuoksi että ne olivat materiaalisia, niitä oli niin paljon; monimuotoisuushan on todellisen maailman pääasiallisia attribuutteja. Pakanajumalat eivät olleet vielä tosiasioiden negatiota, ainoastaan niiden mielikuvituksellista liioittelua.

Olemme nähneet kuinka juutalainen kansa on saanut maksaa

tästä siirtymästä: siitä on tullut koko heidän historiansa. Mooses ja profeetat saarnasivat turhaan yhdestä Jumalasta, kansa tahtoi aina palata palvomaan epäjumalaansa, halusi palata muinaiseen uskoonsa, joka oli sille paljon luonnollisempi, halusi palata materiaaliin hyviin, inhimillisiin, käsin kosketeltaviin jumaliinsa. Itse Jehova, heidän ainut Jumalansa, Mooseksen ja profeettojen Jumala, oli vielä varsin kansallinen jumaluus; joka kansaansa palkitessaan tai rangaitessaan käytti vain materiaalisia argumentteja; usein ne olivat typerää, aina varsin karkeita ja julmia. Ei edes näytä siltä, että usko häneen olisi tarkoittanut primitiivisten jumalien kieltämistä kokonaan. Juutalaisten Jumala ei kiistänyt kilpailijoittensa olemassaoloa, hän ei vain tahtonut, että hänen kansansa palvoisi niitä itsensä rinnalla. Jehova oli mustasukkainen Jumala. Hänen ensimmäinen käskyensä oli. tämä:

”Minä olen Herra, sinun Jumalasi. Älä pidä muita jumalia minun rinnallani.”

Jehova oli siis vain nykyisen idealismin ensimmäinen kömpelö ja materiaallinen luonnos. Hän oli sitä paitsi vain kansallinen Jumala, niin kuin slaavilainen Jumala, jota palvovat kenraalit, Koko Venäjän Tsaarin alistetut ja kärsivälliset alamaiset, niin kuin saksalainenkin Jumala, josta pietistit pitivät Berliinissä melua yhdessä Vilhelm I:n kenraalialamaisten. Korkein Olento ei voi olla kansallinen Jumala, hänen täytyy olla koko Ihmiskunnan Jumala. Korkein Olento ei voi olla myöskään materiaallinen olento, hänen täytyy olla kaiken materian negatio, puhdas henki. Jotta on voitu pystyttää Korkeimman Olennon kultti on siis tarvittu kahta asiaa: 1) jonkinlainen Ihmiskunta negaationa kansallisuuksille ja kansallisille kulteille: 2) metafyyssisten ideoiden edelleen kehittäminen, jotta juutalaisten karkeasta Jehovahista saataisiin henkistyneempi.

Ensimmäisen ehdon täyttivät roomalaiset, varsin negatiivisesti: valloittamalla suurimman osan tunnetuista maista ja tuhoamalla niiden kansalliset instituutiot. Heidän ansiostaan yhden

ainoan Jumalan alttari saatettiin pystyttää tuhansien muiden alttarien raunioille. Kaikkien kansakuntien Pantheoniin kootut Jumalat listivät sitten toinen toisensa.

Mitä taas tulee toiseen ehtoon, Jehovan henkistymiseen, se tapahtui kreikkalaisten toimesta paljon ennen kuin roomalaiset valloittivat heidän maansa. Kreikka, joka oli historiansa päässä, oli jo saanut idästä lahjaksi jumalmaailman, joka oli täydellisesti asettunut sen rajojen sisällä asuvien kansojen perinteiseen uskoon. Tänä vaiston aikana, joka edelsi sen poliittista historiaa, se oli kehittynyt ja humanisoitunut runoilijoittensa ansiosta, ja kun se varsinaisesti aloitti historiansa, sillä oli jo valmiina uskonto, joka oli kaikkein sympaattisin ja jaloin kaikista koskaan nähdystä uskonnoista, ainakin siinä määrin kuin uskonto, siis valhe, voi olla jalo ja sympaattinen. Kreikan suuret ajattelijat – eikä yhdelläkään kansalla ole ollut suurempia ajattelijoita kuin Kreikalla – näkivät valmiin jumalmaailman, ei ainoastaan oman itsensä ulkopuolella, kansassa, vaan myös itsessään, tapana tuntea ja ajatella, ja tietysti he ottivat sen lähtökohdaksi. On jo hienoa, etteivät he ryhtyneet harjoittamaan teologiaa, siis pyrkineet epätoivoisesti naittamaan nousevaa älyä jonkun jumalällyttömyyden kanssa, niin kuin skolastikot keskiajalla. He jättivät jumalat spekulatioidensa ulkopuolelle ja tarttuivat suoraan jumalaiseen, yhteen ja ainoaan, näkymättömään, kaikkivoipaan, ikuiseen, absoluuttisen henkiseen ja epäpersoonalliseen ideaan. Kreikkalaiset metafysiikot loivat siis paljon suuremmassa määrin kuin juutalaiset meidän kristillisen jumalamme. Juutalaiset lisäsivät siihen vain Jehovansa brutaaliuden.

Se että niin loistava nero kuin jumalainen Platon saattoi olla ehdottoman vakuuttunut jumalallisen idean olemassaolosta, todistaa meille, kuinka uskonnollisen hulluuden traditio on tarttuvaa ja voimakasta ja saa valtaansa suuretkin ajattelijat. Siinä ei sinänsä ole mitään ihmettelemistä, sillä jopa meidän päivinämme kaikkein suurin filosofinen nero sitten Aristoteleen ja Platonin, Hegel, yritti asettaa uudestaan jumalalliset ideat transsendentille taivasistuimelleen, jonka objektiivisuuden Kant oli tuhonnut, valitettavasti kuitenkin epätäydellisellä ja liian metafysisellä kritiikillään. Hegel tosin ryhtyi restauraatiotyöhönsä niin ronskisti, että Jumala siinä heitti henkensä. Hän poisti ideoistaan jumalallisen luonteen näyttäen sille, joka halusi nähdä, etteivät ne olleet mitään muuta kuin ihmishengen luomusta, hengen joka oli juossut läpi historian etsimässä itseään. Pistääkseen lopun kaikille uskonnollisille hullutuksille ja jumalaiselle kangastukselle, hänen olisi tarvinnut vain lausua rohkeasti se, minkä lausuivat hänen jälkeensä, lähes samaan aikaan kaksi suurta ajattelijaa, vaikka he eivät olleet toisistaan kuulleetkaan: Ludwig Feuerbach, Hegelin oppilas ja rikki repijä ja Auguste Comte, positivistisen filosofian perustaja Ranskassa. Ja tämä oli se lause:

”Metafysiikka ei ole mitään muuta kuin psykologiaa.” Metafyysiset järjestelmät eivät koskaan ole olleet mitään muuta kuin historiassa kehittyvää ihmispsykologiaa.

Enää meidän ei ole vaikea ymmärtää kuinka jumalalliset ideat syntyvät, miten ihmisen abstrahoiiva kyky on niitä luonut. Mutta Platonin aikana tällainen tieto oli mahdoton. Kollektiivinen tietoisuus ja näin ollen myös yksilöllinen tietoisuus, ei ollut vielä kypsä sellaiselle. Sokrateen suulla oli sanottu: ”Tunne itsesi.” Mutta tuo tunteminen oli abstraktion tasolla ja oikeastaan sitä ei ollut lainkaan. Oli mahdotonta ajatella, että ihmismieli epäilisi olevansa jumalmaailman ainut luoja. Se oli hänen edessään, se oli historiana, tuntemuksena, ajattelutapana, ja lopulta hänen oli tehtävä siitä huimimpien spekulatioidensa objekti. Näin syntyi metafysiikka ja henkisyyden perusta, jumalalliset ideat, kehittyivät ja täydellistyivät.

Platonin jälkeen tosin hengenelämässä tapahtui ikään kuin päinvastainen liike. Aristoteles, tieteen ja positivistisen filosofian oikea isä, ei kieltänyt jumalmaailmaa, mutta hän keskittyi siihen mahdollisimman vähän. Analyyttikkona ja kokeiden tekijänä hän oli ensimmäinen logiikan

ja inhimillisen ajattelun lainalaisuuksien tutkija, samalla kun hän tutki fyysistä maailmaa, ei sen ideaydintä, vaan sen todellisia ilmenemismuotoja. Hänen jälkeensä Aleksandrian kreikkalaiset perustivat ensimmäisen positivististen tieteiden koulun. He olivat ateisteja. Mutta heidän ateisminsa jäi ilman vaikutuksia. Tiede eristyi yhä enemmän elämästä. Jumalallisten ideoiden negatiivilla, joita julistivat epikurolaiset ja skeptikot, taas ei ollut mitään vaikutusta massoihin.

Aleksandriaan syntyi toinenkin koulu, jolla oli paljon enemmän vaikutusta. Se oli uusplatoninen koulu.

Sen jäsenet sekoittivat epäpuhtaasti idän merkilliset jumalkuvitelmat ja Platonin ideat, ja myöhemmin he toimivat kristillisten dogmien valmistajina.

Näin siis Jehovan persoonallinen ja karkea egoismi, eikä yhtään sen vähemmän brutaali ja raaka roomalaisvalloitus sekä kreikkalaisten metafyyssinen ideaspékulaatio, jota kosketus idän uskontojen kanssa oli materiaalistanut, muodostuivat kolmeksi historialliseksi elementiksi, joista kasvoi kristittyjen hengellinen uskonto.

Jumalan, joka tällä tavoin kohosi kaikkien maiden kansallisten eroavuuksien yläpuolelle, olen tavallaan sen suora negatiivisuus, oli oltava immateriaalinen ja abstrakti. Mutta kuten olemme jo todenneet, niin hankala uskomisen tuollaiseen olentoon ei ole voinut syntyä yhdessä hetkessä. Sitä valmisteltiin ja kehitettiin pitkään kreikkalaisessa metafysiikassa joka ensimmäisenä loi filosofisen käsitteen *jumallinen idea*; se on malli jota näkyvä maailma ikuisesti representoi. Mutta kreikkalaisen filosofian luoma jumaluus oli persoonallinen. Ja koska mikään johdonmukainen ja vakavasti otettava metafysiikka ei voinut kohota – tai pikemminkin alentua – persoonallisen Jumalan tasolle, oli siis kuviteltava Jumala joka oli sekä yksi että kolme. Se löytyi Jehovan, juutalaisten kansallisen jumalan, brutaalista, egoistisesta ja julmasta persoonasta. Mutta juutalaisista oli tullut maailman kansainvälisin kansa jo paljon ennen Jeesuksen syntymää, huolimatta heidän eristyneestä kansallisesta luonteestaan, joka vieläkin leimaa heitä. He olivat levittyneet kaikkiin maihin, osittain orjiksi vietyinä, mutta vielä enemmän kaupallisten intohimojensa ajamina, mikä on heidän luonteensa määräävimpiä piirteitä; he veivät kaikkialle mukanaan Jehova-kulttinsa, jolle he olivat sitä uskoillisempia mitä huonommin Jehova heitä kohteli.

Aleksandriassa juutalaisten hirmuinen jumala tutustui henkilökohtaisesti Platonin jumalalliseen metafysiikkaan – joka oli jo melko lailla idän kosketuksen turmelema – ja turmeli sitä vielä lisää. Hän ei kyennyt kauan vastustamaan kreikkalaisen ideaalista ja epäpersoonallista jumaluutta, niin kansallisesti rajoittunut, mustasukkainen ja julma kuin olikin. Hän vei tämän vihille ja liitosta syntyi kristittyjen hengellinen, vaan ei henkevä, jumala. Aleksandrian uusplatonistit olivat kristillisen teologian pääasialliset luojat.

Teologia ei kuitenkaan vielä riittä uskontoon, niin kuin eivät historialliset elementit yksin riittä luomaan historiaa. Tarkoitin historiallisilla elementeillä minkä tahansa reaalisen kehityksen olosuhteita, esimerkiksi roomalaisten maailmanvalloitusta ja juutalaisten jumalan ja kreikkalaisten ideaalisen jumaluuden kohtaamista. Tarvittiin elävä, spontaani fakta hedelmöittämään historiallisia elementtejä ja luomaan niissä sarja muutoksia; ilman sitä ne olisivat voineet jäädä hedelmättömiksi vielä vuosisatojen ajaksi. Tällainen fakta kristinuskoon saatiinkin: se oli Jeesuksen marttyyriutta ja kuolemaa koskeva propaganda.

Me emme tiedä juuri mitään tuosta henkilöstä; kaikki mitä evankeliumit hänestä kertovat on ristiriitaista ja niin tarunomaista, että siitä on vaikea saada irti mitään elävää ja todellista. Se mitä tiedetään on, että hän oli köyhän kansan parissa saarnaava mies, kurjien ystävä, oppimattomien, orjien ja naisten lohduttaja, ja että viimeksi mainitut rakastivat häntä erityisesti. Hän lupasi ikuisen elämän kaikille niille, jotka maan päällä kärsivät – ja se joukko on valtavan suuri.

Ja kuinka ollakaan, hänet hirtettiin aikansa virallisen moraalien ja yleisen järjestyksen edustajien toimesta. Hänen oppilaansa ja heidän oppilaansa saattoivat sitten levittäytyä roomalaisvalloituksen ja kansallisten raja-aitojen kaatamisen ansiosta, ja he levittivät evankeliumia kaikkiin siihen aikaan tunnettuihin maihin. He saivat kaikkialla lämpimän vastaanoton orjilta ja naisilta, jotka olivat kaksi alistetuinta ja kärsivintä luokkaa ja näin ollen myös antiikin maailman vähiten oppia saaneet. Jos apostolit saivat joitakin käännynnäisiä etuoikeutettujen ja lukeneiden ihmisten parissa, se oli kokonaan naisten vaikutusta. Heidän laajin propagandansa tapahtui onnettoman, orjuuden raaistaman kansan parissa. Se oli proletariaatin ensimmäinen periaatteellinen kapina.

Kristinuskon koko kunnia, sen kiistämätön meriitti ja sen ennenkuulumattoman – ja täysin oikeutetun – menestyksen salaisuus oli siinä että se kääntyi tämän suuren kärsivän massan puoleen, jonka antiikin maailma pakotti ahtaaseen älylliseen ja poliittiseen orjuuteen kieltäen siltä jopa perustavanlaatuisimmat ihmisoikeudet. Muutoin se ei olisi voinut sillä tavoin levitä. Jeesuksen apostolien oppi, kuinka lohduttavalta se vaikuttikaan onnettomille ihmisille, oli järjelle aivan liian kumouksellinen, liian absurdi, jotta valistuneet ihmiset olisivat voineet sen hyväksyä. Apostoli Paavali puhkeaa iloon ”uskon skandaalista” ja tämän jumalallisen hullutuksen riemuvoitosta, jotka aikansa valtaapitävät ja oppineet kieltävät, mutta jonka sitäkin intohimoisemmin ottavat omakseen yksinkertaiset, oppimattomat ja hengessä köyhät!

Tarvittiin todella syvällinen tyytymättömyys elämään, valtava sydämen jano ja ajatuksen kutakuinkin täydellinen köyhyys, jotta oli mahdollista hyväksyä kaikista mielettömyyksistä hirviömaisistä kristillinen mielettömyys.

Kyseessä ei ollut ainoastaan kaikkien antiikin poliittisten, sosiaalisten ja uskonnollisten instituutioiden kieltäminen, vaan koko yleisen tietoisuuden ja ihmisjärjen mullistaminen. Elävä ihminen ja reaalin maailma nähtiin nyt tyhjyytenä, kun taas olemassa olevien asioiden yläpuolella, jopa ajan ja paikan käsitteiden tuolla puolen, ihmisen abstrahomiskyvyn viimeinen hedelmä oli nyt katsomassa omaa tyhjiyttään ja täydellistä liikkumattomuuttaan ja tämä abstraktio, *caput mortuum*, täysin tyhjä ja vailla merkitystä, oikea tyhjiys, Jumala, oli julistettu ainoaksi elossa olevaksi, ikuiseksi, kaikkivaltiaaksi. Reaalinen Kaikkeus julistetaan olemattomaksi ja absoluuttinen olematon Kaikkeudeksi. Varjosta’ tulee ruumis ja ruumis haihtuu kuin varjo.

Siinä oli uhkarohkea ja hullu teko vailla vertaa, todellinen uskonskandaali massoille, henkeen uskovan tyhmyyden ylistys ja joillekin rehellisen totuuden etsintään väsyneille, siinä turmeltuneille, illuusionsa menettäneille ja tympääntyneille se oli ironiaa; tarvetta hämmäntä ja tunnustaa tietämättömyytensä, jota tapaa usein kaikkeen väsyneissä ajatteli joissa:

Credo quia absurdum

En ainoastaan usko absurdiin, vaan uskon siihen nimenomaan sen vuoksi, että se on absurdi. Näin monet älykkäät ja valistuneet ihmiset uskovat meidän aikanamme eläimelliseen magnetismiin, spiritismiin, pyöriviin pöytälevyihin – ja miksi mennä niinkään kauas? – uskovat vielä kristittyinä idealismiin ja Jumalaan.

Muinaisen proletariaatin usko, niin kuin nykyisenkin, oli rotevaa ja yksinkertaista. Kristillinen propaganda oli puhutellut sen sydäntä, ei älyä, sen ikuisuuden kaipuuta, tarpeita, kärsimyksiä, orjuutta, ei järkeä joka nukkui vielä ja jolle loogiset ristiriidat, absoluuttisen oikea muoto, eivät siis näyttäneet. Ainoastaan se kiinnosti, milloin luvatus vapautumisen hetki löisi, milloin tulisi Jumalan valtakunta. Teologisista dogmeista se ei välittänyt, koska ei ymmärtänyt niistä mitään. Kristinuskoon kääntynyt proletariaatti oli sen materiaallinen voima, mutta ei voinut edustaa sen teoreettista ajattelua.

Kristillisiä dogmeja taas kehitettiin sarjassa teologisia, kirjallisia tutkimuksia sekä kirkolliskokouksissa, ennen kaikkea itäisten kääntymyksen kokeneiden uusplatonistien toimesta. Kreikkalainen ajattelu oli vajonnut niin alas, että III:lla¹⁷ kristillisellä vuosisadalla, ensimmäisessä kirkolliskokouksessa kirkoisät olivat yksimielisesti hyväksyneet persoonallisen Jumalan, puhtaan hengen, ikuisen, meidän ulkopuolellamme olevan absoluuttisen. luojan ja kaiken hallitsijan idean: tämän järjettömyyden loogisena seurauksena oli, että alkoi olla sekä luonnollista että välttämättöntä uskoa ihmissielun immateriaalisuuteen ja kuolemattomuuteen, sieluun joka kylläkin vain osittain on vangittuna kuolevaisessa ruumiissa, sillä ruumiissa itsessään on osa, joka olkoonkin ruumiillinen, on silti kuolematon kuten sielu, jonka on määrä herätä kuolleista sen kanssa. Niin vaikeaa oli jopa kirkkoisille kuvitella puhdas henki, jolla ei olisi minkäänlaista ruumiillista muotoa! Huomattakoon, että yleensä kaiken metafyyssisen ja teologisen saivartelun luonne on pyrkiä selittämään järjettömyyttä toisella järjettömyydellä.

Kristinuskolle oli onneksi päätyä orjien maailmaan. Sillä oli toinenkin onni: barbaarien invaasio. He olivat kunnan ihmisiä, täynnä luonnonvoimaa ja ennen kaikkea heitä ajoi suuri tarve ja kyky toimintaan; he olivat kaikkeen valmiita joukkoja, kykenivät tuhoamaan ja nielemään kaiken, aivan kuin heidän seuraajansakin, nykypäivän saksalaiset. Mutta he olivat paljon epäsystemaattisempia ja epätarkempia kuin jälkimmäiset, vähemmän moralisteja, vähemmän oppineita ja näin ollen paljon itsenäisempiä ja ylpeämpiä, kykeneviä tieteelliseen ajatteluun ja vapauteen – ei niin kuin nyky Saksan porvarit. Huolimatta kaikista hyvistä ominaisuuksistaan, he olivat kuitenkin barbaareja, heitä kiinnostivat siis teologiset ja metafyyssiset kysymykset yhtä vähän kuin antiikin orjia, joihin monet heistä itse asiassa kuuluivatkin. Ei ollut siis vaikea käännä heitä teoreettisesti kristinuskoon, kun ensin oli voitettu käytännön vastahanka.

Kymmenen vuosisadan ajan kristinusko, varustautuneena kaikkivaltiaalla Kirkolla ja Valtiolalla ja ilman minkäänlaisia kilpailevia virtauksia, pystyi raunioittamaan, tyhmistämään ja vääristämään eurooppalaista mieltä. Kilpailijoita sillä ei ollut, koska Kirkon ulkopuolella ei ollut ajattelijoita eikä oppineita. Vain se ajatteli, vain se puhui, kirjoitti, vain Kirkko opetti. Jos sen helmassa syntyi kerettiläisyyksiä, ne eivät koskaan uhanneet itse perusdogmia, vaan ottivat yhteen sen teologisten tai käytännöllisten kehittelyjen kanssa. Usko Jumalaan, puhtaaseen henkeen ja maailmaan luojaan sekä usko sielun immateriaalisuuteen jäivät aina kritiikin ulkopuolelle. Tämä kaksinainen usko muodostui koko Länsi- ja Itä-Euroopan sivilisaation ideaaliseksi perustaksi; se tunkeutui kaikkiin instituutioihin, kaikkiin kastien ja massojen yhteisöllisen ja yksityisen elämän kiemuroihin, se ruumiillistui niissä.

Onko siis mitenkään ihmeteltävää, että tämä usko on pysynyt sijoillaan meidän päiviimme saakka, jatkaen tuhoisaa vaikutustaan eliitin keskuudessa, sellaisten kuin Mazzini, Michelet, Quinet ja monet muut? Olemme nähneet, että ensimmäisen hyökkäyksen sitä vastaan suuntaisi XV:llä vuosisadalla renessanssin vapaa ajattelu; silloin syntyi sankareita ja marttyyreja kuten Vanini¹⁸, Giordano Bruno¹⁹, Galileo. Se jatkoi melua pitämättä näkymätöntä työtään, vaikka uskonnollisen reformin häly, mullistukset ja intohimot yrittivätkin sen vaientaa, ja antoi perinnöksi jokaisen sukupolven jaloimmille ajattelijoille ihmisen vapautuksen tehtävän tuhoamalla absur-

¹⁷ Editiossa on VII vuosisata, joka lienee erehdys. Nikean ensimmäinen kirkolliskokous oli v.325 ja silloin muo-
toiltiin kolmiyhteysoppi.

¹⁸ Giulio Cesare Vanini (1585-1619), italialainen vapaa-ajattelija, jota syytettiin jumalanpilkasta, ateismista, si-
veettömyydestä ja noituudesta. Häntä kidutettiin ja hänet poltettiin Toulousessa julkisesti.

¹⁹ Giordano Bruno (1548-1600), italialainen vapaa-ajattelun esitaistelija, panteisti, joka poltettiin Roviolla Roo-
massa.

din; ja lopulta, XVIII:n vuosisadan toisella puoliskolla, se ilmestyi jälleen päivänvaloon nostaan suoraselkaisesti ateismin ja materialismin lipun.

SAATTOI SIIS KUVITELLA, että ihmismieli vapautuisi vihdoinkin kaikista jumaluuspakko-mielteistään. Mutta se oli erehdys. Valhe, jolla ihmiskuntaa oli ruokittu jo kahdeksantoista vuosisadan ajan – puhuaksemme nyt vain kristinuskosta – osoittautui taas voimakkaammaksi kuin totuus. Kun se ei enää voinut käyttää mustapukuisten väkeä, Kirkon siunaamia korppeja eli katolisia tai protestanttisia pappeja, joihin oli usko mennyt, se alkoi sen sijaan käyttää lyhytmekkoisia maallikkosaarnaajia, valehtelijoita ja sofisteja, joiden joukossa pääosaa näytteli kaksi kohdalokasta miestä, joista toinen oli väärämielisistä väärämielisin ja toinen edusti viime vuosisadan kaikkein jyrkintä ja despoottisinta tahtoa: J.-J. Rousseau ja Robespierre.

Ensimmäinen näistä on säikähtänyt ahdasmielinen raukka tyypillisimmillään; tunteissa vello-misella ei ole muuta kohdetta kuin oma itsensä. Kylmää intoilua, yhtä aikaa sekä sentimentaalista että leppymätöntä tekopyhyyttä, modernin idealismin valhetta. Häntä voi pitää taantumuksen varsinaisena luoja. Ollen olevinaan XVIII:n vuosisadan demokraattisin kirjailija, hän hautoo itsessään Valtion edustajan säälimätöntä despotismia. Rousseau oli siis oppiin nojaavan Valtion profeetta, niin kuin Robespierre, hänen arvonsa tunteva ja uskollinen oppilaansakin, joka pyrki sen esipapiksi. Kuultuaan Voltairen sanovan, että jos Jumalaa ei olisi, hänet olisi keksittävä, J.-J. Rousseau keksi Korkeimman Olennon, deistien abstraktin ja steriilin Jumalan. Ja tämän Korkeimman Olennon sekä Hänen tekopyhän hyvyytensä nimissä, Robespierre teloitti ensin hebertistit²⁰ sen jälkeen vallankumousnero Dantonin, jonka henkilössä hän murhasi tasavallan tehden näin välttämättömästi tietä Napoleonin diktatuurille. Tämän suuren perääntymisen jälkeen, idealistinen taantumus etsi ja löysi palvelijoita, jotka olivat vähemmän fanaattisia ja vähemmän hirmuisia ja sopivat paremmin huomattavasti kutistuneen porvariston mittoihin.

Ranskassa heitä olivat Chateaubriand, Lamartine – ja on sanottava – Victor Hugokin, meidän aikamme demokraatti, republikaani, lähes sosialisti! Ja heidän jälkeensä kokonainen kohortti melankolisia, sentimentaalisia riutuneita ja kalpeita sieluja, joista muodostui opettajiensa johdolla, moderni romantikkojen koulukunta. Saksassa meillä on Schlegelit, Tieckit, Novalikset, Wernerit, Schellingit ja muut, joiden nimiä ei edes kannata mainita.

Tämän koulukunnan luoma kirjallisuus oli haamujen ja aaveiden valtakuntaa. Se ei kestänyt päivänvaloa, vain hämärässä se kykeni pysymään hengissä. Se ei myöskään sietänyt massojen ronskia kosketusta. Se oli hienojen, sivistyneiden, taivaskotiaan tavoittelevien aristokraattien kirjallisuutta, jotka elivät kuin tahtomattaan maan päällä. Se vihasi ja halveksi politiikkaa ja päivänpolttavia kysymyksiä; mutta kun se erehtyi siitä puhumaan, se näytti selvästi taantumuksellisen karvansa, asettui Kirkon puolelle vapaa-ajattelijoiden röyhkeyttä vastaan, kuninkaiden puolelle kansaa vastaan ja kaikkien aatelisten puolelle katuja kansoittavaa inhaa rahvasta vastaan.

Lisäksi, niin kuin jo totesimme, romantiikan koululle oli leimallista se, ettei se lähestulkoon lainkaan piitannut politiikasta. Niiden pilvien keskellä, jossa se eli, saattoi erottaa vain kaksi todellista asiaa: porvarillisen materialismin nopean kehityksen ja yksilöllisen turhamaisuuden pidäkkeettömän rynnistyksen.

²⁰ Hebertistit – Ranskan vallankumouksen ääriliike, edustajinaan mm. Marat ja Jean-Jacques Hébert.

Ymmärtääkseen romanttista kirjallisuutta, sen ydintä on etsittävä siitä muutoksesta, joka oli tapahtunut porvariston sisällä alkaen vuodesta 1793.

Aina renessanssista ja uskonpuhdistuksesta alkaen Ranskan vallankumoukseen saakka, porvaristo oli ollut, jollei Saksassa

niin ainakin Italiassa, Ranskassa, Sveitsissä, Englannissa ja Hollannissa, historian vallankumoussankari. Sen riveistä olivat lähtöisin suurin osa XVIII:n vuosisadan vapaa-ajatteliijoista, kahden edellisen vuosisadan uskonuudistajat ja ihmisen vapautusliikkeen apostolit, tällä kertaa myös viime vuosisadan Saksassa. Se yksin teki vallankumouksen vuonna 1789 ja 1793 – tietenkin kansan vahvaan käteen nojaten, joka oli antanut sille luottamuksensa. Se oli julistanut kuninkaanvallan ja Kirkon purkamista, kansojen veljeyttä, ihmis- ja kansalaisyhteisyyksiä. Siitä sille ikuinen kunnia!

Pian se kuitenkin jakautui. Suuri osa kansallista hyvää koonneista ja ei kaupunkiproletariaatin vaan Ranskan maanviljelijöiden tukemista rikastuneista porvareista – joista oli myös tullut maanomistajia – halusi enää vain rauhaa ja yleisen järjestyksen palauttamista vahvan ja pysyvän hallituksen avulla. Se toivotti siis tervetulleeksi Bonaparten diktatuurin; ja vaikka olikin vielä volteriaaninen katsannoltaan, se ei kuitenkaan katsonut pahalla silmällä suhteiden solmimista paaviin ja virallisen Kirkon lujittamista Ranskassa: ”Uskonto on kansalle niin hyödyllinen!” Se tarkoitti, että tämä vaurastunut porvariston osa alkoi ymmärtää, että tilanteen säilyttämiseksi ennaltaan ja vasta kootun omaisuuden turvaamiseksi oli kiireesti sammutettava kansan kyltymätön nälkä taivaallisen mannan lupauksilla. Chateaubriand aloitti tuolloin saarnaamisensa.

Napoleon syöstiin vallasta. Restauration palautti Ranskaan laillisen monarkian ja sen mukana Kirkon ja aateliston voiman; ne saivat takaisin suuren osan entisestä vaikutusvallastaan, kunnes tuli hetki saada takaisin kaikki.

Tämä taantumus yllytti porvariston uuteen vallankumoukseen ja kumoushengen myötä heräsi myös epäusko: sillä oli taas kirkas järki. Chateaubriand pantiin syrjään ja alettiin taas lukea Voltairea; Diderot’hon saakka ei kuitenkaan päästy, heikentyneet hermot eivät enää sietäneet niin tuhtia ravintoa. Voltaire taas, joka oli kirkas ajattelija ja deisti yhtä aikaa, sopi sille erinomaisesti.

Béranger ja P.-L.Courrier ilmaisivat täydellisesti tämän uuden tendenssin. ”Kunnon ihmisten Jumala” ja porvarillisen kuninkaan ideaali, joka on samalla sekä liberaali että demokraattinen, piirtyivät Keisarikunnan majesteettisen ja suurten voittojen jälkeisen voittamattomuuden taustaa vasten – sellaisena tauluna Ranskan porvaristo halusi yhteiskunnan hallitsemisen nähdä. Lamartine jota riivasi hirvittävä ja naurettava halu nousta suuren Byronin poeettiselle tasolle, oli aloittanut kylmänhourailevat hymninsä Jumalan, aatelismiesten ja laillisen monarkian kunniaksi, mutta nämä laulut kaikuivat vain aristokraattien salongeissa. Porvaristo ei niitä kuullut. Béranger oli sen runoilija ja Courier poliittinen kirjailija.

Kesäkuun vallankumouksen seurauksena sen maku alkoi jalostua. Jokaisessa Ranskan porvarissa on aatelisherraa, joka ei hänestä lähde millään ja joka aina ilmaantuu näkyviin kun menestytään ja saadaan rikkautta ja vaikutusvaltaa. Vuonna 1830 vauras porvaristo oli kokonaan korvannut vallan kahvassa olleen entisen aateliston; se alkoi muodostaa uutta aristokratiaa. Ennen kaikkea pääkaupunkilaista, mutta kaikin puolin hienostunutta, hyvätapaista ja hienotunteista. Se alkoi tuntea itsensä uskonnolliseksi.

Kyseessä ei ollut pelkästään aristokraattien tapojen apinointi. Myös asema vaati sitä. Proletariaatti oli tehnyt sille viimeisen palveluksen auttaen sitä jälleen kerran kaatamaan aateliston. Porvaristo ei enää tarvinnut tätä kilpailua, sillä se tunsi istuvansa tukevasti kesäkuun, valtaistuimen

varjossa; liitto kansan kanssa, jota ei enää tarvittu, alkoi tuntua epämukavalta. Se oli saatettava paikoilleen, mikä ei tietenkään tapahtunut aiheuttamatta kansassa suurta närkästystä. Oli välttämätöntä ottaa heidätkin huomioon. Mutta minkä nimissä? Avoimesti ilmaistun porvarillisen edunko? Se olisi ollut liian kyynistä. Mitä epäoikeudenmukaisempi jokin etu on, sitä enemmän tarvitaan sanktioita. Ja mistä niitä ottaa, ellei uskonnosta, joka on kaikkien kylläisten suojelija ja nälkäisten hyödyllinen lohduttaja? Ja enemmän kuin koskaan vallassa oleva porvaristo ymmärsi, että kansa tarvitsi uskontoa.

Voitettuaan siis kaiken itselleen uskonnollisessa, filosofisessa ja poliittisessa taistelussa, protestissa ja vallankumouksessa, porvaristosta oli vihdoinkin tullut määräävä luokka ja sitä myöten Valtion säilyttäjä ja puolustaja, joka oli nyt sen sääntöihin perustuva ja vankka instituutio. Valtio on yhtä kuin voima, ja sille se tarkoittaa ennen kaikkea oikeutta voimankäyttöön; lempiargumentteinaan piilukko ja kivääri. Mutta ihminen on niin merkittävästi tehty, että tämä argumentointi, niin kaunopuheiselta kuin se kuulostaakin, ei pitkälle riitä. Saavuttaakseen kunnioituksen, tarvitaan ehdottomasti jonkinlainen moraalinen sanktio. Tämän sanktion on lisäksi oltava samaan aikaan sekä yksinkertainen että niin ilmiselvä, että se vakuuttaa massat, jotka on voimankäytön jälkeen saatava uskomaan Valtion moraaliseen oikeuteen.

On ainoastaan kaksi tapaa vakuuttaa massat jonkin sosiaalisen instituution hyvydestä. Ensimmäinen, ja ainut todellinen, mutta myös vaikein käyttää – koska se edellyttää Valtion kumoamisen, siis poliittisesti organisoidun riiston, jota jokin vähemmistö harjoittaa enemmistön kustannuksella – olisi välitön ja täydellinen kansan pyrkimysten ja tarpeiden tyydytys, mikä tarkoittaisi porvariluokan likvidointia ja joka, vielä toistettuna, tarkoittaisi Valtion kumoamista. Se ei siis tule kysymykseen.

Toinen keino taas, tuhoisa kansalle, mutta pelastus porvarien etuoikeuksille, ei ole mikään muu kuin uskonto. Se on ikuinen kangastus, joka houkuttaa massan etsimään taivaallisia aarteita sillä aikaa kun paljon ovelampi hallitseva luokka jakaa kaikkien jäsentensä kesken – erittäin epätasaisesti sitä paitsi ja antaen aina enemmän sille, jolla jo on – maan kituliaita hedelmiä ja kansan ruumiillisia jäännöksiä, mukana tietysti myös sen poliittinen ja sosiaalinen vapaus.

Ei ole olemassa eikä voi olla Valtiota ilman uskontoa. Katsokaa maailman vapaimpia valtioita, Amerikan Yhdysvaltoja tai Sveitsin Liittovaltiota esimerkiksi, ja huomaa mikä tärkeä rooli kaikissa virallisissa puheissa on taivaallisella Johdatuksella, kaikkien Valtioiden korkeimmalla sanktiolla.

Ja aina kun Valtion päämies puhuu Jumalasta, olkoon hän sitten Saksan keisari tai jonkun tavallan presidentti, voitte olla varmoja, että hän valmistautuu taas nylkemään laumansa.

Kun Ranskan liberaali ja volteriaaninen porvaristo, jota ajaa oudon ahdasmielinen ja brutaali positivismi (etten sanoisi materialismi) oli päässyt valta-asemaansa vuoden 1830 voittonsa ansiosta, se tarvitsi Valtiolleen virallisen uskonnon. Se ei ollut helppoa. Porvaristo ei voinut muuttamatta asettua roomalaiskatolisuuden ikeeseen. Sen ja Rooman Kirkon välillä oli verta ja vihaa tihkuva repeämä, ja kuinka käytännölliseksi ja viisaaksi ikinä tuleekaan, ei ihminen kykene koskaan sammuttamaan itsessään historian aatossa syttyneitä vihanvimmaista liekkiä. Sitä paitsi ranskalainen porvaristo olisi näyttänyt naurettavalta jos se olisi palannut Kirkkoon osallistuakseen hurskaksiin seremonioihin, mikä on ansaitun ja vilpittömän kääntymyksen edellytys. Monet yrittivät sitä kylläkin, mutta heidän sankaruudestaan ei ollut muuta tulosta kuin steriili skandaali. Paluu katolisuuteen oli mahdoton senkin sovittamattoman ristiriidan vuoksi, joka on Rooman muuttumattoman politiikan ja keskiluokan kehittyvien ekonomisten ja poliittisten intressien välillä.

Tältä kannalta katsottuna, protestantismi on paljon luontevampi. Se on porvarillinen uskonto *par excellence*. Se sallii juuri sen verran vapautta kuin porvarille on tarpeen ja on keksinyt tavan yhdistää taivastavoittelut ja maallisten etujen kunnioittamisen. Protestanttisissa maissa juuri kauppa ja teollisuus ovatkin kehittyneitä.

Mutta ranskalaisen porvariston oli mahdotonta ryhtyä protestanttiseksi. Siirtyäkseen uskonnosta toiseen – mikäli sitä ei tehdä laskelmoiden, niin kuin Venäjän ja Puolan juutalaiset, jotka kastattavat itsensä kolme tai neljä kertaa saadakseen siitä joka kerta asianmukaiset korvaukset – siis vaihtakseen uskontoa vakavassa mielessä, täytyy olla hiukan uskoakin. Mutta ranskalaisen porvarin positivistisessa sydämessä ei ole tilaa uskolle. Hän viittaa kintaalla kaikille asioille, jotka eivät ensinnä kosketa hänen kukkaroaan ja toiseksi hänen sosiaalista turhamaisuuttaan.

Häntä liikuttavat yhtä vähän sekä protestantismi että katolisuus. Eikä ranskalainen porvari voisi siirtyä protestantismiin senkään takia, että hän joutuisi silloin ristiriitoihin enemmistön katolisuuden kanssa, mikä olisi suuri varomattomuus luokalta joka pitää tehtävänänsä hallita kansakuntaa.

Jäi yksi keino, paluu XVIII:n vuosisadan humanitaariseen ja vallankumoukselliseen uskontoon. Mutta se olisi vienyt turhan kauas. Porvariston oli siis pakko, asettaakseen uuden Valtionsa sanktiot, luoda uusi uskonto, joka voisi olla ilman naurettavuutta ja skandaaleja, koko porvarillisen luokan korkeasti julistama uskonto.

Näin syntyi opillinen deismi.

Muut ovat kirjoittaneet, paremmin kuin mihin itse pystyisin, tämän oppisuunnan synnystä ja kehityksestä; sillä oli Ranskassa niin ratkaiseva, ja jos voi sanoa myös tuhoisa, vaikutus nuoren porvariston poliittisessa, älyllisessä ja moraalisisessa kasvatuksessa. Se alkaa Benjamin Constant²¹ ista ja Mme de Staëlistä;²¹ sen varsinainen perustaja oli Royer-Collard²², apostoleja Guizot, Cousin, Villemain ja paljon muita. Sen ääneen lausuttu päämäärä oli vallankumouksen ja taantumuksen yhteensovittaminen tai, jos puhutaan koulukielellä, vapauden periaatteen yhdistäminen auktoriteettiin ja luonnollisesti viimemainitun hyväksi.

Tämä yhteensovittaminen tarkoitti politiikassa kansan vapauden riistämistä porvarisluokan hallitessa monarkkisen, perustuslaillisen Valtion edustajana ja filosofiassa vapaan ajattelun tietoista alistamista uskon ikuisille prinssiipeille.

Tätä oppia kehitti ennen kaikkea M. Cousin, ranskalaisen eklektismin isä. Hän oli pinnallinen ja pedantti puhuja, jolla ei ollut mitään kykyä omaperäiseen ajatteluun, mutta joka oli hyvin vahvoilla yleisten latteuksien parissa, jotka hän sekoitti maalaisjärkeen. Tämä loistava filosofi valmisti taitavasti Ranskan opiskevalle nuorisolle sellaisen metafyyssisen aterian, joka säädettiin pakolliseksi kaikissa Valtion kouluissa: tätä sulamatonta ravintoa olivat monet sukupolvet tuomittuja nielemään.

(Tähän päättyy alkuperäinen käsikirjoitus.)

SELITYKSET

I ”Oikeutta loukkaava”, koska tämä mysteeri on ollut ja yhä on kaikkien maailmassa toimeenpantujen ja toimeenpantavien hirmutekojen pyhityksenä. ”Oikeutta loukkaava”, koska kaikki

²¹ Romantiikan etujoukkoihin kuuluvia hahmoja Ranskan kirjallisuudessa.

²² Pierre-Paul Royer-Collard (1763-1845), liberaali poliitikko ja filosofian professori; jolla oli suuri vaikutus aikansa ajattelijoihin.

teologiset ja metafysiset absurdiudet, jotka tyhmistävät ihmisiä, ovat vain sen väistämättömiä seurauksia.

II Stuart Mill on luultavasti ainut, jolle on suotu oikeus epäilläkään vakavasti itseään ottavaa idealismia; tämä kahdesta . syystä: ensimmäinen on se, ettei hän ollut suoraan Auguste Comten oppilas, vaikkakin tunnustautui tämän positivistisen filosofian suureksi ihailijaksi ja kannattajaksi – ja se on, huolimatta monista puutteistaan, selkeästi ateistista; toinen syy on se, että Stuart Mill oli englantilainen ja Englannissa se joka selvin sanoin julistautuu ateistiksi, joutuu yhteiskunnan ulkopuolelle jopa vielä meidän päivinämme.

III Kuulin Lontoossa Louis Blancin esittävän suurin piirtein saman ajatuksen: ”Paras hallitusmuoto” hän sanoi minulle, ”olisi se jossa asioita hoitaisivat hyveelliset nerot.”

IV Kun tieteestä tulee kaikkien omaisuutta, se tulee tavallaan osaksi jokaisen todellista ja välitöntä elämää. Se voittaa hyödyssä ja kauneudessa sen; minkä häviää ylpeydessä, kunnianhimoissa ja opillisessa jäykkyydessä. Mikä ei estä sitä, että lahjakkaat ihmiset, joilla on paremmat edellytykset tieteelliseen ajatteluun kuin suurella osalla aikalaisistaan, antautuvat kokonaan tieteille tehden näin suuria palveluksia ihmiskunnalle. Heillä ei vain pidä olla muita sosiaalisen vaikuttamisen kunnianhimoja kuin sen luonnollisen vaikuttamisen, mikä jokaisella korkeammalla älyllä on ympäristössään eikä muuta palkintoa kuin jalon toiminnan tuoma tyydytys.

V On ilman muuta tehtävä ero siihen universaaliin kokemukseen, johon idealistit haluavat perustaa uskomuksensa; ensin mainittu on faktojen reaalista toteamista, toinen taas oletus faktoista, joita kukaan ei ole nähnyt ja jotka niin muodoin ovat kaikkien kokemuksen kanssa ristiriidassa.

VI Idealistit, kaikki ne jotka uskovat inhimillisen sielun immateriaalisuuteen ja kuolemattomuuteen, ovat varmaankin erittäin kiusaantuneita niistä eroista, joita ilmenee rotujen, kansojen ja yksilöiden älykkyydessä. Kuinka selittää tämä, ellei niin että sirpaleet ovat ihmisiin epäsäännöllisesti sijoittuneet? On valitettavasti olemassa suuri joukko läpeensä tyhmiä ihmisiä – olisi- vatko he siis saaneet jaossa sirpaleen, joka on sekä jumalallinen että typerä? Päästäkseen tästä kiusallisuudesta, idealistien tulisi ehdottomasti olettaa, että kaikki sielut ovat samanarvoisia, mutta ne vankilat joihin sielut on suljettu, ihmisruumiit, ovat eriarvoisia, toiset kyvykkäämpiä kuin toiset toimimaan orgaanina sielussa asuvalle puhtaalle älylle. Näin selitettynä toisilla olisi hallussaan hyvin hienorakenteisia organeja, toisilla taas hyvin karkeatekoisia. Sillä kaikki ruumiilliset erot häviävät sielun absoluuttisen immateriaalisuuden edessä, kaikki mikä on ruumiillista, materiaalista häviää koska se ei ole kiinnostavaa ja koska se on karkeata. Kuilu joka erottaa sielun ruumiista, absoluuttisesti immateriaalisen absoluuttisesti materiaalisesta on pohjaton. Siitä seuraa, että kaikki sinänsä selittämättömät ja loogisesti ajatellen mahdottomat erot, joita voisi olla toisella puolen kuilua, materiassa, ovat sielulle merkityksettömiä, eivät kosketa sitä millään lailla eivätkä koskaan ole vaikuttaneet siihen millään tavoilla. Sanalla sanoen, absoluuttisesti immateriaalista ei voi pakottaa, vangita tai selittää millään tasolla absoluuttisesti materiaalisella avulla. Kaikista karkeista ja materialistisista –idealistien määrittelemänä, brutaleista – kuvitelmista, jotka ihmisten primitiivinen tietämättömyys ja tyhmyys ovat synnyttäneet, on immateriaalisen sielun materiaaliseen sieluun vangitseminen varmaankin kaikkein karkein typeryys, eikä mikään todista paremmin muinaisten uskomusten kaikkivoipuutta kuin se, että niiden valtaan joutuvat myös mitä älykkäimmät ihmiset puhumalla vieläkin tästä merkillisestä ruumiin ja sielun liitosta.

Tiedän hyvin, että itämaisissa teologis-metafysisissä järjestelmissä, ennen kaikkea Intiasa, buddhalaisuus mukaan luettuna, on jo nähtävissä todellisen maailman häviäminen ideaalin ja absoluuttisen abstraktin hyväksi. Mutta sillä ei ole vielä tahdonalaisen ja harkitun negaation

luonnetta, mikä on tyypillistä kristinuskolle. Kun nämä ajatusjärjestelmät ovat syntyneet, ihmismielen tahtoa ja vapautta sisältävä maailma ei ollut vielä kehittynyt, niin kuin se myöhemmin ilmeni kreikkalaisessa ja roomalaisessa sivilisaatiossa.

Haluan tässä muistuttaa anekdootista, jonka sitä paitsi kaikki tietävät ja joka on täysin todenperäinen – se paljastaa räikeästi näiden aikansa katolisten uskomusten lämmittelijöiden henkilökohtaisen arvon. Chateaubriand oli tuonut kirjakauppiaille uskonnon vastaisen teoksen. Kirjakauppias huomautti hänelle, että ateismi oli jo mennyt muodista eikä lukeva yleisöä enää moinen kiinnostanut, se tahtoi uskonnollista kirjallisuutta. Chateaubriand lähti kaupasta, mutta joitakin kuukausia myöhemmin hän toi kauppiaille teoksensa *Génie du Christianisme*.

Anarkistinen kirjasto
Anti-Copyright

Mihail Bakunin
Jumala ja Valtio
1882

fi.theanarchistlibrary.org